

Tadqiqot **uz**

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2020

- » Хуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих сағифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

No22
30 ноябрь

conferences.uz

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 22-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
7-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
22-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-7**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
22-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-7**

ТОШКЕНТ-2020

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2020]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 22-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 ноябрь 2020 йил. - Тошкент: Tadqiqot, 2020. - 96 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

PhD Шакирова Шоҳида Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги "Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
ЙЎЛИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР**

1. Наргиза Раҳимова	
ОНА ТИЛИ ДАРСЛАРИДА ИННОВАЦИОН МЕТОДИКА ҲАҚИДА	9
2. Мингниезова Мингора Мингбоевна, Исмоилова Моҳигул Шуҳрат кизи	
ТРУДНОСТИ ИЗУЧЕНИИ КАТЕГОРИИ РОДА В ИЗУЧЕНИИ РКИ	12
3. Naimova Ruzikhon	
NEMIS TILI VA O'ZBEK TILIDAGI GRAMMATIK KATEGORIYALAR HAQIDA MULOHAZALAR.....	14
4. Rakhmonova Nargiza, Almenov Aveskhon	
THEORIES ON DEVELOPING SKILLS IN A FOREIGN LANGUAGE	16
5. Bakhrieva Umeda Sirojiddinova	
DISTANCE LEARNING	18
6. Ashurova Fotima Hakimovna	
THE OUTLINE OF HISTORY	20
7. Berdiyeva Lobar Yo'ldoshevna	
ONA TILI VA ADABIYOT FANINING MAKTAB O'QUVCHILARI HAYOTIDAGI AHAMIYATI	21
8. Исломов Ильхом Икромович	
ОБЩНОСТЬ ЦЕННОСТЕЙ В УЗБЕКСКИХ И РУССКИХ ПОСЛОВИЦАХ	22
9. Utepbergenova Karligash Jumabayevna	
NEW METHODS TEACHING FOREIGN LANGUAGES.....	23
10. Zaripova Dilafruz Olimovna	
YOZMA NUTQNI SHAKLLANTIRISHDA ONA TILI VA ADABIYOT FANINING O'RNI	24
11. Alimova Munira Umrbek qizi	
TEACHING ENGLISH TO YOUNG LEARNERS	25
12. Haydarova Surayyo Ma'murjon qizi	
TEACHING VOCABULARY TO YOUNG LEARNERS WITH THE HELP OF READING SMALL STORIES AND LISTENING TO SONGS	27
13. Sabirova Nodira Abdalyazovna	
МАКТАБДА INGLIZ TILI FANINI O'QITISHNINNG SAMARALI USULLARI.....	29
14. Мажнунов Аъзамжон Акрамович	
ДИФФЕРЕНЦИРОВАНИЕ ПОДХОД К ОБУЧЕНИЮ ШКОЛНИКОВ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В УЗБЕКСКОЙ ШКОЛЕ	31
15. Тургунова Дурдана Шуҳратовна	
ЛЕВ НИКОЛАЕВИЧ ТОЛСТОЙ КАК ШКОЛЬНЫЙ УЧИТЕЛЬ	33
16. Бердимуатова Гулнур	
ЖИЙЕНБАЙ ЙЗБАСҚАНОВ ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ ЛИНГВОПОЭТИКАСЫ.....	35
17. Sundetova Raxila Saktaganovna	
TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	38
18. Ganiyeva Shoiraxon Adhamovna	
THE ROLE OF DICTATION IN TEACHING ENGLISH.....	40
19. Axmadxonova Nozima Ikromxon qizi	
O'QISHNI TUSHUNISHDA QYINALAYOTGAN O'QUVCHILARNI QO'LLAB- QUVVATLASH	42
20. С.И.Анорқулов	
ЎЗБЕК ЛИНГВОМАДАНИЯТИ ТОПОНИМЛАРИНИНГ МИЛЛИЙ-МАДАНИЙ ЎЗИГА ХОСЛИГИ.....	44

МУНДАРИЖА \ СОДЕРЖАНИЕ \ CONTENT

21. Boyqulova Mahliyo	
STYLISTIC PROBLEMS OF TRANSLATION	46
22. Eshmirzaeva Nafisa	
FEATURES OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE AT PRIMARY SCHOOL	47
23. G‘aniyeva Saodat Ibragimovna	
TEACHING IN THE SOCIALLY DISTANCED CLASSROOM	49
24. Ismoilova Nilufar Nabidjanovna	
EDUCATIONAL GAMES IN TEACHING ENGLISH	51
25. Khasanova Khafiza Abduraxmanovna	
MOTIVATIONS THAT THE TEACHER CAN GIVE TO STUDENTS TO MASTER THE LESSONS.....	53
26. Matmusaeva Dilorom Atakhanovna	
GAMES IN TEACHING ENGLISH	55
27. Норимова Гулжакон Абдуғаниевна	
ТАЛАБАЛАРДА ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ЎЗЛАШТИРИШГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН СТРИМИНГ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАГИ ВОСИТАЛАР.....	57
28. Sobirova Dilnoza Rasulovna	
QO‘SHMA GAPLARDA ELLIPSIS	59
29. Sobirova Dilnoza Rasulovna	
QO‘SHMA GAPLARDA INVERSIYA.....	61
30. Toshtemirova Nozimaxon Anvarjon qizi	
TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE	63
31. To‘ychiyeva Sevara Bo‘ranboyevna	
TYPES AND CATEGORIES OF DIDACTIC GAMES.....	65
32. Утаева Ирода Баходировна	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ГРАММАТИЧЕСКИХ КОНЦЕПЦИЙ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА	67
33. Ergashev Abduaziz Abdulatifovich	
TIL QAL’ASINING QAMALI YOXUD XORIJY TIL O‘RGANUVCHILAR UCHUN TAVSIYALAR	69
34. Kadirova Munisa Mirzakulovna, Tangatarova Gulshoda Boboqulovna	
DARS JARAYONLARINI TASHKILLASHTIRISHDA FANLARARO BOG‘LIQLIKNING AHAMIYATI	71
35. Ворисова Замира Анваровна	
ПРЕИМУЩЕСТВА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИГР В ОБУЧЕНИИ И ПРЕПОДАВАНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.....	72
36. Урманова Резида Ахмедовна	
КАК ПОДДЕРЖАТЬ ВЫБОР ЧТЕНИЯ УЧЕНИКА ВО ВРЕМЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ	74
37. Allamuratova Gulzira	
INGLIZ TILI DARSIGA QOYILADIGAN TALABLAR.....	76
38. Dosimbetova Gozzal Maxambetmustapaevna	
O‘RTA UMUMTALIM MAKTABALARIDA INGLIZ TILI O‘QITISHDAN KO‘ZDA TUTILGAN ASOSIY MAQSAD VA VAZIFALAR.....	78
39. Eshqulova Nargiza Normo‘minovna	
SO‘ZLARNING SHAKL VA MA’NO MUNOSABATLARIDA GRADUONIMIYANING O‘RNI	80
40. Karimova Maxsuda Raupovna, Yodgorova Mohigul Naimovna	
MAKTABDA ONA TILI DARSLARIDA O‘QUVCHILARNI BADIY ADABIYOT VA XALQ OG‘ZAKI IJODI NAMUNALARI BILAN TANISHTIRISH	81
41. Turaboyeva Gulgora To‘xtasinovna	
COMMUNICATION GAMES IN ENGLISH LESSONS	83
42. Nodira Xudoynazarova	
HALIMA XUDOYBERDIYEVA SHE’RIYATIDA XALQ OG‘ZAKI IJODI AN’ANALARI: OT OBRAZI MISOLIDA.....	85

МУНДАРИЖА \ СОДЕРЖАНИЕ \ CONTENT

43. Karimova Durdona Isroyilovna	
TEACHING LISTENING AND SPEAKING THROUGH MUSIC	87
44. Каюмова Камола Насировна	
ТАРЖИМА - БИР ТИЛДА ЯРАТИЛГАН МАТННИ ЎЗГА ТИЛДА ҚАЙТА ЯРАТИШ ИЖОДИЙ ЖАРАЁНИ СИФАТИДА	89
45. Усманова Севара Салимовна	
PECULIARITIES OF USING MULTIMEDIA IN ENGLISH LESSONS	92
46. Юсупова Ирода Рахматуллаевна	
ROLE OF A TEACHER IN A CLASS	93
47. Turdaliyev Obidjon Sodiqjon o‘g‘li	
OGAHIY G‘AZALLARINI YAPON TILIGA TARJIMA QILISH JARAYONIDA EKVIVALENT SO‘Z TANLASH MASALALARI	94

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛИДАГИ ТАДҚИҚОТЛАР

ОНА ТИЛИ ДАРСЛАРИДА ИННОВАЦИОН МЕТОДИКА ҲАҚИДА

*Наргиза Раҳимова
Фарғона шаҳар 10-умумтаълим
мактаби она тили ўқитувчиси*

Аннотация: Мақолада умумтаълим мактабларида она тили дарсларининг қай тартибда олиб борилиши ҳақида фикр билдирилади. Хусусан, она тили дарсларидаги интерфаол ва инновацион технологиялардан фойдаланишнинг афзаликлари кўрсатилади.

Калит сўзлар: она тили дарслари, интерфаол усуслар, таълим технологиялари, инновацион таълим усуслари, ўйин топшириқлар.

Она тили машғулотлари ўз тузилишига кўра ҳар бир ўрганиладиган тил ҳодисасига ўқувчи эътиборини қаратиши, уни ижодий фаолият кўрсатишига ундаши, ўзлигини на мойиш этиш имкониятларини яратиши лозим.

Инновацион таълим технологиялари, интерфаол усуслари дарслар хориж тажрибаси сифатида педагогикага ҳамда барча фанларнинг ўқитиши методикасига кириб келганлиги ҳеч кимга сир эмас. Луғавий жиҳатдан “инновация” тушунчаси инглиз тилидан таржима қилинганда “innovation” – “янгилик киритиш” деган маънони англатади. Мазмунан эса тушунча негизида “инновация” тушунчаси муайян тизимнинг ички тузилишини ўзгартиришга қаратилган фаолиятни ифодалайди.

Инновациянинг кўринишлари: янги ғоялар, тизим ёки фаолият йўналишини ўзгартиришга қаратилган аниқ мақсадлар, ноанъанавий ёндашувлар; одатий бўлмаган ташабbusлар; илғор иш услубларидир.

Таълим инновациялари таълим соҳаси ёки ўқув жараёнида мавжуд муаммони янгича ёндашув асосида ечиш мақсадида қўлланилиб, аввалгидан анча самарали натижани кафолатлай оладиган шакл, метод ва технологиялар саналади. Таълим инновациялари “инновацион таълим” деб ҳам номланади.

Она тили дарс машғулотлари давомида таълимий ўйинлардан фойдаланиш муайян дарражада изчил бўлмоғи лозим. Чунки бу ўқувчиларнинг сўз бойлигини оширишга, сўздан тўғри ва ўринли фойдаланиш фойдаланиш малакаларини шакллантиришга, нутқ шароитидан келиб чиқиб, фикрни оғзаки ва ёзма тарзда тўғри, равон ифодалашга хизмат қилмоғи керак. Шунингдек, дарс жараёнида қўлланиладиган таълимий ўйинлар айнан мавзу юзасидан бўлмоғи мақсадга мувофиқдир. Бу педагогнинг шахсий тажрибасига боғлиқ бўлиб, у дарснинг қайси қисмида бу воситалардан фойдаланиши ўз ихтиёрида бўлиши ҳам катта аҳамиятга эга.

Шу ўринда бу соҳада олиб борилган айрим изланишларни ҳам кўриб ўтиш мақсадга мувофиқдир. А.Бобомуродованинг “Она тили таълими жараёнида ўйин-топшириқлардан фойдаланиш” мавзусидаги педагогика фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертацияси ҳам катта аҳамиятга молик масалаларни қамраб олганлиги билан ажralиб туради. Олима ўз ишларида “...она тилидан ўқувчиларга бериладиган ўйин-топшириқларни мураккаблик даражасига кўра уч турга ажратиш мумкин:

- 1) қайта хотирлашга асосланган ўйин-топшириқлар;
- 2) қисман ижодий фаолият кўрсатишига асосланган ўйин-топшириқлар;
- 3) ижодий ўйин-топшириқлар”.

Таълимий ўйинларнинг самарадорлиги шундаки, улар нафакат дарсни ўқувчига тез етиб боришини таъминлайди, балки ўқувчиларни фанга бўлган қизиқишини орттиришга ҳам хизмат қиласи.

Бугунги замонавий технологиялар ривожланаётган вақтда, айниқса, ўқитувчиларимизга эркинлик берилиши уларнинг ўзларида мавжуд бўлган инновацион технологияларни

кўллашлари учун йўл очиб берди. Ўқитувчилар дарсларни саҳналаштирилган усулларда ташкил этиб, уларни жонли тарзда олиб бора бошладилар. Саҳналаштирилган дарслар ўқувчиларни мустақил фикрлашга, ҳаётда ўзини тута билишга, айrim ўқувчилар учун кўриш орқали мавзуни англаб олишга ёрдам беради. Демак, ўқув фаолияти мазмунининг тўлақонли ёритилишида таълим шакли, метод ва воситаларининг аҳамияти катта. Улар ўқувчининг имкониятларини юзага чиқариш, билим ва кўникма ва малакаларини кўрсатиб бериш учун кулай шарт-шароит яратиб беради. Ўз навбатида ўқувчиларнинг ёш, психологияк, физиологик хусусиятлари, билим даражаси, дунёқарашининг кўлами ҳамда уларнинг фаоллиги самарали, илғор, ноанъанавий таълим шакли, методи ва воситаларини танлаш, улардан мақсадга мувофиқ фойдаланиш учун туртки бўлади. Бунда, албатта, ўқитувчининг ўрни ниҳоятда катта, чунки, у ДТС, ўқув режаси дастури, шунингдек, дарслик, қўлланмаларда белгилаб берилган муайян мавзу ҳамда фаннинг ўзига хос жиҳатлари, мавжуд педагогик шарт-шароитлар, ўқувчиларнинг ёш, психологик хусусиятлари, уларнинг ҳаётий эҳтиёжи ва қизиқишдан келиб чиқиб, таълим методлари ва дарс шаклларини ўзи танлайди. Бунда ўқитувчининг билим ва малака даражаси, дунёқараши, ижодкорлиги, вазиятни баҳолай олиши ҳамда унга мувофиқ тезкор ҳаракат қила олиш лаёқати муҳим ўрин тутади.

она тили дарсаларида инновацион таълим доирасига турли ўйинлардан фойдаланиш ҳам киради. Бу ўйинлар ўз мазмунига кўра бир-биридан фарқланади. Айниқса, бошланғич синф ўқувчиларининг нутқини ривожлантиришга қаратилган “Ким кўп сўз топа олади?” ўйини бу борадаги самарали воситалардан биридир. Ушбу ўйинни олиб борища синф ўқувчиларига тарқатма материаллар берилади. Тарқатма материалларга ҳарфлар ёзилади. Синф ўқувчилари беш гурухга бўлинади. Ўқувчилар ўз гурухларида жамоа бўлиб бир дона ҳарф ёзилган тарқатмани оладилар. Гурух ўқувчиларига вақт берилади. Шу вақт ичida ўқувчилар

ўзлари қўлларига олган ҳарфдан бошланиб ёзиладиган сўзларни ўйлаб топиб ёзишлари керак. Қайси гурух аъзолари кўп сўз ўйлаб топсалар ва ёзиб чиқсалар, шу гурух аъзолари “ғолиб” деб топилади ва рағбатлантириб борилади. Бу ўйин бошланғич синф ўқувчилари учун жуда катта аҳамиятга эга хисобланади. Чунки бу ёш даврида ўқувчиларда хотира, идрок ва диққат кабилар яхши ишлайди. Бу эса ўқувчиларнинг кўплаб сўзларни ёд олишларига ва ана шу сўзлар орқали тасаввур имкониятларининг янада кенгайишига имконият яратилади. Энг муҳими ўқувчиларнинг ёзма ва оғзаки нутқлари шаклланади. Луғат бойликлари сон ва сифат жиҳатидан кўпаяди.

Бошланғич синфларда қўлланиладиган технологиялардан яна бири “Сўзниг ўрнини топиш” ўйинидир. Ўйинни ўтказишдан олдин ўқитувчи ёзув тахтада ёки карточкада шеърий парчаларни ёзиб тарқатади. Карточкадаги айrim сўзлар тушириб қолдирилади. Ўқитувчи ўқувчилардан сўзларнинг ўрнини топиб ёзишни талаб этади. Бундай ўйинларни ўтказиш ўқувчиларни мантиқий фикрлашга ва луғат бойлигини оширишга ёрдам беради. Намуна:

Боғ яшнайди, Уй яшнайди,
..... билан. билан.

Дала яшнар Тоғ яшнайди
..... билан. билан.

Ўқувчилар очиқ қолган сўзлар ўрнига мос келадиган тўғри жавобни топиб ёзишлиари керак (боғбон, дехқон, бола, лола).

Интерфаол таълим моҳиятига кўра суҳбатнинг “ўқувчи – ахборот - коммуникацион технологиялар” шаклида ташкил этилиши ўқувчилар томонидан мустақил равишда ёки ўқитувчи раҳбарлигига ахборот технологиялари ёрдамида билим, кўникма, малакаларнинг ўзлаштирилишини англатади.

Бундай интерфаол таълим турлари гап бўлакларини ўргатишда ҳам муҳим самара беради. Хусусан, тўлдирувчи мавзусини ўқувчиларга тушунтириш ва уларнинг шу мавзу бўйича эгаллаган билимларини текширишда ҳам бу каби усуллар маҳсулдорлиги билан ажralиб туради.

Тўлдирувчи – ўз хоким сўзига бошқарув йўли билан боғланиб, бу сўз англатган ҳаракат, предмет, белгига нисбатан обьект бўлиб келадиган бўлак. Демак, тўлдирувчи кесимнинг обьект валентлигини тўлдириб келувчи келишикли ва кўмакчили морфологик шакллар орқали рўёбга чиқадиган гап бўлагидир.

Тўлдирувчи қуидаги морфологик шакллар асосида намоён бўлади:

1. От:

- а) от + тушум келишиги: *шеърни ёдлади, хат ёздим;*
- б) от + восита келишиклари: *узумдан еди, китобдан ўқидик;*
- с) от + кўмакчи: *китоб ҳақида эшиштдим;*

2. Олмош:

- а) кишилик олмоши + тушум келишиги: *сени кўрдим;*
- б) кишилик олмоши + восита келишиклари: *унга бердим;*
- с) кишилик олмоши + кўмакчи: *у ҳақда эшиштдим;*
- д) кўрсатиш олмоши + келишик: *ўшанга атадим, ўшани кўрдим.*

3. Сон + келишик: *иккини иккига қўйиши.*

4. ҳаракат номи билан: *Лайлакнинг кетишига боқма, келисҳисига боқ (Мақол).*

5. Отлашган сўзлар:

- а) отлашган сифат: *Яхшидан боғ қолар;*
- б) отлашган равиш: *Кўндан қуён қочиб қутулмас (Мақол).*
- с) ундов сўзлар билан: *Ана шунда мен ғалаба урасини эшиштдим.*
- д) ёрдамчи, тақлидий сўзлар билан: - *Ҳа, майли, лекинини ҳам кўриши керак.*

Бу бўлак ҳаракат ва объект орасидаги муносабатнинг турига кўра иккига бўлинади: воситали тўлдирувчи ва воситасиз тўлдирувчи. **Воситали тўлдирувчи** – ўз ҳоким бўлагига боғланиб, шу бўлак орқали ифодаланган ҳаракатнинг юзага келишида курол - восита вазифасини бажаради. **Воситасиз тўлдирувчи** – ҳоким бўлақда ифода қилинган ҳаракатни бевосита ўзига қабул қилган предметни билдирувчи тўлдирувчи.

Бу маълумотлардан сўнг қуидаги интерфаол усуслар асосида ўқувчилар билимини текшириш мумкин.

“Бу меники!” грамматик ўйини асосида “Кесим”, “Ега”, “Аниқловчи”, “Тўлдирувчи” ва “Ҳол” гуруҳларига бўлининг. Матнда қўлланган гаплардан ўзингизга тегишли бўлакни ажратиб олинг.

Ёки

Ў.Хошимов асарларидан олинган ушбу гапларда иштирок етган тўлдирувчиларни аниқланг. Тўлдирувчининг нима сабабдан сўз кенгайтирувчиси еканлигига изоҳ беришга ҳаракат қилинг.

1. *Музаффар ерда ётган портфелини жаҳт билан юлқиб олди.* 2. *Оқшиом сҳог‘лари Тошкент қўчалари чумоли инига ўхшаб кетади.* 3. *Алимардон чойни оларкан, зимдан унга қараб қўйди.* 4. ...*Аммо қайтиши йўлини тополмас, яна май билан таскин берарди ўзига.* 5. *Улар ўтмишилари ҳақида, болалик хотиралари тўғрисида узоқ-узоқ гаплашиб ўтиришиарди.* 6. *Алимардон қўли билан дераза томонга имо қилиб яна кулди.*

Ҳар бир соҳада инновацион технологиялар кенг қўлланилаётган ҳозирги вактда мактаб ўқувчилари учун дарс машғулотларида турли хил интерфаол методлардан фойдаланиш болаларда она тилига қизиқишининг ортишига ҳамда дарс жараёнининг янада самарали ташкилланишига ёрдам беради. Технологиялардан нафакат тўлдиручи мавзусида, балки барча мавзуларда фойдаланиш мумкин, бу эса ўз навбатида педагогнинг маҳоратига ҳам боғлиқ.

Хулоса сифатида шуни айтиш мумкинки, она тили дарслари учун бир қатор инновацион таълим турлари мавжуд бўлиб, уларнинг барчаси фақат ва фақат ўқувчиларнинг таълим сифатини оширишга хизмат қиласи. Бу каби инновацион таълим турлари ўқувчиларнинг дарсга бўлган қизиқишини оширишга ва оғзаки ҳамда ёзма саводларини оширишга хизмат қиласи.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ҳасанбоев Ж., Тўракулов Х., Ҳайдаров М., Ҳасанбоева О., Усманов Н. Педагогика фанидан изоҳли лугат. –Тошкент: Фан ва технология. 2009. – Б.154.
2. Сайидаҳмедов Н. Ноанъанавий дарс. Янги педагогик технологиялар. – Тошкент: Молия, 2003. – Б.56.
3. Муслимов Н., Усмонбекова У., ва бошқ. Инновацион таълим технологиялари. –Тошкент: 2015. –Б.60.
4. Ҳожиев А. Лингвистик терминларнинг изоҳли луғати. – Тошкент: Ўқитувчи, 1985, 95-бет.

ТРУДНОСТИ ИЗУЧЕНИИ КАТЕГОРИИ РОДА В ИЗУЧЕНИИ РКИ

Мингниезова Мингсора Мингбоевна
Учительница школы №30 Сариасийского района
Исмоилова Мохигул Шухрат кизи
Студентка Термезского Государственного Университета
Телефон+998(90) 9770398
mohigul1898@gmail.com

Аннотация: В этой статье определяется основная проблема в изучении РКИ. Здесь речь идёт о категории рода, которая отсутствует в узбекском языке.

Ключевые слова: род существительных, мужской род, женский род, общий род, согласование, склонение, суффикс, определение, сказуемое, прошедшее время

Для изучающего русского языка как иностранный, у которых родной язык является узбекский, при изучении возникают многие трудности. Категория рода — это самая главная и первоочередная трудность. Из-за того, что в узбекском языке отсутствует категория рода, при изучении этой темы у всех: и у взрослых, и у малых возникает вопрос: «Существует ли одно правило определение рода, изучив которого человек сможет различать род без ошибки?» Если проводим опрос, большинство людей отвечают: «В русском языке есть три рода». Несмотря на правильность данного правила до сих пор вопрос о категории рода остаётся открытым.

С одной стороны, это связано со словами мягкой основой. Ведь они относятся или к мужскому роду, или к женскому. А с другой стороны нет. Потому что слова с мягкой основой уже обладают лексические и грамматические признаки, и в зависимости этих признаков мы сможем точно определить род данного слова. Во-первых, слова с мягкой основой, относящегося к мужскому роду, склоняются как слова мужского рода с нулевым окончанием: конь, коня, коню, коня, конём, (о) коне. А слова с мягкой основой, относящегося к женскому роду, имеет отдельная форма - третье склонение: лошадь, лошади, лошади, лошадь, лошадью, (о) лошади. Чтобы определить род слова с мягкой основой, нужно его склонять. Во-вторых, слова с суффиксом -арь, -тель относятся к мужскому роду, которые большинство из них обозначают названия профессий. А ряд слов с окончанием – ость (-ность, -есть) с значением отвлеченности относятся к женскому роду. Ещё слова заканчивающиеся на -бъ, -въ, - дъ, -зъ, -сь, -ть, с исключением слов голубъ, лебедь, дождъ, гвоздъ, относятся к женскому роду. Ещё по книге «Практическая грамматика русского языка» Р. Талиповой, в словах заканчивающиеся со звуком ж, ч, ш, щ, если относятся к мужскому роду, в конце не пишется ь, а в словах женского рода пишется буква ь. (нож, мяч, товарищ, рожь, речь, вещь)

Кроме этой группы слов в русском языке существуют слова общего рода, которые обозначают лицо и женского, и мужского пола. В трудах Хлебинской слова общего рода определяются как группа между мужского и женского рода. В книге Баранова даётся такое определение: «Некоторые существительные с окончанием -а, -я обозначающие качество людей относятся к мужскому роду если обозначают лиц мужского пола, или к женскому роду если обозначают лиц женского пола. Например: Такой задира Андрюша или такая задира Таня». Слово «задира» относится и к мужскому (Андрюша), и к женскому (Таня) роду, то есть оно слово общего рода. Учёный Зеленин подчеркивает, что если по содержанию предложения можно определить род этого слова, то его следует указать. Это Маша такая неряха. Этот Володя такой засоня. В данных примерах имя «Маша» относится к женскому роду, поэтому слова «неряха» обозначает лица женского пола, а имя «Володя» — это мужское имя и слова «засоня» обозначает лица мужского пола. Если род определить нельзя, то надо указывать: что это существительное общего рода. Иначе у читателя, изучающего русского языка как иностранный, появляются трудности и непонятность.

Естественно, их употребление не разграничивается по-лексически, но по грамматической стороне они обладают показателями рода. С этой стороной они отличаются от группы слов мужского рода со значением лиц и мужского, и женского. В русском языке выделяются существительные, традиционно относящиеся к мужскому роду вне зависимости

от того, кого они обозначают -мужчину или женщину: физик, директор, кассир, врач. Этот процесс объясняется тем, что в царской России высшее учебные заведения принимались только мужчины. Такая особенность привела к тому, что название специальности и должности получила статус мужского рода... Поэтому их употребления перепутают многие изучающие.

Теперь определяем границу между словами общего рода и словами мужского рода обозначающие профессии.

1. Слова общего рода имеют окончание -а (-я), а слова мужского рода, называющие лиц по профессию, имеют нулевое окончание.

2. Слова мужского рода, выражающие лица и женского и мужского пола даёт характеристику к человеку по выбору самого человека, то есть по профессию, которого он сам выбирал; по должности, которой он сам согласился; а слова общего рода выражает оценку постороннего человека , характеризуя его черты характера , его волевые особенности по его темпераменту. То есть индивидуальные качества людей выражаются со словами общего рода, а профессии, должности, род занятий - со словами мужского рода.

3. В предложении определение, то есть прилагательные при, словом, общего рода согласуются либо в мужском, либо в женском роде: Серёжа круглый сирота. Маша круглая сирота. А с существительным, называющие лиц по профессию употребляется определение-прилагательное в мужском роде: Дежурный врач Иванов выписал рецепт. Дежурный врач Иванова выписала рецепт. В таких предложениях категория рода выражается с помощью глагола-сказуемого в прошедшем времени. Точнее глагол-сказуемое в прошедшем времени согласуется с подлежащим и с помощью окончание -л(-ла) показывает род лица- подлежащего.

Исходя из выше показанных особенностей русского языка следует отметить, что в изучении языка каждый аспект играет свою огромную роль. Только изучение новых слов или правил не дает эффективный результат при изучении РКИ. Поэтому надо выбрать такую программу, которая каждая, хотя элементарная тема закрепляется с аудио упражнениями, песнями или диалогами, обеспечивающие формирование разговорной речи у учащихся. Только тогда учащиеся смогут различать род существительных с помощью связи с другими словами и грамматически правильно оформить свою речь.

Используемые литературы:

1. М. Т. Баранов « Русский язык». Москва «Просвещение» 1990.
2. В. И. Зеленина «Русский язык» Ташкент «Niso poligraph» 2018.
3. Г. Ф. Хлебинская «Русский язык 5-11 классы» Москва «Издательство Оникс» 2011.
4. Р. Т. Талипова «Практическая грамматика русского языка» Ташкент «ChashmaPrint» 2012.

NEMIS TILI VA O'ZBEK TILIDAGI GRAMMATIK KATEGORIYALAR HAQIDA MULOHAZALAR.

Naimova Ruzikhon
Namangan viloyati Pop tumani
18- maktab Ingliz tili o'qituvchisi
+99899 973 64 24
flowerhouse566@gmail.com

Annotatsiya: Grammatik kategoriyalarning morfologik xususiyatlari, jins kategoriyalari xaqidagi mulohazalar keltirilgan

Kalit so'z: nemis tili, grammatick ma'no, kategoriya, jins, morfema

Ma'lumki tilshunoslik nuqtai nazaridan barcha tillarda turli xil grammatik ma'nolar uchraydi. Ular alohida-alohida mavjud bo'lmay, ma'lum guruhlarga birlashgan holda uchraydilar. Guruhlarga birlashtirishda esa ularning ma'no jihatidan bir-biriga yaqinligi hisobga olinadi. Ularning guruhdagi soni kamida ikkita yoki undan ko'p bo'lishi mumkin. Bunday birikmalar grammatik kategoriya deb yuritiladi. Grammatik ma'no va ularning barcha tillarda ifodalanishi har doim ham bir xil bo'lmaydi. Har bir tilda o'ziga xos xususiyatlar ajratilib ko'rsatiladi.

Grammatik kategoriya bu – umumlashgan ma'no. U orqali biz tilning qaysi morfologik tip vakili ekanligini bilib olishimiz mumkin bo'ladi. U o'z ifodasini so'zlarning o'zgarishida va gapda so'zlarning o'zaro bog'lanishida topadi. Umumiylar grammatik ma'nolarni tashkil etuvchi hususiy ma'nolar bir-biriga zid bo'ladi, bir-birini inkor etadi hamda shu bilan bir qatorda bir-birini taqozo etadi. *M: kitob-kitoblar*. Bu so'zlarning grammatick ma'nolari ayni paytda bir-biriga zid hisoblanadi, ya'ni birinchi so'z – birlik, ikkinchi so'z esa ko'plik shaklida yozilgan. Aynan shu zidlik asosida esa son kategoriyasini vujudga kelgan. Shu bilan bir qatorda ular doimo bir-birini taqozo etadi. Tillarda birlik ma'nosini borligi uchun ko'plikni ajratamiz, yoki aksincha ko'plik ma'nosini borligi uchun ham birlikni ajrata olamiz. Antonim so'zlarni misolida buning qanchalik aniq ekanligini ko'rishimiz va bunga ishonch hosil qilishimiz mumkin. Masalan: yorug'lik tushunchasi borligi uchun qorong'ulikni, sog'lik tushunchasi borligi uchun kasallikni. Grammatik shakl va grammatick ma'no birlashgan holda, grammatick ma'noni yuzaga chiqaradi. Son kategoriyasini oladigan bo'lsak, grammatick ma'no birlik va ko'plik, nol morfema va –lar morfemasi esa grammatick shakl hisoblanadi.

Ifodalanish usuliga ko'ra grammatick ma'noni uch guruhgaga ajratishimiz mumkin:

Sintetik; Analitik; Aralash.

Sintetik grammatick kategoriyalar affiksler orqali ifoda qilinadi. Masalan o'zbek tilidagi son, kelishik, egalik, shaxs-son kategoriyalari sintetik grammatick kategoriyalar hisoblanadi. Analitik grammatick kategoriyalar faqat yordamchi so'zlar vositasida ifoda qilinadi. Aralash grammatick kategoriyalar esa bir vaqtning o'zida ham analitik, ham sintetik vositalar orqali o'z ifodasini topadi. Bunga nemis tilidagi zamon munosabati kategoriyasini misol bo'ladi:

Ich lese ein Buch. – Men kitob o'qiyapman.

Ich habe ein Buch gelesen. – Men kitobni o'qib bo'ldi.

Ich hatte ein Buch gelesen. – Men kitobni o'qib bo'lgan edim.

Grammatik kategoriyalarning soni ham turli tillarda turlicha bo'ladi. Masalan o'zbek tilidagi otlarda uchta, nemis tilidagi otlarda esa to'rtta Grammatik kategoriya mavjud. Ma'lum bir ma'no bir tilda grammatick vositalar, boshqa bir tilda esa leksik vosita orqali, yana birida esa sintaktik vosita orqali berilishi mumkin. Misol uchun nemis tilidagi *ein*, *eine* noaniq artikllarini olaylik. Ular o'zbek tilida *qandaydir*, *bir* so'zleri orqali ifoda qilinadi. Aniq artikllar bo'lgan *der*, *die*, *das* esa tarjimada umuman tushirib qoldiriladi.

M: Dort sitzt ein Mann/U yerda qandaydir kishi o'tiribdi.

Taschkent ist die Hauptstadt von Usbekistan/ Toshkent O'zbekistonning poytaxti.

Egalik kategoriysi o'zbek tiliga xos. Bilamizki, bu kategoriya o'zbek tilida affiksler orqali ifoda qilinadi. Nemis tilida ham egalik ma'nosini mavjud bo'lib, uni ifodalovchi grammatick vositalar yo'q: bu tilda leksik vositalar – olmoshlari o'zbek tilidagi affikslar vazifasini bajaradi.

M: kitobim – mein Buch

Grammatik jins kategoriyasini tillarda uchraydigan boshqa grammatick kategoriyalardan birmun-

cha farq qiladi. Grammatik jins kategoriyasi tildagi so‘zlarni uchta jinsga, ya’ni feminin, maskulin hamda neytral turlarga ajratadi. Uning boshqa kategoriyalardan farqi shuki, u hozirgi zamон inson tafakkuriga hech ham to‘g‘ri kelmaydi. Chunki grammatik jins tabiiy, biologik jinsga hech ham mos kelmaydi. Grammatik jins o‘z ichiga jonsiz predmet va hodisalarini ham oladi, bu kategoriya ko‘proq hind-yevropa tillariga xos.

Nemis tilida jins ko‘rsatkichi artikllar orqali ifodalanadi. der aniq artikli va ein noaniq artikli maskulinani, die niq artikli va eine noaniq artikli femininani, das aniq artikli va ein noaniq artikli neutradagi so‘zlarni bildirib keladi. Bu qoida qat’iydir. (Lekin rus tilida istisnolar uchrab turadi. Masalan *papa* va *mujchina* so‘zlari –a harfi bilan tugagan, ko‘rsatkichga ko‘ra jenskiy rodga kiradi deyish kerak. Ammo ulsr mujskoy rodga kiradi.) Grammatik jins kategoriyasi nemis tilida omonim so‘zlarni farqlashga imkon beradi, ya’ni so‘z qaysi rodga kirishiga qarab turlicha tarjima qilinadi:

*M: die See – dengiz. das See – ko ‘l
der Band – jild, tom das Band – lenta, tasma*

Bir so‘z turli tillarda turli grammatik jinsga mansub bo‘lishi mumkin. Masalan, nemis tilidagi *ot* so‘zi nemis tilidagi sredniy rodga (das Pferd), fransuz tilida (le cheval), rus tilida mujskoy rodga (лошадь) mansubdir. O‘zbek tilidagi qiz, ayol so‘zlari ma’no jihatdan femininaga xos, garchi o‘zbek tilida grammatik jins kategoriyasi yo‘q bo‘lsa ham buni biz yaqqol farqlaymiz. Ammo nemis tilidagi xuddi shu so‘zlarni ifodalovchi *das Weib*, *das Mädchen* so‘zlarining sredniy rodga kirishi tushunib bo‘lmash hol hisoblanadi. *das Mädchen* so‘zining sredniy rodga mansubligini asoslashimiz mumkin, ya’ni *-chen* qo‘srimchasi bilan tugagan so‘zlar doimo sredniy rodga mansub bo‘ladi. Bu qo‘srimcha maxsus qo‘srimchalar qatoriga kiradi. Lekin *das Weib* so‘zining nima uchun bu rodga kiritilganini tushunturish mushkul. Shuning uchun ham ba’zi tilshunoslar bu kategoriyanı „sirli“ kategoriya deb atashadi. Grammatik jins kategoriyasining kelib chiqishi to‘g‘risida turli fikrlar mavjud. Nemis olimlarining fikriga qaraganda, odamlar dunyodagi hamma kuchli, ulkan narsa va hodisalarini mujskoy rodga, nozik va go‘zal narsalarini esa jenskiy rodga kiritishgan. Sredniy rodga esa qo‘lda yasalgan narsalarini kiritishgan. Masalan ular quyidagi so‘zlarni misol qilib keltirishgan:

der Berg – tog’. mujskoy rod die Blume – gul. Jenskiy rod.

Lekin bu fikrlarni ham to‘g‘ri deb bo‘lmaydi. Yuqorida keltirilgan qiz va ayol so‘zlarini ham qoida bo‘yicha rodrlarga bo‘ladigan bo‘lsak, ular hech ikkilanishsiz jenskiy rodga mansub bo‘lishi kerak edi.

Yuqorida nemis tilidagi jins kategoriyalari haqidagi fikrlarni ko‘rib chiqdik. O‘zbek tilida ham bu tushunchani ifoda qilish mumkin. Lekin bu kategoriya ko‘proq leksik-semantik usul bilan ifoda qilinadi. Masalan: o‘g‘il-qiz, ota-onা kabi. Tilimizda arab tilidan kirib kelgan -a affaksi ham jinsni ifodalashda xizmat qiladi. Ammo kamroq qo‘llaniladi. Bu usul affiks yordamida ifodalangani uchun morfologik usul deyiladi:

M: Karim –Karima Salim –Salima kabi.

Yuqoridagilardan ko‘rinadiki, har bir tilning o‘ziga xos grammatik ma’nolari va ularni ifoda qiluvchi vositalari hamda usullari mavjud. Bu har bir tilning o‘ziga hos grammatik qurilishga ega ekanligini ko‘rsatuvchi omillardir.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. Die deutsche grammatis Duden band 4 Mannheim leipzig 2005
2. www.deutsch-uni.com.ru
3. www.ziyonet.uz

THEORIES ON DEVELOPING SKILLS IN A FOREIGN LANGUAGE

Rakhmonova Nargiza
Sirdaryo region Sirdaryo district school №4
+998- 91-121-00-25
Almenov Aveskhon
Sirdaryo region Sirdaryo district school №4

Annotation: After getting the Independence the Republic of Uzbekistan has worked out an own model of development, taking into account the specific social and political traditions in the specific social and political traditions in the country. One of the most important conditions for the development of any country is a well-functioning education system.

Key words: foreign language, characterization, categories of learning, taxonomy,

As the education system ensures the formation of a highly development that must be able to live in a highly, with social and personal activity, ability to function independently in the public and political life. A foreign language is a language indigenous to another country. It is also a language not spoken in the native country of the person referred to, i.e., an English speaker living in Spain can say that Spanish is a foreign language to him or her. These two characterizations do not exhaust the possible definitions, however, and the label is occasionally applied in ways that are variously misleading or factually inaccurate. Physiological studies have found that speaking two or more languages is a great asset to the cognitive process. The brains of bilingual people operate differently than single language speakers, and these differences offer several mental benefits" states A. Merritt and she presents seven cognitive advantages to learning a foreign language:

- You become smarter
- You build multitasking skills
- You stave off Alzheimer's and dementia
- Your memory improves
- You become more perceptive
- Your decision-making skills improve

You improve your English (according to her, English is a native language, in our case, Uzbek). There are three domains or categories of learning: the affective (students' self-confidence), the cognitive (the process of learning a foreign learning), and the psychomotor domain. Those categories are considered by educators as attitude, knowledge and skills, which is the taxonomy of learning behaviors or "the goals of the learning process". In the 1990's Loring Anderson (a former student of Bloom) and a new group of cognitive psychologists updated the Bloom's taxonomy to reflect relevance to 21st century skills. The new taxonomy is much more useful in language instruction. This work does not go deep on legal considerations because the focus is on the pedagogical aspect of the learning process. The new revised version of the Bloom's taxonomy that was almost 60 years old, is represented in a pyramid that shows that the skills are not a hierarchy, but are interrelated and dependent on each other to function most efficiently. This revised taxonomy is even more applicable to foreign language learning and teaching and it shows that creating language is dependent on understanding.

BLOOM'S REVISED TAXONOMY

Creating: Generating new ideas, products, or ways of viewing things.

Designing, constructing, planning, producing, inventing.

Evaluating: Justifying a decision or course of action.

Checking, hypothesizing, critiquing, experimenting, judging

Analyzing: Breaking information into parts to explore understandings and relationships

Comparing, organizing, deconstructing, interrogating, finding

Applying: Using information in another familiar situation.

Implementing, carrying out, using, executing

Understanding: Explaining ideas or concepts

Interpreting, summarizing, paraphrasing, classifying, explaining

Remembering: Recalling information

Recognizing, listing, describing, retrieving, naming, finding
Figure 1 (Diagram 1.1, Wilson, Leslie O. 2001)

Sudents can attain some degree of fluency even during the earliest stages of study, this means that they should be gradually acquainted with the linguistic tools, choices, and strategies they will need to communicate fluently regardless the level of language proficiency they may have at the moment. Furthermore, fluency development cannot be taught in the traditional sense of that word. No doubt we can expand students' knowledge of linguistic choices, tools, and strategies, but sooner or later, we must recognize that fluency development is different from other kinds of teaching. Fluency development means being willing to let go, being willing to allow the students do the work, being willing to set up situations in which fluency will develop, and then being willing to simply encourage communication. Language learners with lack of confidence in their ability to participate successfully in oral interaction, often listen in silence while others talk. Instructors can help students develop their speaking ability by making them aware of the scripts for different situations, so that they can predict what they will hear and what they will need to say in response. Besides that, teachers can use six approaches that will promote fluency: (a) encourage students to go ahead and make constructive errors, (b) create many opportunities for students to practice, (c) create activities that force students to focus on getting a message across, (d) assess students fluency not their accuracy, and (e) talk openly to the students about fluency. Brown (1996).

In my opinion, it is not difficult to learn English with motivation and inspiration. When learner come across new words, they should keep in their mind to improve oral speech.

Literature:

1. Jill and Charles Hadfield. Simple Speaking Activities. Oxford. 1999
2. Cheryl Pertelet. Speaking. London. Collins. 2012

DISTANCE LEARNING

Bakhrieva Umeda Sirojiddinova
English teacher of the 46th school of Samarkand
+998 90 6009068

Annotation: The article presents the features of distance learning. Describes problems and drawbacks of distance learning. Also the role of parents process.

Key words: distance learning, education, internet, school, teacher, pupil, video tutorial, online, messenger, offline, control, educator, student, connection.

Many teachers were not ready for a quick transition to distance learning. In the field of education, the transition to a digital system is being implemented very slowly. For example, banks and financial companies have been working in this system for a long time, so they quickly switched to online. Education is an area where personal contact has always been important. It is quite difficult to switch to a "digital" system, especially in emergency mode. Because the school was originally located on the other starting conditions. The Internet, interactive whiteboards, and virtual reality in the classroom are being introduced to schools. Teachers use various online tools when working at school, but now we are talking about home equipment. Even if the school is connected to the Internet, it has nothing to do with what happens at home. One of the main and important questions is whether there is a stable connection and the necessary devices there. We are well aware that not always. No one provided personal devices for children or teachers. The school found itself in a situation of force majeure. In this situation, Uzbekistan was one of the first to launch an online school. Which is convenient to use in all regions of the country. There are also other educational resources and learning platforms. Most teachers find it most difficult to explain new material online. This is partly compensated by various platforms that have ready-made video tutorials. But everything is somewhat generalized there, and our teachers follow different textbooks and programs. However, only a small number of teachers regularly conduct video tutorials on their own. Apparently, this is not a problem for them, they do not have the necessary skills, and it is difficult to keep the students' attention during the broadcast. In turn, verification and control are difficult. At school, the teacher plays a great role in the classroom: he helps students organize themselves and plan their work. In remote control, control is reduced, it is impossible to track what children decide on their own, and where their parents help them. Most teachers continue to use, so to speak, "non-digital methods of conducting remote work." Simply put, a task is sent to parents via messenger: read, such and such a paragraph in the textbook. Or they ask you to send a photo of your workbook for verification. This makes life very difficult for teachers, parents, and students - all these thousands of messages in messengers. In addition, self - reading a textbook is not a live explanation of the teacher, and photos of completed works are even more difficult to check than 35 notebooks on the table. But many teachers are not ready to go completely online. In the current situation, much has fallen on the shoulders of parents. (It comes to nervous breakdowns.) Some will see advantages in the fact that parents for the first time become partners, "producers" of their children's education, participants in the educational process. But in most cases, this is a problem. Parents, especially in primary school, are responsible for everything that concerns the daily routine, monitoring and tracking the sending of tasks to teachers. The task is not easy, everyone understands this. The situation is calmer for schools and universities. Students are 17-18 years old and older. These are still independent people who can organize themselves. The main difficulty for the school is in organizing a school day for a child or children, if the family is large. For the most part, students are their own concern, not their parents'. In addition, most students study in cities where there are no special difficulties with connecting to the Internet. And how many schools and children do we have in rural areas where this is a big problem? So schools are in a different situation. Our schools are technologically and methodically built for offline use. But we should definitely

expect that the share of online tools in education is growing. Because they help out teachers not only during force majeure, but also in "peacetime".

Online tools, of course, will not replace full-time school education, but they are able to complete it qualitatively.

List of sources used:

1. Kama Einhorn. ESL activities and mini-books for every classroom. London. Scholastic. 2012
2. Shelly Ann Vernon. ESL classroom activities for teens and adults. New York. 2014

THE OUTLINE OF HISTORY

*Ashurova Fotima Hakimovna
Bukhara, an english teacher at school No:13*

History, in the present century, has migrated from the sphere of humanities to that of social sciences. This itself speaks for the new look which it has acquired and the change in the study and the use of history. Men, in the past, have limited its scope and have derided it. People like Carlyle and Emerson have considered history to be nothing more than biographies put together, and Gibbon viewed history as a register of crimes, follies and misfortunes of mankind. Henry Ford once referred to it as bunk, and Carlyle called it a «dust heap». Yet history is a part of our world. It is not possible to have objective historical records for human preferences and views are bound to creep in. But it is possible to arrive at what is generally true by comparing versions, records, letters and interviews. Thus the scope of history is not a mere record but much more. They may or may not be an eye witness account and even if there is if may not be objective. The numerous accounts of a war in our own times make this abundantly clear. Therefore, a historian has to find out as much as possible of the truth by referring to various records which may include economic data, memoirs and speeches. All these go to make history. It was believed till a few years ago that history was related only to the past and has no utility for the future. At best it is a record of human achievements and at worst it may make interesting reading. This, however, is not the case any more. History has its own utility. It provides an insight into human nature both individually and collectively. It makes it possible to view the mistakes of the past and to try to avoid them in the present. It is also possible to make political predictions on the basis of past behavior for nations and countries normally follow a pattern. It is also possible to study the psychology of a people and to analyze the factors which may have influenced their behavior, at times it may also be possible to artificially recreate these factors. It would be wrong to think that history can only be used for the purposes of exploiting past knowledge. History can also inspire, for it is men who are the makers of history. If they are ruthless and cruel, they are also honest and patriotic, capable of making immense sacrifices and capable of intense suffering. They are people of heroic courage and valor. To read about them, to know about them is an ennobling experience. Just as other disciplines throw light on historical facts, the study of history helps us to understand literature better. It becomes clear what the writer had in mind, what factors molded his personality and what the prevalent conditions of his time were. Poets, philosophers and theorists can be better understood if their work is studied in a historical perspective. History is the philosophy drawn from experience.

As long as there is a sense of time and we all do not become transcendentalists, history will continue to have importance. Though in the present century a disproportionate place has been taken up by wars and revolutions, this does not form the totality of history. It also embraces the creative and constructive forces. As H.G. Wells wrote in 'The Outline of World History', that human history becomes more and more a race between education and catastrophe. It is a struggle between good and evil, between the life force and the death wish.

References:

1. Issues for today Lorraine C.Smith
2. The Guardian weekly newspaper
3. N.M Qambarova K.H.Sayitova "History says about the past"

ONA TILI VA ADABIYOT FANINING MAKTAB O'QUVCHILARI HAYOTIDAGI AHAMIYATI

*Berdiyeva Lobar Yo'ldoshevna
Surxondaryo, Denov, 19- maktabning
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: ushbu maqolada ona tili va adabiyot fanining o'quvchilar uchun foydasi va ahamiyati to'g'risida so'z boradi. Tarbiya va ta'lilda har ikkala fanning o'rni.

Kalit so'zlar: madaniyat beshigi, sharq an'analari, adabiy muhit, komil inson, erkin muloqot.

Bilamizki bu dunyo "yaral" so'zi orqali yaralagan. Demak dunyo va insoniyatning yaralishi so'z orqali bo'lgan. So'zlar hayotimizda juda katta ahamiyatni tashkil qiladi. Insonlarning hayvonot olamidan farqi ham fikrini erkin gapirib bera olishida, ya'ni insonda nutq faoliyatini bor. Ushbu nutq faoliyatini to'g'ri shakllanishida esa ona tili va adabiyot fanining o'rni katta. Bu ikki fan tilimizning ravon shakllanishida va rivojlanishida yordam beradigan birinchi vositadir. Maktab yoshidanoq bolalarni ushbu fanlarga qiziqtirish va o'rganishlariga yordam berish kerak. Buning uchun badiiy kechalar tashkil etib turish maqsadga muvofiq. Badiiy kechalarda o'quvchilar ko'proq adabiy tilda gapirishga harakat qiladi. Adabiy tilda gapirishni kunlik hayotlarida ham tashkil etish joiz. Buning uchun sinfda va tanaffus jarayonlarida o'quvchilarning bir-birlari bilan muloqot jarayoniga ahamiyat beriladi. Dars vaqtida o'qituvchi ko'proq o'quvchilarni gapirishga undashi kerak. Kichik-kichik sahna ko'rinishlarini yo'lga qo'yish kerak deb hisoblayman.

Ona tili fani o'zbek tilini grammatik qoidalariga asoslanadi. Ya'ni ma'lum bir me'yorlarni o'rgatadi.

Adabiyot fani esa ona tili fanida o'tilgan bilimlarni amaliyotda qo'llashga, misollar orqali tezroq tushunishga yordam beradi.

Yozuvchi va ijodkorlarning asaralari o'zbek tilining naqadar go'zal va boy til ekanini ko'rsatib beradi. Adadbiyot fanidan o'tilgan asar yuzasidan badiiy kechalarda sahna ko'rinishlari tashkil etish o'quvchilarni asar tilida gapiirishga undaydi. Shu orqali ular til me'yorlariga amal qilishni osongina o'rgana oladilar.

Shu bilan birga asarlar o'quvchilarning tasavvur dunyosini ham oshiradi. Aqliy va bilim dunyosini boyitadi. O'rganishi kerak bo'lgan bilimlarni beradi. Asarlarda faqat voqeа hodisalar emas balki juda katta bilim olami aks etadi.

Og'zaki muloqot bilan birga yozma muloqot shakli ham o'quvchilarda osongina rivojlanadi. Bilamizki, davlat ishlarida ishlash uchun qog'oz tilini ham tushunish kerak. Bunda esa yozma til qoidalariga amal qilish talab etiladi.

Masofaviy ta'lilda ushbu fanlarni o'qitish biroz qiyinchilik tug'sirayotgan bo'lishi tabiiy. Ammo, izlanishlar orqali masofaviy ta'lim sifatini ham oshirish mumkin.

Masalan o'zbek tilini o'qitirishda faqat kitoblarga bog'lanish emas balki video, audio, jpg ko'rinishidagi materiallardan foydalanish o'quvchilarning fanga qiziqishi bilan birga fanni chuqurroq o'rganishiga katta yordam beradi.

Audiolar asarlarning audio ko'rinishi yoki rasmiy, so'zlashuv va bir qancha uslublarning audio shakllari bo'lishi mumkin.

Video shaklda esa asarlarni sahnalashtirilgan ko'rinishlarini berish mumkin. Bilamiz nodir asarlarning katta qismi sahnalashtirilgan va kino ko'rinishiga keltirilgan.

Foydalilanigan adabiyotlar ro'yxati:

1. Umumta'lim maktablari fan darsliklari.

ОБЩНОСТЬ ЦЕННОСТЕЙ В УЗБЕКСКИХ И РУССКИХ ПОСЛОВИЦАХ

Исломов Ильхом Икрамович

Навоийской области, Кызылтепинского район

Учитель русского языка и литературы школы №35

Аннотация: В статье говорится, что принципы дружбы и мира между двумя народами вечны. Пословицы признают верховенство универсальных ценностей.

Ключевые слова: общечеловеческие ценности, дружба, принцип, народ.

Пословицы основаны на многовековом жизненном опыте нашего народа. Притчи, которые были мостом образования между предками и поколениями, всегда поддерживали нас упорно трудиться, любить нашу страну, чтобы быть честным, быть терпеливым, чтобы жить в мире.

Пословицы очень разнообразны по содержанию и охватывают широкий круг тем. Они включают добро и зло, праведность и лукавство, патриотизм, честность и грубость, щедрость и жадность, родительское служение, добрососедство и братство, дружбу и вражду, смирение и гостеприимство, знания и невежество, мир и профессию, охватывающий все области жизни, такие как дружба и человечность. Читая пословицы, мы убеждаемся, что слово отцы не утратило своего значения за века, что идеи в них являются маяком для жизни человека. Идеи в пословицах можно сравнить с золотом, ведь они с годами не теряют своей красоты и познавательного духа. Напротив, он становится более значимым.

Пословицы существуют у всех народов и отличаются уникальностью каждого народа, живостью его образа жизни. Они отражают национальные и общечеловеческие ценности. Среди общечеловеческих ценностей - материальные и культурные явления, традиции и принципы, которые цепны для всех народов мира и соответствуют общим интересам человечества. И узбекские, и русские пословицы отражают общие ценности двух народов, при изучении русских народных пословиц в школьных учебниках можно обращать внимание на их универсальность. Сравнительный анализ узбекских и русских пословиц свидетельствует о том, что их тематика свидетельствует о дружбе, мире, достижениях двух народов, о том, что все народы мира честно жили и работали. Статья «Век джизи, век учись» о необходимости регулярного чтения молодыми людьми. Через хадис «Иши знания от колыбели до могилы»/Бешикдан қабргача илм изла/, пословицу «Глаза бояться, руки делают», пословицу «Глаза к страху руки делу»/ Кўз қўрқоқ қўл ботир/, пословицу «Дерево держится корнями, человек друзьями», «Дерево корням человека с другом» / Дарахт пўсти билан одам дўсти билан/,статьей “Паши не лениво- проживёш счастье” ” Работай не лениво- проживёш счастливо”/ Мехнат қилсанг баҳт топасан/ статьей „Кто любит труд, того люди чтут ».Мехнат қилган элда азиз/. Пословицу «Ученье-свет, неученье тьма» уместно объяснить пословицей «Знание - свет, дом без знания - тьма»/ Илмли уй чароғон- илмсиз уй зимистон/. Многие русские пословицы сочетаются с узбекскими пословицами. Например, такие пословицы, как «Семь раз отмерь, - один раз отрежь» - / Етти ўлчаб бир кес /, «Что посеешь, то и пожнёш» - / Нима эксанг шуни ўрасан» / доказывают, что ценности двух народов общие. Поэтому воспитание молодежи в принципах гуманности - важнейшая задача времени.

Список использованной литературы:

1. Аникина В. П. Русские пословицы и поговорки. М.” Художественная литература. “ 1988.
2. О. Мусурмонова, М. Қаршибоев, Р. Қўчқоров. “Миллий истиқлол ғояси ва маънавият асослари. Т. “Маънавият” . 2015.
3. Ўзбек халқ мақоллари.” Янги аср авлоди.”

NEW METHODS TEACHING FOREIGN LANGUAGES

*Utepbergenova Karligash Jumabayevna
Nukus, an english teacher at school No: 19*

Annotation: article describes about teaching foreign languages more easy and affective. How can we improve our foreign languages?

Key words: educational process, language speech, linguistics, psychology.

This was to be addressed in order to improve the current educational process is one of the most important problems. If teaching a foreign language first is like learning that language system if considered, an important focus in teaching in recent years has been to teach students a foreign language speech development. It should be noted that these are the goals of learning a foreign language not by itself, by others, or by the individual, but by linguistics and psychology closely related to changes in science and the social development of society.

The following recommendations should be followed when learning a foreign language: Teaching a foreign language first should begin with oral instruction; Different structures of language learning, speech patterns should be done on the basis of; Exercises are also based on language many times the language material requires exercises that require repetition; Grammatical examples and the choice of vocabulary should depend on the results of the comparison of the foreign language with the native language; Pronunciation needs a lot of attention. On the issue of intensification of foreign language teaching in our country and abroad a lot has been done and is being done. This led to the development of new intensive methods.

So what is an intensive method? How can it be understood? Intensive training the first is the activity of speaking in a foreign language that students are learning in a short period of time is to teach to do, that is, to speak. In later years, students in the classroom more needs to be done to increase activism. Student's personal memory verbal communication in increasing their activity in the classroom using their internal capabilities shaping the environment is one of the most important tasks. Used by the teacher methods and various visual aids should be aimed at this goal. Verbal communication focused psychological state is one of the necessary tasks in increasing student activity is one. According to EI Passov, one of the well-known Methodist scholars, the modern foreign language. The communicative approach used in teaching is based on speech situations is a form of intensive training. The results of foreign language teaching come first is determined by a system of exercises because the practical goal in learning a foreign language is speech mastering all types of activities is done through exercise. Today we are in a situation where a teacher is teaching a foreign language to students enough visual aids, a variety of fun assignments and exercises not using. This will give the students the knowledge and advice they need that is, a lesson organized in this way is simply dry or superficial remains. Teaching and learning a foreign language is a very difficult and complicated process. That's why it's important to use visual aids in organized lessons is appropriate. Pupils' pronunciation, speaking, advice on writing and reading, assignments that interest them, and should give exercise. If the lessons are organized through the above recommendations, solutions. If you do, you will not have a problem learning foreign languages.

References:

1. J.Jalolov. Methods of teaching English in high school. - Tashkent. 1997.
2. U.X.Khoshimov., Ya.Yakubov. English language teaching methods. - Tashkent. 1993.

YOZMA NUTQNI SHAKLLANTIRISHDA ONA TILI VA ADABIYOT FANINING O'RNI

*Zaripova Dilafruz Olimovna
Navoiy viloyati, Qiziltepa tuman
13-maktab ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: ushbu maqolada ona tili darslarini o'qitishda o'quvchilarda yozma savodxonlikni oshirishda zamonaviy metodlardan foydalanish, dars jarayonida turli pedagogik texnologiyalarni qo'llash to'g'risida so'z boradi.

Kalit so'zlar: yozma nutq, zamonaviy texnologiyalar, ta'lif metodlari, til me'yoralgi, adabiy til. Boalarni yoshligidan boshlab tarbiyalamoq sharq mamlakatlari an'analariga xos. Tarbiya insonga o'zida yaxshi odad va fazilatlar xosil qilishga yordam beradi.

Bugungi globallashuv jarayoni yuqori ko'rsatkichni ko'rsatayotgan bir paytda fan va texnikaning rivoj topib borishi yozma savodxonlik masalasini biroz ortda qoldirishga sabab bo'ldi. Biroq bu holat yozuvga bo'lgan e'tibor kamayganini ko'rsatmaydi. Har bir davrda bo'lgani kabi bugungi kunda ham ilm-fan o'z yozma savodxonligini ravnaq topishiga harakat qiladi. Shunday ekan, tobora muammoga aylanib borayotgan savodxonlik masalasidan aziyat chekayotgan insonlar bugungi kunda talaygina. Ma'lumki, ta'larning barcha bosqichlarida ona tilini o'qitishning asosiy maqsadi o'quvchilarning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishi uchun nutqiy faoliyatini, ya'ni ona tili bo'yicha egallagan bilim, ko'nikma va malakalarni muloqot jarayonida qo'llash qobiliyatini shakllantirishdan iborat. Umumiy o'rta ta'larning davlat ta'lif standartiga asosan, ona tili ta'limi oldida quyidagi bosh maqsad turadi: ona tili mashg'ulotlari bolalarda ijodiylilik, mustaqil fikrlash, ijodiy fikr mahsulini og'zaki, yozma savodxonlikni oshirish, ravon ifodalash ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishga qaratilishi lozim. Shunday ekan, ona tili darslarida o'qituvchi o'quvchilarni darsning faol ishtirokchisiga aylantirishi, ularni mustaqil va ijodiy fikrlashga yo'naltirishi, ilg'or pedagogik texnologiyalar asosida yaratilgan interfaol usullarni dars jarayonida qo'llashi zamon talabidir. Bizga ma'lumki, o'quvchilarning yozma savodxonligi kun sayin pasayib bormoqda. Bugungi kun talabi bilan aytadigan bo'lsak, ularni qaysidir yo'llar bilan yozma savodxonligini ko'tarish muammosi haligacha dolzarb bo'lib qolmoqda. Bu xususda olib borilayotgan ishlar natijasiga ko'ra o'quvchilarning axborot olish obektlari ortib ketganligini yaqqol sezish mumkin. Hozirda televideniya, radio, gazeta va jurnallar, kundalik hayotdagi manbalar, internet, telefon, turli xil kitoblar va fan o'qituvchilaridan axborotlarni olishadi. Ko'rinish turibdiki, jadallahib borayotgan davr o'quvchisi ma'lumot yoki axborotni olish yo'llari ko'payib ketdi. Shunday bo'lsada ona tili fan oqituvchilari oldida bitta masala ko'ndalang bo'lib turibdi bu – o'quvchining yozma savodxonligi masalasi. O'qituvchi o'z ustida qanchalik ish olib bormasin, izlanmasin yozma nutqning o'sishiga biz kutganchalik erisholmayapdi. Ta'lif jarayonida dastlabki bosqich – maktabgacha ta'lif muassasalari hisoblanadi. Garchi inson ongiga til ona suti orqali singsada, dunyo bilimlarini o'rganish va ularni hayotga tadbiq etish dastlabki o'rganishdayoq ya'ni maktabgacha ta'lif muassasalaridan boshlanadi. Bola o'z ona tilida biyron so'zlay olishi uning yozma savodxonligini oshirishga xizmat qiladi. Bu uning hayotidagi yozma nutqning ilk ko'rinishi hisoblanib, uning yozma savodxonligiga o'z ta'sirini, albatta ko'rsatadi.

Shu bilan birga yozma nutqni shakllantirishda adabiyot faniningham o'rni katta. U orqali adabiy til me'yorlariga amal qilishni o'rganib olish mumkin.

Foydalilanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbek tili imlo lug'ati Toshkent-2016

TEACHING ENGLISH TO YOUNG LEARNERS

Alimova Munira Umrbek qizi
2nd-year student, English Philology Faculty
Urgench State University, Khorezm
Mobile phone: +998973624247

Annotation: This thesis is dedicated to help readers to make teaching more effective, by attending to learning and the inner mental world of the learner, understanding how classroom activities and teacher decisions can create. In this article the aim of teaching English language to young learners was discussed. This article also deals with young children's foreign language acquisition and learning within the scope of the very early stages of the school system.

Keywords: Foreign language, language teaching, young learners, alphabet, colours, songs, active games

Who exactly are Young Learners?

Young Learners are learners who are younger than 13 years of age. Young Learners can be as young as two years old. As you can imagine, teaching Young Learners is a different kettle of fish to teaching any other age group.

How to teach English as a foreign language to Young Learners

If you have any experience teaching Young Learners or working with children, then you will already have an idea of how to tackle this age group. Teaching such young learners involves much more than teaching the language. Rather, you will be focusing a lot on managing their behaviour and helping their development. Plus, you will need to consider their social, emotional and physical developmental stages as well.

How Young Learners are different to other learners

Young Learners have short attention spans, so as the TEFL teacher you need to plan and be prepared for a range of different activities. These activities should be short and involve all the different senses.

Young Learners cannot be as autonomous as older learners so they will need to be closely monitored and assisted in all the activities.

Young Learners enjoy songs and playing games. Being an EFL teacher of Young Learners means being very energetic and creative.

With Young Learner classes, you don't have the safety of being able to closely follow a textbook. Instead you will need to come up with interesting and engaging ways to expose the learners to the language.

How to keep young students focused when teaching English

Possibly the most important aspect of teaching English as a foreign language to young students is being able to balance entertaining the students and carrying out effective lessons. Luckily, if you are teaching English abroad there is a high chance that you will have the benefit of a teaching assistant or a partner teacher who will be able to help you maintain order in the classroom during the lessons. This is essential to be able to focus on the language when necessary.

Having said that, there is huge scope in the Young Learner classroom for fun and games and ensuring that your students are interested in and excited by what they are doing is sure to maintain their focus. If you find you are losing interest and their attention is waning, you can move swiftly on to appropriate stirrer or settler activities to energise them or calm them.

Teaching English abroad can often involve teaching Young Learners. If you don't have any experience with Young Learners it can be quite a daunting task having twenty innocent faces hanging on your every word, but if you understand them for who they are and what they are capable of, you will be able to help them learn English and have fun at the same time.

Young learners, those attending preschool and kindergarten, will not have any personal reason for studying English.

It is simply another subject that they have to study at school or that their parents have told them they need to learn. At this point in their lives, they may not know or comprehend how important these classes can be. They might view your classes as simply another fun daily activity and that is just fine. Even at this early age, you can encourage them to develop an interest in

learning English which will stay with them long after they have finished your classes.

What Young Learners Want

Students at this level are just starting their academic careers. School may be intimidating for some of the students in your class so, in order to encourage everyone to participate, it is important to make your lessons relaxed and fun. YL Students will be learning very basic material but you can design creative lessons that get students moving around and speaking with one another. Young learners are generally very enthusiastic about songs, especially if they can sing along, and active games. Be sure to provide lots of encouragement and positive feedback. You want to create a safe, stress-free environment that everyone can enjoy learning in.

How Young Learners Behave

Keep exercises fun and short because these students have short attention spans and are easily distracted. Overacting and projection will help keep the focus on you. Teach students how to behave in a classroom by asking them to be quiet while you are talking and raise their hands if they have questions or want to answer a question. This may not be directly related to ESL but it is important that students learn good behavior early on; it will make their transition to primary school easier. For students at this age, you are responsible not only for starting to teach them English, but also for preparing them for their next level of education. Students will perform better in their classes if they behave well and have a good understanding of basic principles.

What To Focus On

The primary focus of these lessons will be on communication and laying a solid foundation for further English coursework. Students should practice the different sounds of the English language and learn material such as the alphabet, numbers, colors and shapes. You will introduce vocabulary words gradually and may choose to study some simple structures that relate to everyday life too. It could be that reading and writing never enter into your classes but a focus on speaking and listening will help students become more comfortable and confident with English.

Useful tasks for young learners

There are many other things you can do to ensure that students succeed in class. There is no need to assign homework at this stage but be sure to track individual and class progress so that students can visually see what they have learned and how they are doing. Encourage students to try their best and create a constructive learning environment where students do not need to worry about making mistakes. Create activities and exercises that are entertaining. Help students learn how to interact with one another as well as how to speak English. Students will also feel more comfortable if you stick to a regular schedule. Constantly review and avoid introducing too much new vocabulary at a time. Students may not remember material from one day to the next so repetition is important. The more students are exposed to certain material, the faster they will learn it. This is how native speakers learn English, by listening to people around them and expanding their range of vocabulary gradually.

These learners can be a real pleasure to teach because they do not feel stressed by their studies and approach everything with youthful innocence.

You play an important role in helping them develop into lifelong learners. Foster a love of learning by creating lesson plans that appeal to them, suit their maturity level, and focus on what will help them excel in future English courses.

References

1. Cain, R. (2000). Total Physical Response. English Teaching Professional.
2. Issue Fourteen, January. Cameron, L. (2003). Teaching Language to Young Learners. USA: Cambridge University Press.
3. Techniques and Resources in Teaching Grammar. Hong Kong: Oxford University Press.
4. Celce – Murcia, M. (2001). Teaching English as a Second or Foreign Language.

TEACHING VOCABULARY TO YOUNG LEARNERS WITH THE HELP OF READING SMALL STORIES AND LISTENING TO SONGS

Haydarova Surayyo Ma'murjon qizi
Qashqadaryo viloyati Muborak tumani ingliz tili fani o'qituvchisi
Telefon:+998932643722 s.haydarova2903@mail.ru

Annotatiton: Teaching vocabulary is the groundwork of teaching any language as words we utilize are the most necessary base of the language. Teaching kids vocabulary through reading small texts and listening to funny songs can be both intriguing and helpful activity for learning the English language.

Key words: Teaching English to Young Learners (TEYL), vocabulary, young learners, memory, songs and rhymes, read and retell, guessing according to the context, drilling the lyrics of songs, practice, authentic materials, speaking improvement, skill-based learning, writing.

Teaching vocabulary to young learners is demanding process for instructors and teachers as the kids have less concentration on learning something new in long terms. Teaching English to Young Learners (TEYL) has become more famous and significant field in teaching English as a Foreign language since the First President of the Republic of Uzbekistan Islam Karimov signed a decree "On measures to further improve foreign language learning system" on December 10,2012. According to the decree, starting from 2013-2014 school year foreign languages, mainly English, gradually throughout the country have been taught from the first year of schooling in the form of lesson-games and speaking games, listening to songs, continuing to learn alphabet, reading and spelling in the second grade and small grammar rules and reading and understanding short texts. It is widely believed that starting the study of English as a Foreign Language (EFL) before the critical period—12 or 13 years old—will build more proficient users of English. However, there is no empirical evidence supporting the idea that an early start in English language learning in foreign language contexts produces better English speakers (Nunan 1999). Levels of proficiency seem to be dependent on other factors—type of program and curriculum, number of hours spent in English class, and techniques and activities used (Rixon 2000). Therefore, teachers are required to teach new words to children with the assist of different interesting small-sized real-life stories and listening to their favorite songs so that the kids cannot notice how they have learnt new vocabulary. That is why teachers should be more creative and innovative in making interesting reading and listening activities.

When we start to learn a new language we try to learn the words by heart which is somehow incorrect method in acquiring new vocabulary as the memorized words, idioms and expressions stay no longer in the memory of people. However, young learners can learn the vocabulary by heart easily without understanding the meaning of words correctly. Therefore, learners, especially kids are advised to learn new words in the context by guessing the meaning of the words. Small stories with their loved heroes and real-life texts are suitable for them. Teachers can design some activities including 'Filling in the gaps', 'Find synonym or antonym' or 'Odd one out' in order to comprehend the vocabulary of the given stories or passages. Pupils can be given small texts and exercises for consolidation such as scanning, skimming or reading for gist (main meaning of the text). In doing such exercises it is advisable not to permit to use dictionaries in order to fact that pupils have to guess the meaning of unknown words from the context. In these cases, pupils may have opportunities of learning more meanings of one word.

A small family lives near the river. They have(own) a big farm. There are a lot of animals on the farm. The farmer likes planting trees and gathering harvest. Every day a whole family have(eat) breakfast in their beautiful house and start their everyday activities.

I made up this small story for young learner to explain the meanings of the verb 'have'. Young learners can assume the meanings without difficulty according to the text if they are asked to fill in the gaps.

Teaching English by listening to songs is intriguing and efficient method as most pupils are interested in music. Teachers can use songs in teaching various skills. Teaching vocabulary through listening to songs can be warm –up, pre-, while- or post-activity in the teaching process as it includes vocabulary, listening, speaking, pronunciation and fun in itself. I, as a

teacher, often use listening to songs as a warm-up activity in order to cheer up my young learners and meanwhile to give new words of the theme. For example, I should cover the topic of school things. I firstly find funny song about the topic. At the beginning of the class I put the song asking kids to listen to song attentively and then ask to sing the song together so as to pronounce unknown words correctly, if there is a video it can be more and more effective. As Murphey writes: "Most importantly, perhaps, songs are relaxing. They provide variety and fun, and encourage harmony within oneself and within a group".

Songs (especially children's songs) use simple, informal and familiar language, with lots of repetition, which is appropriate for learning a new language.

References:

1. The Presidential Decree N 1875 "On measures to further improve foreign language learning system" on December 10, 2012
2. Nunan, D. 1999. Does younger - better? TESOL Matters 9 (3): 3.
3. Rixon, S. 2000. Optimum age or optimum conditions? Issues related to the teaching of languages to primary age children. <http://www.britishcouncil.org/english/eyl/article01/html>
4. Murphey, Tim. Music & Song. Oxford: University Press, 1992. Print.
5. Буриева, Н. Г. Using songs and music in teaching English to young learners

**MAKTABDA INGLIZ TILI FANINI O'QITISHNINNG SAMARALI USULLARI
(TINGLAB TUSHUNISH BILAN ALOQADOR MUAMMOLAR VA ULARNI
BARTARAF ETISH ASOSIDA)**

*Sabirova Nodira Abdalyazovna
Xorazm viloyati Urganch shahar
8-soni AFCO'IMI ning ingliz tili
fani o'qituvchisi
Tel: +998997 364-74-55*

Annotatsiya: Maqolada maktab talimida ingliz tili darslarida tinglab tushunish bilan aloqador muammolar va ularni bartaraf etish usullari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: tinglab tushunish, matn, nutqiy ko'nikma, kommunikativ yondashuv.

Xorijiy tilni o'rganishni boshlagan kichik yoshdagi o'quvchilarda ona tilida muloqot ko'nikmasi shakllangan bo'ladi va ular ona tilida o'z fikrlarini qiyinchiliksiz ifodalay oladilar. Shuning uchun ham maktab ona tili ta'limida nutqiy ko'nikmalarini kengaytirib, o'stirib borishga ko'proq e'tibor beriladi. Chet tilini o'qitishda esa avvalambor nutqiy ko'nikmalarni shakllantirish (bu yerda so'z chet tili nutqiy mexanizmini shakllantirish haqida ketmoqda) va nutqiy malakalarini o'stirish yuzasidan, ya'ni, shunga yo'naltirilgan ish olib borish talab etiladi. Biroq ikki til uchun ham xos bo'lgan narsa muloqot uchun ehtiyoj zarurligidir. Ma'lumki, nutqiy muloqot ayrim belgililar, so'zlar, so'z birikmalari va nutqiy konstruktsiyalar asosida amalga oshiriladi, bular esa turli tillarda turlichadir. Ingliz tilini boshlang'ich sinflarda o'rgatishda, asosan, kommunikativ yondashuv orqali ilk nutqiy ko'nikmalar shakllantirib boriladi, bunda bolalar qo'shiqlari, she'rler, tez aytishlar muhim o'rinn tutadi. O'quvchilarning serharakatligi ham ko'zdan qochirilmagan holda darsda faol harakatli o'yinlarning rolini ta'kidlab o'tish lozim.

Chet tili o'qitishning og'zaki ilgarilab ketish(speaking) tamoyiliga ko'ra til materialini o'rganishda og'zaki nutq(speaking) va o'qish(reading) bir vaqtida olib borilmaydi. Bu bosqichda til materialini o'rganish quyidagi sxema asosida olib boriladi: tinglab tushunish(listening) – gapirish(speaking) – o'qish(reading) – yozish(writing).

Metodik adabiyotlarda o'rta maktabda chet tili o'qitish uch bosqichga bo'linishi ko'rsatilgan. Bu 5-10 sinflarni o'z ichiga olgan uch bosqichdan iboratdir. Lekin so'nggi yillarda maktab ta'lim tizimida o'qitish o'n bir yillikka aylantirilganligi va chet tillarni o'rganish ikkinchi va uchinchi sinflardan, hatto maktabgacha ta'lim muassasasidan ham boshlanayotganligi avvaldan mavjud bo'lgan o'quv bosqichlariga o'zgartirish kiritish zarurligini ko'rsatmoqda, chunki 2-3-4-sinf o'quvchilarini bilan 5-6-sinf o'quvchilarining dunyoqarashi, psixofiziologik xususiyatlari o'rtasida anchagina farq mavjud. Bu esa shu aytilganlarni hisobga olgan holda darsni tashkil qilish kerakligini ko'rsatadi. Umuman olganda, har bir bosqichning o'ziga xos va ularni boshqa bosqichlardan farqli tomonlari o'quv materialini tanlashda va darsni tashkil qilishda hisobga olinmog'i kerak.

Ingliz tilini samarali o'rganganlikning muhim mezonlaridan biri tinglab tushunishdir. O'z ona tili boshqa til bo'lib, ingliz tilini ikkinchi til sifatida o'rganayotganlardan chet tilini mukammal tinglab tushunish anchagina harakat va mustaqil shug'ullanishni talab etadi. Quyida o'quvchilar mustaqil o'rganish chog'ida tinglab tushunish(listening)ga doir qanday muammolarga duch kelishi, ularning kelib chiqish sabablari va bartaraf etish chorralari haqida to'xtolib o'tamiz.

Mutaxassislar ingliz tilini o'rganish jarayonida tinglab tushunishga doir muammolarning vujudga kelishiga muloqot jarayonida matn aytish maromining tezligi, tinglovchida lug'at boyligining yetishmasligi va notanish talaffuzning tinglab tushunishga asosiy to'siq bo'lishini ko'rsatishadi.

O'quvchilar mustaqil ravishda tinglab tushunilishi kerak bo'lgan material ustida ishlayotganlarida qanday muammolarga to'qnash kelganliklari so'raldi va bir nechta muqobil javob variantlari taqdim etildi. O'quvchilarning 40 % ga yaqini notanish mavzuli hamda turli aksentlarda so'zlangan materialni tinglab tushunishga qynalganliklarini bildirdilar, qolgan uchdan ikki qismi esa so'zlash tezligi yuqori bo'lgan materialni tinglab tushunishda muammolarga duch kelganliklarini ma'lum qildilar.

Ingliz millatiga mansub so'zlovchining nutqini tinglab tushunish - aksent va talaffuzga

e'tiborli bo'lishni, grammatik savodxonlik va tinglovchining lug'at boyligiga ega bo'lishini talab etadi. So'zlovchining nutq tezligi ko'pgina o'quvchilar uchun muammo tug'dirishi sir emas, bunda asosiy muhim ma'lumot eshittirilgan paytda so'zlovchi kerakli ma'lumotga alohida urg'u berib aytib ketishi lozim. Bu ingliz tilini o'rganayotgan o'quvchiga matn mazmunini chuqur idrok etishiga yordam beradi

Yuqorida mavzu notanishligi o'rganuvchilar uchun bir qancha qiyinchiliklar tug'dirishi aytib o'tildi, xususan, tinglanayotgan material ijtimoiy-siyosiy mavzular, biznes va tadbirkorlikka oid dialoglar, yoki maishiy sohadagi poliloglardan tashkil topishi mumkin. Shu sababdan til o'rganuvchi shaxsdan turli mavzular bo'yicha boy dunyoqarashga ega bo'lish talab etiladi, buning yechimi esa turli mavzular bo'yicha manbalarni o'qish, tinglash va lug'at boyligini mumkin qadar oshirishdan iborat. Quyi sinflarda iloji boricha ko'proq multimedia vositalaridan foydalanish, o'quvchilarning nutqiy ko'nikmalari ustida ko'proq ishslash tavsiya etiladi.

Xulosa qilib aytganda, tinglab tushunish ingliz tilini o'zlashtirishning muhim belgisi hisoblanadi. Tinglanayotgan materialni tushunishga xalal beruvchi bir nechta omillarni bartaraf etishning yuqorida tavsiya etilgan usullaridan foydalangan holda, mashg'ulot jarayonida o'quvchidan zukkolik, e'tiborlilik, mehnat va tajriba talab etiladi.

Foydalilanigan adabiyotlar

1. Almanza, D., Singleton, K. (1995/96). Learning disabilities in adult ESL.
2. Brown, R., & Ganzglass, E. (1998). Serving welfare recipients with learning disabilities in a work first environment.
3. www.english.uz

ДИФФЕРЕНЦИРОВАНИЕ ПОДХОД К ОБУЧЕНИЮ ШКОЛНИКОВ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В УЗБЕКСКОЙ ШКОЛЕ

*Мажнунов Аъзамжон Акрамович
Чартакский район Наманганской области
Учитель русского языка в школе 13
Телефон: +998 93 942 29 64*

Аннотация: в этой статье освещена необходимость дифференцированного подхода в обучении русского языка в школе с узбекским языком обучения.

Ключевые слова: дифференциация внутренняя и внешняя дифференциация.

Узбекистане большое внимание уделяется нашим детям. Забота о подрастающем поколении, стремление воспитать здорового, гармонично-развитого человека-это наш национальный характер, это наша цель, наша задача. В целях реформирования системы образования, повышения её до уровня мирового принят новый Государственный Образовательный Стандарт и Устав Общего Среднего Образования.

В настоящее время дифференциация обучения прочно вошла в практику работы общеобразовательной школы. Важнейшим видом дифференциации при обучении- является уровневая дифференциация. Цели уровневой дифференциации добиться базового уровня подготовки, представляющего собой ГОС и конечно же создание условий для развития индивидуальных способностей.

Эти же ученики в разных ситуациях ведут себя по-разному.

Третья, неприязненно относящиеся дети- это те, которые плохо учатся или вообще ничего не хотят(не читать, не писать, не рассказывать), часто нарушают дисциплину, в школу приходят неподготовленными, часто пропускают уроки.

Очень важно создавать на уроке условия для активной работы всех учащихся и в то же время индивидуально подходить к каждому школьнику, к каждому из этих детей с целью успешного обучения и содействия развитию положительных качеств учащихся.

Вот здесь мы задумываемся о том, что нужен индивидуальный подход в обучении к каждому ученику.

Дифференциация- это форма организации учебной деятельности школьников, при которой учитываются их склонности, интересы, проявившиеся способности (индивидуальные особенности учащихся).

Дифференциация в переводе с латинского языка означает «различие», это разделение части, формы, ступени.

Дифференциация в образовании – это создание различий между частями (школами, классами, группами) образовательной системы с учётом одного или нескольких направлений.

Направления дифференциированного обучения:

- по образовательным целям;
- по уровням выполнения заданий;
- по времени выполнения заданий;
- по содержанию обучения;
- по последовательности учебного материала;
- по структуре учебного материала;
- по подходам к обучению;
- по видам учебной деятельности;
- по способам применения заданий;
- по оценке деятельности.

Уровневая дифференциация- это обучение учащихся одного и того же класса на трёх уровнях: базовом, продвинутом и высоком.

Базовый уровень- определённый программой и учебником, максимум знаний и умений, достижение которого обязательно учащимися всего класса.

Продвинутый уровень- некоторые выходящие за рамки программы и учебника дополнительные сведения (знания) и формирование прочных умений по применению этих знаний

в различных ситуациях.

Высокий уровень- дополнительные сведения, углубляющие знания учащихся по теме и формирующие умения решать задачи повышенной сложности. Дифференцированный подход к обучению помогает сделать образовательный процесс более эффективным, потому что исключается неоправданная и нецелесообразная уравниловка детей. На уроках не бывает равнодушных: сильные утверждаются в своих способностях, работают с максимальной нагрузкой, а слабые тянутся за ними, не теряя веры в свои силы и возможности, повышается уровень мотивации.

Именно дифференцированная работа позволяет добиться высоких результатов в обучении, помогает научить ребёнка самостоятельно мыслить и работать.

Использованная литература:

1. Пособие для учителей. Т. , «Укитувчи», 1991.
2. Д. Э. Розенталь, И. Б. Голуб, М. А. Теленкова Современный русский язык. М. , «Высшая школа» 1991.
3. Методика преподавания русского языка в национальной школе. Под редакцией Л. З. Шакировой. Л. , «Просвещение» 1990.
4. Преподавание языка и литературы. Журнал №3 2006г.

ЛЕВ НИКОЛАЕВИЧ ТОЛСТОЙ КАК ШКОЛЬНЫЙ УЧИТЕЛЬ

Тургунова Дурдона Шухратовна
Студентка Ферганского государственного университета
Телефон: +998 (90) 531 – 07 – 44

Аннотация: В этой статье мы можем увидеть усилия великого русского писателя Льва Толстого не только известным писателем, но и можно увидеть его как педагогом. Он воспитал крестьянских детей, хотел чтобы они были образованными.

Ключевое слово: Л.Н.Толстой, Ясная Поляна, школа, крестьянин, обучение, ученики, воспитание, журнал, экземпляр, урок, писатель, учитель.

У каждого народа свои собственные мучения и своя собственная мудрость и у каждого народа своя красота и своя правда. Мучения и мудрость русского народа, это — Достоевский. Его красота и правда — Лев Толстой.

Лев Толстой - истый сын земли, первородный, дух земли, творящей и желающей, олицетворенье всех ее хотений. Во всем, чего он ни хотел, к чему ни прикасался, он доходил до грани, приближался к полярности, упивался вот этим, во что он сейчас вошел, но, упившись, уже чувствовал зовущий голос, и смотрел дальше, и никогда себя не знал. Желание свое он знал, а не себя, желание свое слепое - и зоркое, слепое – и провидческое. Себя же при этом не видел, не знал, или знал по-особенному, по-сокровенному. Потому он теперь и первенствует на Земном шаре.

В 1857 г. Л. Н. Толстой предпринял первое заграничное путешествие. Во время этого путешествия Л. Н. Толстой не занимался изучением школьного дела за рубежом, ограничившись осмотром института слепых и глухонемых в Цюрихе. Однако именно в этот период у Толстого снова возникла мысль об организации школы для крестьянских детей. Осенью 1859 г., спустя десять лет после первой попытки обучать детей, Л. Н. Толстой снова приступил к школьным занятиям с крестьянскими детьми. Об этом периоде педагогической деятельности Толстого в «Исповеди» имеется следующее упоминание: «Вернувшись из-за границы, я поселился в деревне и попал на занятие крестьянскими школами. Занятие это было мне особенно по сердцу, потому что в нем не было той, ставшей для меня очевидною, лжи, которая уже резала мне глаза в деятельности литературного учительства»

Весной 1861 г. Толстой решил оформить официально существование Яснополянской школы, которая была им открыта частным образом без надлежащего разрешения. В дневнике его от 12 мая 1861 г. об этом имеется следующая запись: «Подал прошение о школе». «Я — приходской учитель». Л. Н. Толстой почти во всех делах неизменно защищал нужды крестьян и выносил решения в их пользу.

Толстой занялся воспитанием крестьянских детей с целью подготовить их к тому, чтобы во всей полноте воспользоваться полученной свободой. Он устроил школу с тремя или четырьмя учителями, кроме его самого. Учеников было всего около сорока человек, в том числе около пяти девочек.

Школа помещалась в двухэтажном каменном доме. Маленький колокол висевший на крыльце, звонил каждое утро в восемь часов, и через полчаса появлялись дети. «Никогда никому не делали выговоров за опаздывание и никогда никто не опаздывал. С собой никто ничего не несет - ни книг ни тетрадок. Уроков на дом не задают. Никакого урока, ничего, сделанного вчера, ученик не обязан помнить нынче. Его не мучает мысль о предстоящем уроке. Он несет только себя, свою восприимчивую натуру и уверенность в том, что в школе нынче будет весело так же, как вчера. Он не думает о классе до тех пор, пока класс не начался». Не делалось никаких попыток установить порядок, так как дети должны учиться сами сохранять его. Садятся они, где кому вздумается: на лавках, столах подоконнике, полу и кресла. Порядок полный: никто не шепчется, не щиплется, не смеется. Часы уроков очень неправильны. «Иногда увлечется учитель и ученики, и вместо одного часа класс продолжается три часа. Бывает, что ученики сами кричат: «нет - еще, еще».

Толстой требует, чтобы на детей смотрели как на разумных и мыслящих существ которые сами способны понять необходимость порядка, но которые не выносят только насилиственного вмешательства, чуждого их опыту. Дети всегда имели право неходить в

школу и даже, приходя в школу, не слушать учителя.

Лев Николаевич нередко сам шел к детям, интересуясь их учением и досугом. Так, например, 18 августа 1910 г. Толстой вечером был в Кочетовской школе, ученики которой инсценировали «Злоумышленника» Чехова, а затем организовали чтение с туманными картинами. Толстой остался доволен всем виденным и в своем дневнике записал: «Хорошо очень».

25 октября 1910 г. (за три дня до ухода) Л. Н. Толстой утром посетил Яспаровскую школу, куда принес учащимся экземпляры детского журнала «Солнышко». Толстой просил учителя раздать эти книги детям, чтобы затем узнать, что они поняли из прочитанного. В два часа дня Л. Н. Толстой снова был в школе, чтобы побеседовать с детьми по поводу книг «Солнышко». В этих, казалось бы, мелких фактах ярко отразилась в последние дни жизни Толстого такая же глубокая любовь к детям и народному образованию, какая зародилась у него еще в юношеские годы, когда Толстой решил отдать все свои силы воспитанию и обучению крестьянских детей.

Как подчеркнул наш Президент Ш.М. Мирзиёев: «Наши ближайшие помощники – учителя и тренеры, научная и творческая интеллигенция». В нашей стране много таких самоотверженных учителей как Толстой.

Литературный список.

1. Н.Г. Чернышевский «О классиках русской литературы».
2. Интернет
3. Л.Н.Толстой «Детство Отрочество Юность».

ЖИЙЕНБАЙ ИЗБАСҚАНОВ ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ ЛИНГВОПОЭТИКАСЫ

Бердимуатова Гулнур
Бердақ атындағы қарақалпақ мәмлекеттік
университети, магистратура бөлими магистранты
amatilqapajitov@mail.ru 93-364-37-73

Аннотация: Жиженбай Избасқанов шығармаларының лингвопоэтикалық жақтан үйренилди. Көплеген шығармаларының қаҳарманлық образы ҳақында сөз етилди. Шайыр инсан қәлбиндеги құбылыслардың тийкарын тереңнен изледи, инсан тәбиятында дөретиүшилик мийнетке жетелеўши күштиң негиздерине дыққат аударды. Тәбияттың басқалар ескере бермейтуғын әпиүайы құбылысларынан гөззаллықты, инсан кеүил дүньясы құбылыслары менен тәбият құбылыслары арасында нәзик үнлесликті, үқсаслықты көре алды ҳәм оны өзине тән образлар жәрдемінде лирикалық мазмунға айландырды.

Keywords: лингвопоэтика, лирика, қаҳарманлық образ, поэзия.

Лирикада инсан руўхый дүньясы құбылыслары, дәүирдин әхмийетли мәселелери, ҳуждан, муҳаббат, ар-намыс, туўылған жерге сүйиүшилик сыйылышы жоқары азаматлық түйғылар сәүлеленеди. Бизди қоршаган шынлықтың барлық құбылыслары, инсаның қайғы ҳәм қуўанышлары, оның жеке инсаныйлық тәбияты ҳәм жәмийеттеги орны туўралы пикирлер лирикалық шығармандың мазмунында өз көринисин табады. Ҳәр қандай лирикалық кеширмелер субиективтиң қанына сиңисип, ен жақынына айланыўы, оның кеүил дүньясынан өткерилий тийис. Бул харәктерли өзгешелик шайыр Жиженбай Избасқанов лирикасында да толығы менен сезиледи. Инсаның жан дүньясын толқытқан ойлар, оның қуўантқан, қайғыға салған, тәшүйшлендирген, заўықландырған, қыскасы, субиективтиң турмысының мазмунын қураган ҳәдийсelerдин ҳәммесин лирика өзиниң нызамлы байлығы сыйпатында қабыл етеди. Ж.Избасқанов лирикасындағы кейип ҳәм кеширмелер тек шайырга ғана тән емес, кең массаға тийислидей көринеди. Шайыр адамның ишкі жан дүньясы менен байланысады, оның қуўанышы менен қайғысын сүүретлейди, адамның жүрек сырларын қозгайды. Ол обиектив шынлықты өзиниң кеширмелери, сезиниўлери тийкарында лирикалық қаҳарман образы арқалы береди.

Лирикалық шығармада сүйиниш-қүйинишлери, ишкі кеширмелери, арзыў-эрманлары сәүлеленген адам образы лирикалық қаҳарман образы деп түсениледи. «Лирикалық шығармандың мазмұны еки тәреплеме айрықша рәүиште автобиографиялық харәктерге ийе. Бириңшиден, лирикалық шығармаға шайырдың өз басынан өткерген бир ўақыясы, оның қыялына келген әхмийетли пикир яки ойы, жекке ләрзеге салған қандай да бир сезим мазмун бериўи мүмкін. екиншиден, шайыр өзиниң басынан өтпеген қандай да бир ўақыяны, яки жекке өзи кеширмеген қандай да бир түйғыны сүүретлегенде, сол ўақыя ҳәм түйғыларды өзи көрген ҳәм билген, сезгендей қабылламаса, сол ҳалатқа өзин салып билмесе, оның сүүретленийи ҳақыйқатлық, турмысшашылық болмайды, оқыўшыға тәсир көрсетпейди» [2]. Лирикада автор ҳәм түйғы сезимлери сүүретленетуғын тулға арасында бирлик жүзеге келеди екен. Бизиң пикиримизше, лирикалық қаҳарман дегенимиз – лирикалық шығармадағы руўхый ҳалатлары сүүретленип атырған инсан, шайырдың улыўма адамзат жәмийети ушын баҳасы, сезим ҳәм пикирлерин алып журиўши тулға.

Қарақалпақ әдебияттаныў илиминде лирикалық қаҳарман мәселеси менен шуғылланған илимпаз К.Худайбергеновтың мийнетинде тәмендегише пикирлер келтириледи: «Белинский «Поэзияның түр ҳәм жанрларға бөлинүү» мақаласында автор субиективиниң конкрет турмыслық материалға сиңип кететуғынын, ал лирикада турмыслық материал автор субиективине жедирилип жиберилетуғынын айтқан еди. Демек, ҳәр еки жағдайда да турмыслық материал ҳәм автор субиективи өз-ара ажыралмас бирлиktи сақтайты. Лирикада автордың “мени” романдағы персонаждың ўазыйпасын атқарады» [3].

Лирика әдебияттың басқа түрлеринен инсан руўхый дүньясы құбылысларын сәүлелендирийи менен өзгешеленетуғыны мәлім. Сонықтан лирикада ўақыя-хәдийсeler емес, ал оларға байланыслы лирикалық қаҳарманың сезим-түйғылары, баҳасы сәүлеленеди. Лириканың жанрлық тәбиятына байланыслы ондағы қаҳарман образының жасалыўы да өзгешеликке ийе. Лирикада қаҳарман эпика, яки драмадағы сыйылышы

ўақыя-хәдийселердин раўажланыўында емес, ал ишкі түйғылардың, кеширмелердин көринисинде жузеге келеди. Сыртқы орталықтағы қубылысларға, тәбийи я болмаса социаллық-сиясий хәдийселерге байланыслы сезимлери, руўхый кеширмелери сәўлеленип атырған образ лирикалық қаҳарман образы деп қаралады. Қосықта лирикалық қаҳарман I бет формасы, яғнай «мен» арқалы сәўлеленеди. Соныңтан ол шайыр образына жақынласады. Теориялық мийнетлерде автор образы менен лирикалық қаҳарманның бир емес, айырмашылықтарға ийе екенлиги өзиниң илимий тастыбылауына ийе болған. «Лирикалық қаҳарман – бул шайырдың өзи емес, ал көркем әдебий образ. Демек, лирикалық шығармалардағы қаҳарманларды еки топарға ажыратқан жөн болады: субийектив қаҳарман, яғнай шығарманың тийкарғы персонажы, барлық кеүил кеширмелери субийектив (лирикалық) қаҳарманның атынан бериледи, обийектив қаҳарманлар, яғнай шығармадағы лирикалық қаҳарманнан басқа қатнасыўышылар» [4].

Поэзия изертлеўшиси Қ.Оразымбетов өз мийнетинде қарақалпақ лирикашылығында лирикалық қаҳарманның өсиў эволюциясына ийе болғанлығы тууралы төмендегише пикир билдиреди. «Лирикалық қаҳарман жекке адам сыпатында дөретиле баслады. Лирикалық қаҳарманның болып атырған Жағдайларға, проблемаларға көз-қарасы жекке адамның өзиниң көз-қарасы сыпатында бериле баслады. Бул нәрсе лирикалық шығармалардың көркемлигин арттырып ғана қоймaston, оның мазмунын байытты, оны оқыўшыны жалықтырлық, биргелки сыпатлардан күткарды» [5].

Биз Ж.Избасқановтың «Ақ құслар» топламына киритилген, ҳәр қылыш дәўирлерде дөретилген қосықларын үйрениў барысында, шайыр дөретиўшилигинде лирикалық қаҳарман образы өзиниң өсиў эволюциясына ийе болғанлығын гүзеттик. Шайырдың дөретиўшилигинин дәслепки жылларындағы қосықларында өмиридин анаў яки мынаў қубылысларына баҳа бериўши, тәбиятқа яки сүйикли ярға ашық яр образындағы лирикалық қаҳарманды ушыратсақ, оның соңғы дәўирде өмирилік ҳәм дөретиўшилик тәжирийбеси жетилискең дәўирдеги шығармаларында өмир қубылыслары тууралы терең пикирлейтуғын, дүньялық ҳәм жәмийетлик қубылысларға саналы қатнас жасайтуғын, тынық пикирли, интеллектуал шахс тәризиндеги лирикалық қаҳарман образы дөретилгенин бақлаймыз.

Эпикалық шығармалардың қунлышлығы ондағы тартымлы сюжет, кескин конфликт, қаҳарманлар характеристи менен байланыслы болса, лирикалық шығарманың қунлышлығы ондағы лирикалық қаҳарманның ишкі сезимлериниң тәбийи болыўы ҳәм оқыўшы санасына тәсир жасай алыўы, онда инсаныйлық түйғылардың ояныўына түрткі бола алыўы менен баҳаланады.

Лириканың мазмуни - бул инсаның ишкі сезимлер дүньясы. Лириканың орайында өзиниң қуўанышлы ҳәм қайғылы сезимлери менен лирикалық қаҳарман образы турады. Қоршаған орталықтағы қандай да бир қубылысларға байланыслы толқынланған, толғанған, тынышсызланған, күйинген, қапаланған, ошланған сезимлерди лирикалық қаҳарманның кеүил дүньясында сәўлелендире алыўы шайырлардың дөретиўшилик шеберлиги менен байланыслы. Соныңтан ҳәр қандай қосықтың мазмунын толық аңлаўымыз ушын, ондағы лирикалық қаҳарманның руўхый халатын, жан дүньясын сезиниўимиз тийис. Шайырдың шығармаларындағы көркем поэтикалық изленислери көпшилил жағдайларда образ жасаў усыллары менен байланыслы қарастырылады. Себеби көркем образ шығарманың көркемлигин тәмийинлейтуғын мазмун менен форманы байланыстырыўши тийкарғы элемент есапланады. Лирикалық қаҳарман образында дәўирдин, халықтың ҳәм жеке инсан руўхы жәмлескен түрде бериледи.

Шайыр Ж.Избасқанов XX әсирдин соңғы шерегинде поэзиямызға кирип келди ҳәм усы дәўирден баслап газета – Журналларда лирикалық шығармалары менен таныла баслады. Ол өз оқыўшыларына «Тулпар ҳақында баллада» (Нөкис, 1975), «Жаз өткенде» (Нөкис, 1979), «Лирика дәптеринен» (1982), «Өмирге қүштарлық» (1987), «Мұхаббаттың алмаз қырлары» (1990), «Мұхаббат лирасы» (1992), «Мен күткен күн» (1993), Жолларым узак (1995), «Әйилемги аңыз» (1997), Сайланды шығармалар топламы (1999), «Ақ құслар» (2014) ҳ.басқа топламларын усынды. Ж.Избасқанов – бир қанша поемалардың да авторы. Шайыр қосықлары терең лиризмге, сығасқан ой толғанысларына, образлы сүүретлеўлерге қурылған. Шайыр қарақалпақ поэзиясын өзиниң идеялық-тематикалық, жанрлық ҳәм формалық изленислери менен еле де байытты. Қарақалпақ лирикасында еркин қосықтың лирикалық форма сыпатында орнығыўына үлес қосты. Ол поэзияда өзиниң дөретиўшилик жолына,

жеке стилине ийе Шайыр сыйратында танылды. Әсиресе, Ж.Избасқанов пейзж лирикасының шебери, «тәбият жыршысы» сыйратында көзге түсип келмекте. Шайырдың әдебиятымызды байытыўдағы үлеси ыйлайықлы баҳаланып, Бердақ атындағы республикалық сыйлығы, Өзбекистан ҳәм Қарақалпақстан халық шайыры атақлары берилди.

Жұұмақластырып айтқанда, лирикалық қаҳарман, ямаса лирикалық субиект – бул лирикалық шығармада ишкі түйғылары, күйиниши, сүйинишлері берилip атырған лирикалық қаҳарман болып табылады.

Әдебияттар дизими:

1. Абдиназимов Ш. Лингвопоэтика. –Тошкент, 2020 й. –Б. 152.
2. Иззат Султан. Адабиёт назарияси. Тошкент. Үқитувчи. 1980. –Б. 252.
3. Худайбергенов К. Дәүир ҳәм парыз. Нөкис. Қарақалпақстан. 1987.-Б. 28.
4. Жәримбетов Қ. Әдебияттаныўдан сабаклар. Нөкис, Қарақалпақстан, 2012, -Б. 37.
5. Оразымбетов Қ. Ҳәзиригі дәүирдеги қарақалпақ лирикасында көркемлик излениўшилик, - Нөкис, «Билим», 1992. –Б. 20.

TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

*Sundetova Raxila Saktaganovna - Navoyi viloyati, Zarafshon shahri
4-maktabining qozoq tili va adabiyoti fani o'qituvchisi
raxima22@mail.ru 913340093*

Annotatsiya: Mazkur maqlolada ta'lif samaradorligini oshirishda innovatsion pedagogik texnologiyalaridan foydalanish va bu orqali ta'lif sifatini oshirish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: ta'lif tizimi, ta'lif sifati, interaktiv metod, innovatsion texnologiyalar, pedagogik jarayon, dars samaradorligini oshirish.

Hozirgi kunda butun dunyoda ta'lif tizimida yuz berayotgan o'zgarishlar tez sur'atlarda rivojlanmoqda. Maqsad bola ongiga mavzuni oson va aniq singdirish va shu bilan birga vaqtini tejashta e'tibor berishdan iborat bo'lishi kerak.

XXI asr intellektual salohiyat, tafakkur va ma'naviyat asri sifatida insoniyat uchun yangi ufqlar, shuningdek, biz duch kelmagan, ilgari ko'rilmagan muammolarni ochib beradi. Ta'lif tizimini isloq qilish va ta'lif sifatini oshirish bugungi dolzarb masalalardan biridir. SHunday ekan, ta'limga xos innovatsion texnologiyalar o'qitish samaradorligini belgilovchi vositaga aylandi. "Zamqozoqviy sharoitda yaxlit pedagogik jarayon, uning alohida tarkibiy qismlari, pedagogik faoliyatni amalga oshirish bilan bog'liqlikda "metodika" va "texnologiya" tushunchalari ko'p qo'llaniladi. Metodika ma'lum bir ishni bajarish uchun zarur bo'ladigan metod va usullar yig'indisidir"¹. Mashg'ulotlar jarayonida pedagogik texnologiyalarga asoslanish va innovatsiya yaga intilish, o'quvchilarni faollashtirishga qaratilgan turli interaktiv metodlardan foydalanish ta'lif maqsadini muvaffaqiyatli amalga oshirishga yordam beradi. Ta'lif jarayonini innovatsion metodlardan foydalanib tashkil etish uchun, avvalo, darsning rejasi va loyihasi aniq ishlab chiqilishi zarur. Dars loyihasini tuzishda o'qituvchi o'zining ish shakllari va o'quvchilarning ko'nikmani egallash jarayonidagi ishlari doirasini aniq belgilab olishi lozim. SHuningdek, qanday o'qitish metodlaridan foydalanishi ham muhim ahamiyatga ega. O'qitish metodi – ko'zlangan maqsad yoki rivojlantirilgan aniq bir maqsadga erishish yo'lida amallar ketma-ketligidir. Buyuk faylasuf Konfutsiy 2500 yil oldin shunday degan edi: "Eshitganimni yoddan chiqaraman, ko'rganimni eslab qolaman, mustaqil bajarsam tushunib yetaman". Biz darslarda o'quvchilar bilan birligida, juftlikda, guruhlarda ishlashda juda ko'plab interaktiv metod va mashqlardan, jumladan "Guruhlarda ishlash", "Taqdimat", yangi mavzuni bayon qilishda "Kichik ma'ruza", "Rolli o'yin", "Aqliy hujum", "CHarxpalak" metodlaridan va "Hamma hammaga o'rgatadi", "Mevalar salati", "Impulbs", "Vaziyatlar" "Aql charxi" mashqlaridan foydalanishimiz mumkin. Bunda o'quvchilar ta'lif olish jarayonida guruhlarda hamjihatlikda ishlaydilar, mustaqil bajaradilar va eslab qoladilar. Natijada birinchi navbatda o'quvchilarda "do'stqozoq kelishuv" va "hayotiy ko'nikmalar" shakllantiriladi. "Do'stqozoq kelishuv" intizom, faollik, o'zoro hurmat, o'ng qo'l qoidasi, ijodkorlik, ijodiy jarima, reglament (aniq, qisqa, lo'nda fikrni bayon qilish) kabilarni o'z ichiga olsa, "Hayotiy ko'nikmalar" – muloqot qila olish, ijodiy fikrlash, stress holatdan chiqib ketish, his-tuyg'u, ularni jilovlay olish, muammolarni hal qila olish, o'z-o'zini tahlil qila olish, qaror qabul qilish, tanqidiy fikrlash kabilardan iborat. Interaktiv dars jarayonlari shunday tashkil etilishi kerakki, bunda barcha o'quvchilar faollashishi zarur, ya'ni dars o'tish jarayonida o'quv materiallarining ma'lum bir qismi o'quvchilar tomonidan mustaqil o'rganiladi, so'ngra sinfda har tomonlama muhokama etiladi. O'qituvchi o'quv jarayoni tashkilotchisi, rahbari, nazoratchisi hamdir. O'quvchining sinfda o'zini erkin his qilishi va o'quv faoliyati uni emotsiqozoql jihatdan qoniqtirishi lozim, ana shundagina u o'zining fikrlarini erkin bayon qila oladi. Interaktiv usullar xilma-xil bo'lib, qaysi metodni tanlash o'qituvchining o'tayotgan mavzusi, darsning maqsadi va vazifalariga bog'liq. Interaktiv mashg'ulot - o'qituvchi va o'quvchilar o'zaro faol ishtiroy etadigan mashg'ulot, hamkorlikda kechadigan jarayon. Innovatsion jarayonlarda interaktiv metodlarning qo'llanishi darslarda beixtiyor psixologik o'yin yoki musobaqaga aylantirilib, har bir o'quvchini o'z fikrlarini keng ommaga izhor etishga, umuman sinfda ke-

¹ Egamberdieva N., Xodjayev B. Pedagogik rahbarlik ayrim dolzarb muammolari: moiyat, talin va echim. - T.: «Fan va texnika» nashriyoti, 2013. -B.18. 66 oktyabr 2020 yil 7-qism

chayotgan babs-munozaralarga befarq bo‘lmasdan, faol ishtirok etishga undaydi. O‘quvchilarni faollashtirish uchun dars jarayonida qo‘llaniladigan usullarni to‘g‘ri tanlash va savollarni aniq tuzish katta samara beradi. Buning uchun darsga, mavzuga qo‘yilgan maqsad aniq belgilanib, shu maqsadga erishish yo‘li, usuli puxta ko‘rib chiqilishi lozim. Demak, o‘qituvchi har bir foydalanadigan interaktiv usuli o‘quvchiga nima berishini oldindan ko‘ra olishi va darsni to‘g‘ri tashkil qilishi kerak. Qozoq tili darslarida ham bir qancha metodardan foydalanish mumkin. Masalan “Blits-so‘rov” (tezkor savol-javob) metodidan foydalanish o‘quvchilarni hozirjavoblikka, faollikka undaydi. Bu metod o‘quvchilarni harakatlar ketma-ketligini to‘g‘ri tashkl etshga, mantiqiy fikrlashga, ma’lumotlar ichidan keraklisini tanlab olishga o‘rgatadi. Mashg‘ulot boshlanishidan oldin o‘tkazish maqsadga muvofiq, chunki o‘quvchilarning mavzuga doir bilimlari aniqlab olinadi va dars mashg‘uloti bevosita yangi mavzu bilan bog‘lanadi. O‘quvchilar berilgan savollarga tez va aniq javob berishlari lozim. Bu orqali o‘quvchilarning zehnini o‘tkirlashtirish ham ko‘zda tutiladi. O‘quvchilar uch guruhga bo‘linadilar. Har bir guruhga alohida savollar beriladi. O‘quvchilar savollar bilan tanishib chiqadilar va tezkorlik bilan javob beradilar.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, qozoq tili darslarida dars samaradorligini oshirish, o‘quvchilarni mantiqiy va kreativ fikrlashga hamda o‘rganganlarini yodida saqlab qolishga, nutqini o‘sirishga o‘rgatishda interaktiv metodlardan foydalanish ta’lim sifatini oshirish uchun xizmat qiladi.

Foydalilanigan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Yo‘ldoshev J.G‘, Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish. T., «Fan va texnologiya», 2008, 132 bet.
2. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. Qarshi, Nasaf, 2000.
3. Raxmatullaev A.A., Shomirzaev M.X. va boshq. Interfaol metodlar ta’lim samaradorligining dinamikasi. (Metodik qo‘llanma) –T: “Abu matbuot-konsalt”, 2015.
4. Abdullaeva D. Yangi pedagogik usullarda dars o‘tishni ta’minlashda foydalilanigan usullar. – Andijon, 2001.
5. Egamberdieva N., Xodjaev B. Pedagogikaning ayrim dolzarb muammolari: mohiyat, talqin va echim. –Toshkent: “Fan va texnologiya” nashriyoti, 2013.
6. WWW.ziyonet.uz

THE ROLE OF DICTATION IN TEACHING ENGLISH

*Ganiyeva Shoiraxon Adhamovna,
an English teacher of Namangan region,
Uchkurgan district, school # 14, Tel: 97 426 05 90.*

Annotation: This article is devoted to the role of dictation in teaching English to students of public schools. Examples of using different fun dictations used by the author in practical work are given.

Keywords: dictation, active, teacher, student, different, communication activities

In modern methods of teaching a foreign language, there is a wide variety of ways and means of teaching, one of which is to conduct dictation. For a long time, this type of activity was considered undeservedly forgotten and old-fashioned, a relic of the grammatical-translation method that dominated language teaching in the late 20th century. For many students, dictation brings back sad memories of boring, uncommunicative, and often difficult lessons where the emphasis was only on language accuracy. According to the generally accepted opinion of Methodists, dictation is the simplest form of learning, involving reading the text aloud so that the listener can write down what is read to him word for word. And then check the recorded text and correct the mistakes made. A good time to take dictation is at the beginning of the lesson, because at this time you can focus the students' attention, calm them down and ensure their performance. But despite the apparent simplicity of this learning tool, it has countless variations that can make the learning process more interesting and personally oriented for students. To activate vocabulary and improve spelling, teachers often use dictionary dictation. Using new, original types of dictation can turn unloved dictation into one of the favorite forms of work in the classroom. During such dictation, students are active; they can be conducted in groups with different numbers of students; not only the teacher can dictate, but also the student; the test can be performed by both the teacher and the student. In the classroom, the teacher uses various types of activities. Today, I will not consider the usual vocabulary dictation, but will show several options for the teacher to choose from. I practice different types of dictation and see many advantages. Personally, I see the following advantages of dictation:

- students are active during dictation,
- dictation is the way to oral communication activities,
- they are useful in groups of students with different abilities,
- can be held in groups with different numbers of students.

Types of dictation.

1. Walking Dictation. The teacher hangs several copies of the dictation on the blackboard in different places. Students work in pairs. One student writes, the other goes and reads from the blackboard to the one who writes. In the middle of the dictation, students can switch roles. This type of dictation can also be performed in groups.

2. Picture Dictation. The teacher dictates words such as "corner, left, right, upper, low, center" and others. Students draw schematically what the teacher dictates.

3. Card Dictation. The teacher shows a picture, the children write down the word.

4. Spelling Dictation. The teacher shows a card with a word to one student, who dictates the word to the class by letter, and everyone writes it down. So the teacher asks each student to dictate a word, and then the teacher checks what is written.

5. "Gap" dictation. Another interesting form of working with text is "Gap" dictation. Select a small text from the textbook. A version of this text with omissions is written on the Board. Start dictating the text. Dictate slowly and ask students to write down only the words that are missing on the Board. For those words that are written on the Board, students must leave gaps. After you finish reading the text, erase the text from the Board and ask students to fill in the blanks in their texts. At the end of the work, students open their textbooks and check their texts.

6. Shadow Dictation. Work in pairs. The teacher dictates, one student writes, the other just listens. When the teacher finishes dictating, the student listeners check what their partners have written.

Dictation has been used in the field of language learning for several years. Indeed it is a

teaching technique which enables teachers to focus on language proficiency of their students. It may both be used as a device for teaching a specific language phrase or clause and to list syntactic mistakes. Depending on the class level, you can apply these or similar types of work to improve your students' writing skills. A teacher can achieve solid knowledge from his students if he creates activities in the classroom that help to increase MOTIVATION in children. They help develop phonemic hearing, listening skills, form graphic skills in English, and help you memorize material. Dictation helps teachers track their students' progress.

To sum up, dictation is a useful and flexible activity in teaching a foreign language. You can use it when introducing a new structure, present the first paragraph of the text, or repeat a specific vocabulary or grammar. If the dictation is successfully integrated into the overall structure of the lesson and has a clear goal, students will be happy to complete this type of task. Therefore, we can conclude from the above that dictation is not only a very important and effective means of teaching a foreign language, but also an effective tool for controlling students' knowledge.

References:

1. Fisher, M. C. (2001). Dictation: What and How Students Learn From It. AYMAT Individual Thesis/ SMAT IPP Collection.
2. Rahimi, M. (2008). Using Dictation to Improve Language Proficiency, Asian EFL Journal, Volume 10, Issue 1.
3. Sawyer, J. O., and Silver, S. K. (1972). Dictation in language learning. In H. B. Allen & R.

O'QISHNI TUSHUNISHDA QYINALAYOTGAN O'QUVCHILARNI QO'LLAB- QUVVATLASH

*Axmadxonova Nozima Ikromxon qizi
Namangan shahar 5-umumta'l'm maktabi
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
e-mail: article.20@mail.ru
телефон: +998913659074*

Annotatsiya. Ushbu maqolada yaxshi dekodlashga qodir bo'lgan, ammo o'qiganlarini tushunishda qyinaladigan o'quvchilarga yordam berishi mumkin va ular barcha o'quvchilar uchun foydali strategiyalari e'tirof e'tildi.

Kalit so'zlar: o'qish, aniqlash, so'z, anglash, o'quvchi, tushunish, yo'naltirish.

O'qish haqida o'ylaganimizda, ko'pincha matndagi harflarni dekodlash va ularni og'zaki tilga aylantirish uchun kurashayotgan bolalarni tasavvur qilamiz. Ushbu turdag'i qyinalayotgan o'quvchi juda ko'p so'zlarni aniqlash uchun juda qiyin vaqtga ega va fonologik (nutq-ovozi) qobiliyatlari past. Shu bilan birga, ular chirolyi o'qiyotganga o'xshab ovoz beradigan, ammo so'z boyligi va obrazli tilni anglash, xulosa chiqarish, og'zaki fikrlash, grammatik rivojlanish va og'zaki nutqni ifodalashda qyinaladigan o'quvchilar ham ko'p.

Bolalar o'sib ulg'aygan paytida matnni to'g'ri anglasa, biz ularni yaxshi o'qiydi deb o'ylaymiz. Odam dekodlashni o'rgangandan so'ng, o'qishni tushunish ko'proq tilni tushunish va diqqat markazida bo'ladi. Ushbu o'tish davrida, uchinchi sinfdan boshlab, o'qituvchilar matnni ravon hal qiladigan, ammo tushunmaydigan ba'zi o'quvchilarni payqashlari mumkin.

Ushbu turdag'i o'quvchi dekodlashda qyinalayotganlarga qaraganda unchalik sezilmaydigan bo'lgani uchun, ular standart holatni tushunish sinovlaridan o'ta olmaguncha bilinmaydi. Shunda ham, ularning muammolari uzoq vaqt davomida aniqlanmasligi mumkin, natijada o'rta va o'rta maktab o'quvchilari o'qiyotganga o'xshaydi, lekin o'qiganlarini hech narsani tushunmaydi.

Ushbu qyinalayotgan o'quvchilarga yordam berish uchun ularni yo'naltirish kerak - qanchalik erta bo'lsa, shuncha yaxshi bo'ladi. Biroq, amaliy mashg'ulotlar va savollardan iborat bolgan sinovlar samarasiz bo'lishi mumkin, chunki u matnga asoslangan ko'nikmalarga juda tor yo'naltirilgan.

Bu erda ravon o'qiydigan, ammo o'qiyotgan narsalarini tushunishga qyinaladigan o'quvchilar bilan sinash uchun strategiyalar keltirilgan.

Tilni maqsadli ravishda anglashni o'rgating. So'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'qishni tushunishda qiyinchiliklar erta bolalikdan, hatto o'qishni o'rgatishdan oldin mavjud bo'lgan og'zaki tilning zaifligidan kelib chiqishi mumkin. Ma'lum bo'lishicha, o'qishni yaxshi tushunmaydigan o'quvchilar ham tez-tez kamroq va kam eshitadigan so'zlarni tushunishadi va nutqning grammatikasi yomonroq. Shunday qilib, o'qishni tushunish nuqsonlarini samarali hal qilish uchun o'qituvchilar avval so'zlashuv tilida, so'ngra o'qish va yozma tilda so'z boyligini, fikrlash qobiliyatini va tushunishni o'rgatadigan usulni qo'llashlari kerak bo'lishi mumkin.

So'z boyligini oshirishni o'rgating. Tushunmaydigan o'quvchilar ko'pincha so'z boyligini kam bilishlari va eshitganlarini kamroq anglashlari sababli, grafik sozlovchilar, rasmlar va mnemonika kabi multisensor strategiyalar yordamida yangi so'zlarning ma'nosini o'rgatish foydalidir. Umumiyligi til ko'nikmalarini oshirish, yozma matnda duch keladigan so'zlarni tushunish ehtimolini oshiradi. Uchrashishi mumkin bo'lgan har bir so'zni bilish imkonsiz bo'lgani uchun, o'quvchilarga kontekstga oid ko'rsatmalarining har xil turlari va ularni noma'lum so'zlarning ma'nosini aniqlash uchun qanday ishlatishni o'rgatish kerak.

Fikrlash strategiyasini o'rgating. O'quvchilar matnni yaratishga qodir bo'lgan so'z birikmalariga ega bo'lsalar, ular ko'pincha barcha muhim tafsilotlarni kuzatib borish va nazardautilgan ma'lumotlarga kirish uchun zarur bo'lgan murakkab fikrlash yoki doimiy e'tibor bilan kurashishadi, to'g'ridan-to'g'ri ko'rsatilgan. O'qituvchilar o'quvchilarga ular foydalanishi mumkin bo'lgan kognitiv strategiyalar bo'yicha ko'rsatma berishlari mumkin. Ko'plab matnlarni o'qish strategiyalari ushbu fikrlash strategiyalaridan foydalanadi, jumladan:

- Oldingi bilimlarni muhokama qilish yoki faollashtirish,
- O'qish paytida savollarni ishlab chiqish,

- O'qiganlarini boshqa matnga, ular ko'rgan yoki boshdan kechirgan narsalarga bog'lash,
- Ular o'qiyotgan narsalarni tasavvur qilish,
- Matnda keyingi voqealar to'g'risida bashorat qilish,
- Kalit so'zlarni qidirib topish va savollarga aniqlik kiritish yoki ularga javob berish uchun qayta o'qish,
- Tushunish uchun zarur bo'lgan strategiyalar va fikrlash jarayonlarini modellashtirish uchun ovoz chiqarib o'ylash.

O'quvchilar o'qiyotgan matniga qarab o'zlari uchun eng maqbul strategiyalarni o'rganishlari va undan foydalanishlari mumkin. Fikrlash strategiyasidan foydalangan holda matndan chuqurroq ma'noni chiqarib olish nafaqat o'qishni tushunish, balki yozish uchun ham foydali bo'lishi mumkin.

O'quvchilarga o'zaro o'qitish amaliyotini o'tkazing. O'qitilgandan so'ng, bilim strategiyalari o'zaro o'qitishni qo'llash orqali doimiy ravishda amalga oshirilishi mumkin, bu o'quvchilarni o'qishda etakchi rolni egallashga undaydi va tinglash yoki o'qish paytida ularning fikrlash jarayoni haqida o'ylashni boshlaydi. O'qituvchilar o'zaro o'qitishni sinfdagi munozaralar paytida, ovoz chiqarib o'qilgan matn bilan, keyin esa guruhlarda o'qiladigan matn bilan qo'llashlari mumkin. O'quvchilar quyidagi rollarni almashtirib turishlari kerak:

- Dars, munozara yoki matn qismlari haqida tushunarsiz yoki chalkash bo'lgan yoki ilgari o'rganilgan materiallar bilan aloqalarni o'rnatishda yordam beradigan savollar beradigan savol beruvchi.
- Darsdan, muhokamadan yoki matndan har bir muhim fikrni yoki tafsilotlarni sarhisob qiladigan xulosachi.
- Savol beruvchining muammolarini hal qilishga va ular chalkash deb topgan qismlari boshqalarga tushunarli bo'lishiga ishonch hosil qilishga harakat qiladigan aniqlovchi.
- Taqdim etilgan, muhokama qilingan yoki o'qilgan narsalar asosida keyingi voqealar to'g'risida bashorat qiladigan bashoratchi,

To'g'ridan-to'g'ri tushunish qobiliyatlarini o'rgatish. O'quvchilarga ketma-ketlik, syujetli tog 'yordamida hikoya tuzish, qanday xulosa chiqarish, obrazli tilning har xil turlari kabi tushunchalarini bevosita o'rgatish kerak. O'quvchilar avval o'qituvchining ovoz chiqarib o'qigan matnlaridan, so'ngra keyinchalik o'z darajalarida mustaqil o'qigan matnlaridan foydalangan holda ko'nikmalaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lishlari kerak.

Yuqorida sanab o'tilgan tushunish qobiliyatları va strategiyalaridan butun sinf bilan foydalanish mumkin, chunki ular boshlang'ich va o'rta maktab o'quvchilari uchun o'qish va til san'ati standartlari bilan chambarchas mos keladi. O'qituvchilar o'quvchilarga o'quv materiallarini hozirgi qobiliyat darajalariga mos keladigan so'z birikmasi bilan tanlashda yordam berishlari mumkin, shunda sinf o'quvchilari matnni o'qiydilar va ularning har biri uchun qulay bo'lgan darajada so'z boyligi ustida ishlashadi.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. Abdullayeva Q., Rahmonova S. Ona tili darslari (usuliy qo'llanma). Toshkent, 1999.
2. Ashrapova T., Odilova M. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi. Toshkent, 1984.
3. Ta'lim taraqqiyoti jurnali 7-maxsus son. Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi (Boshlang'ich ta'lim). Toshkent, 1999.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori. "Umumta'lim fanlarini bilish
5. darajasini baholashning milliy test tizimini joriy etish to'g'risida". Toshkent 2020 yil 12 oktabr

ЎЗБЕК ЛИНГВОМАДАНИЯТИ ТОПОНИМЛАРИНИНГ МИЛЛИЙ-МАДАНИЙ ЎЗИГА ХОСЛИГИ

*Самдчили немис тили назарияси
ва амалиёти ўқитувчиси
С.И.Анорқулов*

Аннотация: Нисбатан барқарор сўзлар тоифасига кирувчи географик номлар мавжудликнинг ўзига хослигини акс эттиради, бунда табиат объектлари табиий реалиялар (мавжудликлар)нинг нисбатан аниқ жиҳатларини акс эттирувчи, кўпроқ ахборот олиш имконини берувчи қисмларни ажратган ҳолда чегараланади. Индивидуал характеристикалари уларни ўхшаш тушунчаларидан ажратиб туради ва номларнинг мустаҳкамланишига замин яратади. Ўзбек лингвомаданияти топонимларининг миллий-маданий ўзига хослиги ҳам ана шу жиҳат билан фарқланади. Ушбу мақолада шу хусусда батафсил ёритилади.

Калит сўзлар: лингвомаданият, реалиялар, топонимлар, географик объект, тоғ зонаси, ҳайвонлар дунёси, анимизм.

Маълумки, аниқ бир географик объект ўзининг фарқли белгилари билан эътиборни жалб қилганда ёки аҳамиятга эга бирор воқеа билан алоқадор бўлганда номга эга бўлади. Номлаш билан алоқадор мотив танлови оламни қабул қилиш билан чамбарчас боғлиқлар. Инсон объектнинг кўплаб хусусиятлари орасидан жамият тараққиётининг муайян даврида ўзи учун энг қизиқ бўлган объектив эслаб қолинувчи ва ишончли ориентир (мўлжал) бўла оладиган хусусиятини ажратишга ҳаракат қиласди. Шу тариқа реалияларни характерловчи белгиларни ўрганишда тушунчаларни ифодалаш тизими тўлалигича акс этади.

Ўрганилувчи ҳудуд топонимларининг кўпчилиги табиий-географик белгиларни акс эттирувчи топонимлардан иборат. Табиатни акс эттирувчи топонимлар ҳудуд флораси (ўсимликлар дунёси), фаунаси (ҳайвонлар дунёси)ни, тупроқ ва қазилмалар бойлигини, шунингдек табиат ҳодисалари ва осмонни ифодаловчи семантик белгиларга эга. Мазкур топонимлар ўтмишда аҳоли тоғли ҳудудларда у ёки бу ҳудуднинг рельефини, ландшафтини, ўсимлик ва ҳайвонот оламини номлаб мўлжал олганидан далолат беради.

Топонимларда объектнинг ташқи ранги қайд қилинади ва номлаш учун сув, тоғ жинсли, ҳудуднинг ва бошқ. ранги мотив бўлиб хизмат қиласди: ок, олтин, қора, қизил, кўк, сарик: *Оқдарё, Қорасув, Қорабулоқ, Қорабалиқ, Кўксув, Кўктепа, Оқсув, Қоратепа, Оқмасжид, Оқолтин, Оқтепа, Қизилариқ, Қизилховуз* ва ҳоказо.

Ранг белгили топонимлар орасида “**ок**” компонентли топонимлар нисбатан кенг кўлланилади, бу эса мазкур рангнинг рамзий маъноси: тозалик, поклик, беғуборлик, нағислик каби маънолари билан изоҳланади. гидронимлар таркибида оқ сифатининг кўлланилиши “шарфофф, тоза” ранг белгисини ифодалайди. Масалан: *Оқдарё* «тоза, шарфофф дарё»; *Оқбўлоқ* «тоза сувли булоқ».

Топонимик объектларнинг ҳажми, шакли ва жойлашувига ишора қилувчи аниқловчилар *юқори, қуий, баланд, катта, кичик, тор, узун, калта, эски, янги, чуқур* аниқловчи сўзлари иштирок этади. Бундай топонимларга куйидагилар киради: *Юқори Чирчиқ, Қуий Чирчиқ, Узун, Чуқурсой, Чуқурқудук, Куйимачой, Ўртабўз, Каттасувлат, Кичиксувлат, Торкўча, Торкўтон, Ўртамачой, Юқориқишилоқ, Калтақудук, Узунқудук, Каттакана, Янгиер, Каттақўргон, Янгийўл, Эскибог, Эскижусва* и др.

Айрим географик терминларда *тош, туз, шўр, яланг* сўзлари ёрдамида сув, тош, суб манбаларининг хусусиятлари акс этади: *Тошлоқ, Тошлоқсой, Сувсиз тоз, Шўрбулоқ, Тузлок, Ялангли, Ялангсой...*

Топонимлар ўзига хослигини бой ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини ҳисобга олмасдан тадқиқ қилиш мумкин эмас. Ҳудуд географик қиёфасини белгиловчи табиий омиллардан бири унинг ўсимлик дунёсидир.

Тадқиқ қилинувчи ҳудуд табиий ранг-баранглиги билан ажралиб туради. Бу ерларда *арча, ёғоч, гул, чинор, тол, олма* сингари турли дараҳтлар ва ўсимликларга бой ўрмон массивлари камёб турдаги ўтлар ўсуви даштлар билан уйғунлашиб кетади: *Толли, Теракли, Яккаарча, Яккатол, Чинорқишилоқ, Гулистан, Чорчинор, Гулқишилоқ, Чилонзор, Олмазор, Бодомли, Жўхорипоя, Нўхотпоя*. Баъзи ҳолларда бой ўсимлик дунёси умумлашма

тушунчалар билан ифодаланади: ёғоч, ўрмон.

Қайд қилиш жоизки, Ўзбекистон худудида икки турдаги фитотопонимлар кенг тарқалган: а) худудда у ёки бу ўсимликнинг кенг тарқалганлигидан, мўллигидан далолат берувчи номлар (Жийдали, Ёнғоқли, Чилонзор, Олмазор, Гулистон); б) худудда у ёки бу ўсимликнинг кам тарқалганлигидан далолат берувчи номлар. Шу билан бирга мазкур белги мазкур худуднинг ўзига хос ориентири (мўлжали) вазифасини ўтайди: Яккатут, Эскитол, Яккаарча...

Тоғ, дашт ва чўл ҳудудларидағи табиий шароитлар географик номларда ўз ифодасини топган ҳайвонот оламининг турли-туманлигини тақазо этди: *Откамар, Бўритахти, Айрикўл, Итборли, Бўрихона, Итбулоқ, Товуқхона, Говхона, Илондара, Чўчқагузар, Чўчқасой, Туякамар, Илоншоҳ, Хукдара, Қоплондара, Чумчукбулоқ, Хўкизўлди, Жўжасабулоқ, Говчўл, Айиққўприк, Туятош, Каптархона* ва бошк.

Таъкидлаш жоизки, хоонимик компонентли топонимларлар таркибида кўпинча Ўзбекистонда яшовчи уй ҳайвонлари номлари, камдан кам ҳолларда ёввойи ҳайвон номлари қўлланилади: *бўри, айиқ, тўнгиз, чўчқа* ва судралиб юрувчиларнинг умумлашма номиilon...

Топонимлар тизими тараққиётини ўзбек миллатининг, унинг маданияти ва анъаналарининг шаклланиши тарихисиз тасаввур қилиб бўлмайди. Ушбу миллатнинг атрофдаги олам билан кундалик майший алоқалари натижасида ўзбек ҳалқи ҳаётининг ажралмас қисми бўлган муайян тотемик эътиқод обьектлари вужудга келган. Ўзбек миллати тафаккурини, маънавиятини белгилаб берувчи атрофдаги борлиқ миллат мифологик олам манзарасининг пайдо бўлишига замин яратди, зеро диний тасаввурлар табиат ва унинг ҳодисаларини англаб бориш давомида аста-секин шаклланган.

Туркий ҳалқлар диний шаклларидан бири анимизм – атрофдаги оламнинг тириклигига эътиқод, ишонч бўлган. Табиат обьектлари сеҳр-жоду хусусиятларига эга деб хисобланган, яъни улар инсонларга зарап етказиши ёки ҳимоя қилиши мумкин деб тасаввур қилинган. Чунончи, анимистик дунёқараш чуқур илдизларга эга бўлиб, диннинг вужудга келиши учун манба бўлиб хизмат қилган. Шубҳасиз, мифологик образларга нисбатан ишонч, ривоятлардаги маълумотлар, демонология терминлари худуд топонимиясида из қолдирган: *Шайтон қишилоқ; Ургутдаги манзарали жой – Шайтон жилга; Алвастисой – “алвастилар (ёвуз рух) макони”*. Мазкур мисоллар кўплаб табиат ҳодисаларини билмаслиги ҳисобига табиат кучларини муқаддас билиб, уларга сиғинган ўзбек лингвомаданияти, дунёқарашининг инъикосидир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. С.Қораев “Топонимика” Тошкент, 2006.
2. Ashurova D.U, Galieva M.R. Cognitive Linguistics. - Tashkent, VneshInvestProm, 2018.
3. Реформатский А. А. Введение в языкокедение. – М.: Аспект Пресс, 2005.
4. Э.Бегматов “Жой номлари маънавият кузгуси ” – Тошкент Маънавят 1998.

STYLISTIC PROBLEMS OF TRANSLATION

Boyqulova Mahliyo
Student of Samarkand State Institute of Foreign Languages
The Department of Translation Theory and Practice
Gmail: mahliyoboyqulova@gmail.com
+998995715924

Annotation: In this article will be discussed the stylistic problems of translation, which has become the most topical theme among translators today. The purpose of this article is to introduce students with lexical unities in the translation process.

Keywords: comparative stylistics, original text style, stylistic tools, the language and style of the work of art, the stylistic coloring of the word.

We know, stylistics is part of the science of linguistics. Stylistics is the study of human speech and its effectiveness. It also learns terms and their analysis. In this regard , also the analysis of phraseological units and variables is given also. The language and style of the work of art will be different. E.Etkind describes translation as a comparative stylistics of two languages. Because the task of literary translation is to recreate thestylistic image of original in its own language. In translation methodological problems don't be necessarily correspond to the genres of bilingual texts. That's why, in translation, the problem of choosing the language units that correspond to the means of the original is of great importance.

Thus, comparative stylistics serves to generalize the practise of translation through a comparative analysis of the original and translated languages to determine the degree of conformative of the translated text to the original. The metaphor is used widely in journalistics style. But when we translate, we have some difficulty in giving them in the form of metaphors.

- Stylistic Problems

The style of the SL text may pose problems for the translator. They are important and strong relevant to meaning, and can sometimes affect it heavily. Among these problems are the following:

- Formality and informality

The language of the text can be formal or informal or both.

- What's Stylistic translation?

Translation which stresses the overlapping between message and style

- Requirements:

- Style which is faithful to that of SL;

- Style which is appropriate to the TL.

What is translation?

We know, translation involves determining two extremes at the same time, the SL demands and TL demands. Translation involves thinking and rethinking, expressing and re- expressing. Translation involves „ equivalence" in respect of different level of presentation and at different ranks and different degrees.

Conclusion. The stylistic problem of translation is an area that requires a special approach. That's why it is important to take into account the stylistic features of the text in the translation. At the same time, taking into account the content and methodological color of the text, it is necessary to take into account the stylistic specificity of the lexicon, as well as phraseological units.

List of used literature:

1. Гак В.Г Григорьев Б.Б Теория и практика перевода. Французский язык. М: Интердиалект, 2000- 455с.
2. Комиссаров В.Н Теория перевода (лингвистические аспекты) М: Высшая школа; 1990- 253-с.
3. Федоров А.В Основы общей теории перевода...М; Высшая школа; 1983- 303с.
4. <https://en.glosbe.com/SL/en/sinhron>

FEATURES OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE AT PRIMARY SCHOOL

*Eshmirzaeva Nafisa
English language teacher,
secondary school #5, Namangan, Uzbekistan
e-mail: article.20@mail.ru*

Annotation. In order to apply the play method, it is important to know the psychological characteristics of each age, in order to correctly and effectively choose the play method. In order to successfully solve the assigned tasks, a teacher, first of all, needs to know the psychological characteristics of a student.

Keywords: games, physical activity, classroom, environment, effective, motivation, strategies

The age of primary school pupils is especially favorable for starting the study of a foreign language: children of primary school age are distinguished by a special sensitivity to linguistic phenomena, they have an interest in understanding their speech experience, the "secrets" of the language. They easily and firmly memorize linguistic material, small in volume, and reproduce it well. With age, these favorable factors lose their strength.

Younger school age begins at seven years old, when the child starts school, and lasts up to ten years. The leading activity of this period is educational activity. The younger student begins to assimilate human experience, presented in the form of scientific knowledge. Also, the junior school period is characterized by the further improvement of higher nervous activity, the musculoskeletal system, and the development of mental functions. The younger school period occupies a special place in psychology also because this "period of study at school" is a qualitatively new stage in the psychological development of a person. After all, at this time mental development is carried out mainly in the process of educational activity and, therefore, is determined by the degree of involvement in him. schoolboy". Despite the preparation for school carried out in kindergarten and by parents, adaptation to school requires a lot of effort from the child. There is a sharp change in the regime of the whole day. Learning activity, having become the leading one, sets its own number of requirements for the younger student. The rhythm of school life contributes to the development of skills and abilities necessary for successful learning. The student now has to allocate his time himself, communicates with a large number of children. The child moves less, but he has to endure the stress associated with mental activity. In addition, the student still has a need for play activities.

It is also important to note that at the stage of primary school age, the child is going through the so-called crisis of seven years. The child's perception of his place in the system of relationships changes. The social situation of development is changing, and the child is on the border of a new age period. The child realizes his place in the world of social relations and acquires a new social position of the student, which is directly related to educational activities. This process radically changes his self-consciousness, which leads to a reassessment of values. Learning acquires tremendous importance for the student, therefore, for example, a child's chain of failures in this leading activity at this stage can lead to the formation of stable complexes or even a syndrome of chronic academic failure.

An important element of learning activity is play, during which the child learns to interact with peers, learns social roles, requirements and rules accepted in human society. Play that takes on a social dimension develops feelings of competition and cooperation. During the game, younger students learn such concepts as equality, submission, justice, injustice. Usually younger students prefer the company of their peers of the same sex. The assimilation of the norms of behavior inherent in their gender and approved by society continues. In addition, younger students cannot sit in one place for a long time. They need movement. The lesson should contain not only an explanation of the new material, its consolidation and repetition of the old one. But also time should be allocated to various motor actions, games, mobile activities.

The most important personal characteristics of a junior schoolchild include: trusting submission to authority, increased sensitivity, attentiveness, a naively playful attitude to much of what he encounters. Obedience, conformity and imitation are visible in the behavior of a primary school student.

Learning activity is motivated by various motives. The child develops a desire for self-development and a cognitive need. This is interest in the content side of educational activity, in what is being studied, and interest in the process of activity - how, in what ways results are achieved, educational tasks are solved. But not only the result of educational activity, assessment motivates the little student, but also the very process of educational activity: the development and improvement of oneself as a person, one's talents, abilities.

In the primary school age, the most favorable opportunities for the formation of moral and social qualities, positive personality traits are formed. The pliability and well-known suggestibility of schoolchildren, their gullibility, inclination to imitate, the enormous authority enjoyed by the teacher, create favorable preconditions for the formation of a highly moral personality.

The predominant type of thinking is visual-figurative, and the process of holistic perception is not yet sufficiently formed, attention is often of an involuntary nature. First graders pay attention to what stands out brighter: size, shape, color or color.

When teaching in primary grades, the mental characteristics of students should be taken into account. For more productive learning in the classroom, it is necessary to take into account the specifics of children's memory, which, in general, has a visual and figurative character. In elementary grades, when memorization is mainly mechanical in nature, based on the strength of an impression or on the repeated repetition of an act of perception, children must learn various ways of memorizing. But since students are just learning different ways of memorizing, the teacher should know about the peculiarities of the memory of younger students in order to better build the lesson process.

However, one of the main factors that is important not only for good performance in the lower grades and subsequent high school, but also for the future life, is such a new formation as voluntary attention. On the basis of experimental work, it was found that voluntary attention occupies a special place among schoolchildren of primary school age. Thanks to the analysis and research carried out, a fairly close correlation was found between academic performance and the level of development of voluntary attention. However, developed voluntary attention cannot guarantee the student that he will succeed in his leading activity - study. As the results show, among poorly performing students there are also quite attentive guys. Consequently, other factors also influence the success of training.

Since schooling is a rather complicated type of activity for a child in view of its novelty, it is necessary to take into account the peculiarities of educational and work activities at this time, as well as the emerging neoplasms.

Primary school age is a classic time for the formation of moral ideas and rules. The child is typically "obedient" in these years; he accepts different rules and laws in his soul with interest and enthusiasm. He is not able to form his own moral ideas and seeks precisely to understand what "needs" to be done.

References:

1. (2012) The decree of the President of Uzbekistan IA Karimov No. 1875 "On measures to further improve of foreign language learning system", December, 10, 2012.
2. Ersoz, A. (2000) Six Games for the EFL / ESL Classroom in The Internet TESL Journal, Vol. VI, No.6.
3. Carrier, Michael and The Center for British Teachers (1980). Take 5 Games and activities for the Language Learner (2d ed.) London: Nelson.

TEACHING IN THE SOCIALLY DISTANCED CLASSROOM

*G‘aniyeva Saodat Ibragimovna
Farg‘ona shahar 13-maktabning
ingliz tili fani o‘qituvchisi*

Annotation: This article reviews about teaching during lockdown, its problems and makes learners challenge.

Key words: lockdown, self-sufficient, distanced classroom, challenge, communicative.

During lockdown, learners have had to be more self-sufficient, take responsibility for their learning, and manage their own time. They have had no choice but to work out problems on their own with no classmate and no teacher nearby to ask. As lockdown is lifted in many places, learners are starting to return to school. They may feel relieved that the sense of isolation they felt at home is over. But things have changed. They find themselves sharing a classroom space, but in the socially distanced classroom, they continue to work apart.

This is a challenge for teachers. The communicative classroom has changed. How can you recreate the energy of students working together and sharing sustained and meaningful interaction? Group work and pair work could be more difficult and the learners may have to spend more time working on their own or as a whole class. The socially distanced classroom is an opportunity to revisit classroom strategies that build on the skills that were easier to practice at home, as well as developing the language skills they couldn't practice so easily during lockdown, such as speaking.

Here are some examples of activities that require little preparation and encourage communication in the socially distanced classroom. If your situation allows for pair work and group work, the activities can easily be adapted.

1. Generating ideas. Write a statement on the board for the class to think about and discuss. Example: *Technology has transformed the way we live but not always in a good way.* - Divide the board into two sections.

- Label one half of the board agree and the other half disagree

- Divide the class into Group A and Group B and ask them to write in their notebooks.

Group A - Agree- 'We agree with the statement because...'

Group B - Disagree -'We disagree with the statement because...'

- Ask the class to think about why they agree/disagree and to make notes in their notebooks of two or three ideas. Give them up to five minutes.
- Bring the class back together for whole class feedback. Elicit two or three key ideas under each heading on the board. Summarise each idea in a few words on the board.

2. Whole class discussion

- Invite the class to ask questions about ideas generated by the other group.
- Encourage a lively discussion across the classroom, taking care to invite ideas and opinions from everyone.
- Summarise the three or four main ideas to emerge from the discussion, and highlight them on the board.
- Elicit examples of useful language to introduce ideas, disagreeing, giving information and examples, comparing ideas, drawing conclusions.

3. Time to write!

P.O.W.E.R. writing - Teach learners the five steps of P.O.W.E.R. writing, which are designed to help learners plan, write, edit and communicate their ideas more effectively in their writing:

P = Prepare – do your research, narrow down your topic and choose the best ideas.

O = Organise – write a plan, think about paragraphs.

W= Write it!

E = Edit your work. Check the question, check for errors.

R = Review and Reflect – Review any feedback on your writing and think about what you can improve on next time.

The Unbelievable Truth

Ask students to think about an event that they have experienced, or a story they can tell about themselves. They are going to tell their story to the class.

Their story must include five facts. Three of the five facts in the story must be true, and two of the facts are lies. The class have to listen carefully to each story. The aim is to identify the two facts that are untrue. The person who guesses correctly wins a point and tells the next story.

The teacher models the game first and tells the first story to the class. Give the class ten minutes to make notes about their story in their notebook. Tell them their lies have to be believable!

Follow up - Ask the class to vote for the funniest story, the best liar in the class, the worst liar in the class. Ask the class to write up their stories and create a class display of Our Unbelievable Truths.

As learners return to school, teachers are wondering how they might recreate the familiar classroom dynamic in their new, socially distanced classroom, supporting learners, inspiring confidence and ensuring that learning and safety is not compromised.

Used literature:

1. Aitchison, J. (1972) General Linguistics, English Universities Press
2. Bright, J.A. and McGregor, G.P. (1970) Teaching English Online, Longman.
3. Curran, C. (1976) Counseling-Learning in Second Languages, Illinois: Apple River Press.

EDUCATIONAL GAMES IN TEACHING ENGLISH

*Ismoilova Nilufar Nabidjanovna,
an English teacher of Namangan region,
Chust district, TEPAQORGON MFY,
Specialized school № 49
Tel: +998 97 2314037*

Annotation: This article is about using educational games in teaching English. Here's how to motivate your pupils, help them learn effectively and ensure you and your pupils enjoy your lessons more.

Keywords: educational, teaching, games, problems, memorize, learn, English

One of the urgent problems of modern methods of teaching foreign languages is the organization of teaching children of different ages through games. Educational games are an effective means of solving this problem. Educational games are the most effective tool in teaching and learning English. The educational significance of games was recognized by ancient philosophers, and later it was further developed in the works of Rousseau, Pestalozzi, and Froebel. Educational games can be considered as a framework to provide a meaningful context for language acquisition. Students can improve their understanding of written and spoken English via games, as well as learn new words, structures, pronunciation, and spelling, all while having a great deal of fun. The experience of various teachers convinces that the game contributes to the development of cognitive activity of students in learning the language. It carries a considerable moral principle, because it makes work joyful, creative and collective. Most students find it difficult to memorize and learn new vocabulary. At the beginning of each lesson, the teacher can use games aimed at developing oral skills. These games can be used as phonetic exercises, or as a separate part of a foreign language lesson. These educational games are designed to help students remember the lexical material they have learned so that they can apply it in subsequent lessons. For example, the educational game "LISTEN AND DO" helps students overcome their psychological and emotional fears. This game has various goals. But we can single out one main and most important goal of this game, which is that with the help of the teacher, students can overcome psychological barriers. If there is no cohesion in the class, this game helps the teacher to unite the class into a single whole, and students-to unite

Activity 1.LISTEN AND DO. Face to face. Every pupil has a partner, and the two stand facing each other at the circumference of a large circle. Somebody in the centre of the circle gives commands, which all the players obey, e. G.: Stand back to back. Run round each other. Shake hands. Touch each other's shoulders, etc. Suddenly the pupil in the centre calls out «All change», and everyone must seize a new partner. The centre pupil tries to do so too. The one left without a partner goes into the centre and gives commands. This can be played wherever there is room enough, and best outdoors. If the total number of pupils is even, have two in the centre giving commands.

During the training practice, this game helped students overcome and remove psychological barriers in communicating with other students, helped them get to know each other, and also with the help of this educational game, students ' foreign language speech was improved. Also, during the training practice, an educational game was used, related to educational games for the development of oral speech skills, which is named as " WHAT AM I DOING?» There are many goals of this game, but the main goal of this educational game is to help students improve their vocabulary in a foreign language, remember the material they have passed and consolidate the new lexical and grammatical material they have received in the English lesson. This game can be played in any class, regardless of age. It helps you remember what you have learned, as well as to consolidate the received lexical material in English lessons.

Activity 2.WHAT AM I DOING? The teacher performs an action of some kind and asks the class what he is doing. Answers: You're cleaning the board. You're drawing a man. You're walking round and round your table. You're touching John's hand. You're writing. You're pinning up a picture, etc. The action must, of course, still be in progress when the reply is given. Thus only actions which can be prolonged are suitable here. C. Perhaps. The teacher whispers

something I to one of the pupils and sends him out where he I cannot be seen. The class must guess what he is doing — or should be doing. Perhaps he's sharpening a pencil, washing his hands, fetching some chalk, running round the playground, feeding the animals, looking for a box, moving your bicycle out of the sun, etc. The teacher asks for suggestions and a considerable vocabulary is needed if every pupil is to make a different sentence and the answer is not to be guessed too soon. A team point is awarded for the first one to guess exactly. Then someone else goes outside with another secret. If the pupils are inventive enough, they need not depend on the teacher for this, and the teacher will have to guess too.

Thus, the game can be quite justifiably a teaching tool that activates the mental activity of students, makes the learning process more attractive and interesting, makes them worry and worry, which forms a powerful incentive to master knowledge in the studied disciplines.

In conclusion, we can say, various types of educational games help develop numerous skills in students' learning activities. It becomes obvious that the game is an effective means of learning and contributes to the activation of educational and speech activities. After analyzing a number of works devoted to this topic, we can conclude that they mainly focus on the consideration of the game only as a method of educational work that arouses interest in the subject and facilitates the perception of the material.

References:

1. Avedon, M.E., & Brian, B. S.(1971). Learning Through Games. The Study of Games. John Wiley & Sons.
2. Carrier, M. (1980). Games and activities for the language learner. Nelson.
3. Huyen, N. T. (N.D). Learning Vocabulary Ththrough Games. Asian EFL Journal.

MOTIVATIONS THAT THE TEACHER CAN GIVE TO STUDENTS TO MASTER THE LESSONS

*Khasanova Khafiza Abduraxmanovna
Navai region Khatirchi District
School number 33 +99894 489 30 08*

Annotation: This article takes a look into one of the most difficult aspects of becoming a teacher is learning how to motivate students.

Key words: Motivation, teacher's methods, encourage, involve, offer incentives.

One of the most difficult aspects of becoming a teacher is learning how to motivate your students. It is also one of the most important. Students who are not motivated will not learn effectively. They won't retain information, they won't participate and some of them may even become disruptive. A student may be unmotivated for a variety of reasons: They may feel that they have no interest in the subject, find the teacher's methods un-engaging or be distracted by external forces. It may even come to light that a student who appeared unmotivated actually has difficulty learning and is in need of special attention.

While motivating students can be a difficult task, the rewards are more than worth it. Motivated students are more excited to learn and participate. Simply put: Teaching a class full of motivated students is enjoyable for teacher and student alike. Some students are self-motivated, with a natural love of learning. But even with the students who do not have this natural drive, a great teacher can make learning fun and inspire them to reach their full potential.

Here are five effective ways to get your students excited about learning:

1. Encourage Students. Students look to teachers for approval and positive reinforcement, and are more likely to be enthusiastic about learning if they feel their work is recognized and valued. You should encourage open communication and free thinking with your students to make them feel important. Be enthusiastic. Praise your students often. Recognize them for their contributions. If your classroom is a friendly place where students feel heard and respected, they will be more eager to learn. A "good job" or "nice work" can go a long way.

2. Get Them Involved. One way to encourage students and teach them responsibility is to get them involved in the classroom. Make participating fun by giving each student a job to do. Give students the responsibility of tidying up or decorating the classroom. Assign a student to erase the blackboard or pass out materials. If you are going over a reading in class, ask students to take turns reading sections out loud. Make students work in groups and assign each a task or role. Giving students a sense of ownership allows them to feel accomplished and encourages active participation in class.

3. Offer Incentives. Setting expectations and making reasonable demands encourages students to participate, but sometimes students need an extra push in the right direction. Offering students small incentives makes learning fun and motivates students to push themselves. Incentives can range from small to large giving a special privilege to an exemplary student, to a class pizza party if the average test score rises. Rewards give students a sense of accomplishment and encourage them to work with a goal in mind.

4. Get Creative. Avoid monotony by changing around the structure of your class. Teach through games and discussions instead of lectures, encourage students to debate and enrich the subject matter with visual aids, like colorful charts, diagrams and videos. You can even show a movie that effectively illustrates a topic or theme. Your physical classroom should never be boring: use posters, models, student projects and seasonal themes to decorate your classroom, and create a warm, stimulating environment.

5. Draw Connections to Real Life. "When will I ever need this?" This question, too often heard in the classroom, indicates that a student is not engaged. If a student does not believe that what they're learning is important, they won't want to learn, so it's important

to demonstrate how the subject relates to them. If you're teaching algebra, take some time to research how it is utilized practically for example, in engineering and share your findings with your students. Really amaze them by telling them that they may use it in their career. Showing them that a subject is used everyday by "real" people gives it new importance. They may never be excited about algebra but if they see how it applies to them, they may be motivated to learn attentively.

Used literature:

1. Bomia,L.,Beluzo,L.,Demeester,D.,Elander,K.,Johnson.,B(1997).The Impact of Strategies on Intrinsic Motivation. Champaign, IL:ERIC Clearing house on Elementary and Early Childhood Education.(ERIC Document Reproduction Service No. ED 418 925)
2. Lukmani , Y.M.(1972). Motivation to learn and language proficiency. Language learning, 22, 261-273

GAMES IN TEACHING ENGLISH

Matmusaeva Dilorom Atakhanovna
English language teacher, secondary
school #5, Namangan, Uzbekistan
e-mail: article.20@mail.ru

Annotation. The school reform sets serious tasks for teachers to intensify the educational process and improve teaching methods. Modern teaching includes constant teaching of a foreign language to schoolchildren, in this regard, teachers and methodologists are constantly looking for reserves to improve the quality and efficiency of teaching a foreign language.

Keywords: games, physical activity, classroom, environment, effective, motivation, strategies

Different scientists define it differently, but it is obvious that any game has a specific purpose, knowledge of the rules, and an element of pleasure.

The teaching possibilities of using the game method have been known for a long time. The methodology of teaching foreign languages, rightly drew attention to the fact that playing activity in a foreign language lesson not only organizes the process of communication in this language, but brings it as close as possible to natural communication. The game develops mental and volitional activity. Being a complex, but at the same time exciting activity, it requires a huge concentration of attention, trains memory, develops speech. Game activities captivate even the most passive and poorly prepared students, which has a positive effect on their academic performance.

In a modern school that relies on the revitalization and intensification of the educational process, play activity is used in the following cases:

1. As an independent method for mastering a specific topic;
2. As an element of some other method;
3. As a whole lesson or part of it (introduction, explanation, consolidation, control or exercise);
4. When organizing extracurricular activities.

When using the game method, the teacher's task is, first of all, to organize the cognitive activity of students, in the process of which their abilities, especially creative ones, would develop.

The use of game forms of teaching makes the educational process more meaningful and of better quality, since:

- the game draws into the active cognitive activity of each student individually and all together and, thereby, is an effective means of managing the educational process;
- learning in the game is carried out through the students' own activities, which are in the nature of a special type of practice, during which 90% of the information is assimilated;
- game is a free activity that gives the opportunity for choice, self-expression, self-determination and self-development for its participants;
- the game has a certain result and stimulates the student to achieve the goal (victory) and the awareness of the way to achieve the goal;
- in the game, teams or individual students are initially equal (there are no bad or good students: there are only those who play); the result depends on the player himself, the level of his preparedness, abilities, endurance, skills, character;
- the impersonal learning process in the game acquires personal significance;
- competitiveness - an integral part of the game - is attractive to students; the pleasure gained from playing creates a comfortable state in foreign language lessons and enhances the desire to study the subject;
- there is always a certain mystery in the game - an unreceived answer, which activates the student's mental activity, pushes to search for an answer;
- play occupies a special place in the system of active learning: it is synthetic, since it is both a method and a form of organizing learning, synthesizing practically all methods of active learning.

All this makes it possible to define play as the highest type of pedagogical activity.

The use of the game teaching method contributes to the implementation of important

methodological tasks, such as:

- creation of psychological readiness of students for speech communication;
- ensuring the natural need for multiple repetition of language material;
- training students in choosing the desired speech option, which is preparation for situational spontaneity of speech in general.

The game form of the lesson is created in the lesson with the help of game techniques and situations that act as a means of motivation, stimulation of students. The situation may resemble a dramatic work with its own plot, conflict and characters. In the course of a game lesson, a situation can be played out several times, and each time in a new version. But at the same time, the game situation is a real life situation. Its reality is determined by the main conflict of the game - competition. The desire to take part in such a game mobilizes the thoughts and energy of the players, creates an atmosphere of emotional tension. Despite the clear conditions of the game situation and the limited use of the game material, there is always an element of surprise in it. Therefore, spontaneity of speech is characteristic of the game within certain limits. Speech communication, which includes not only speech itself, but also gestures, facial expressions, etc., has a pronounced purposefulness.

The implementation of game techniques and the situation in the lesson form of classes occurs in the main areas:

- a didactic goal is set for students in the form of a game task;
- educational activity is subject to the rules of the game;
- the educational material is used as its means, the element of competition is introduced into the educational activity, which translates the didactic task into the game one;
- the successful completion of the didactic task is associated with the game result.

Game activity in the learning process performs the following functions:

1. The teaching function is to develop memory, attention, perception of information, development of general educational skills and abilities, and it also contributes to the development of foreign language skills. This means that playing is a specially organized activity that requires exerting emotional and mental strength, as well as the ability to make decisions (how to act, what to say, how to win, etc.). The desire to solve these issues sharpens the thinking activity of students, i.e. the game is fraught with rich learning opportunities.

2. The upbringing function consists in fostering such qualities as an attentive, humane attitude towards a partner in the game; a sense of mutual help and mutual support also develops

3. The entertainment function consists in creating a favorable atmosphere in the classroom, turning lessons into an interesting and unusual event, an exciting adventure, and sometimes into a fairy-tale world.

4. The communicative function is to create an atmosphere of foreign language communication, unite a team of students, establish new emotional and communicative relationships based on interaction in a foreign language.

5. Relaxation function - removal of emotional stress caused by stress on the nervous system during intensive learning of a foreign language.

6. The psychological function is to form the skills of preparing one's physiological state for more effective activity, as well as restructuring the psyche to assimilate large amounts of information.

of personal qualities to activate the reserve capabilities of the individual.

All of the above functions of the game help not only in teaching a foreign language, but also develop the personal qualities of the student.

References:

1. (2012) The decree of the President of Uzbekistan IA Karimov No. 1875 "On measures to further improve of foreign language learning system", December, 10, 2012.
2. Ersoz, A. (2000) Six Games for the EFL / ESL Classroom in The Internet TESL Journal, Vol. VI, No.6.
3. Carrier, Michael and The Center for British Teachers (1980). Take 5 Games and activities for the Language Learner (2d ed.) London: Nelson.

ТАЛАБАЛАРДА ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ЎЗЛАШТИРИШГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН СТРИМИНГ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАГИ ВОСИТАЛАР

*Норимова Гулжакон Абдуганиевна
Гулистан давлат университети*

Аннотация: Мақолада таълимда хозирги куннинг долзарб масалаларидан Таълим трендлари - бу унинг ўзгаришларини белгиловчи тенденциялари хақида сўз боради. Биринчидан, бу таълим парадигмасининг асоси бўлган янги шароитлар ва фаол ўқитиш усулларини яратишдир. Иккинчидан, танқидий фикрлайдиган ва функционал жиҳатдан саводли, ўз билимларини доимий равишда янгилаб турадиган, тез ўзгариб турадиган дунёда муваффақиятли ҳаёт учун ўз қобилиятларини тезда қайта қўрадиган, мосланувчан қобилиятли шахсни тайёрлашга талаблар тобора ортиб бориши хақида сўз боради.

Калит сўзлар: таълим тренди, стримминг технологиялар, усуллар, янги ғоялар алмашинуви, ахборот коммуникация, қайта алоқа.

Стриминг технологиялари асосида талабаларнинг ўкув-билув фаолиятини ривожлантиришда таълимда кўрсатмалилик тамойили ўқитиш жараёни сифатини оширади, талабаларнинг билим олишларини осонлаштиради. Я.А.Коменский уни дидактиканинг «олтин қоидаси» деб атаган. Унга биноан таълимда инсон сезги оргаларидан фойдаланиш керак. «Агарда биз талабаларда ҳақиқий ва аниқ билимлар пайдо қилишни истасак, унда биз умуман ҳамма нарсага шахсий кузатиш ва сезиб қўриш билан таълимга интилишимиз керак – деб таъкидлайди Р.Джураев – агарда қандайдир предметни бараварига бир неча сезги органлари билан қабул қилиш мумкин бўлса, майли улар бараварига бир неча сезгилари билан ўрганилсин». Таълимнинг ушбу талабаларга мос бўлиш тамойили муаммоли ўқитиш асосида уларнинг ўкув-билув фаолиятини ривожлантиришда муҳим аҳамият касб этади.

Ўзаро тенг имкониятларга эга бўлган талабалар гуруҳида конструктив зиддиятлар ғояси ишончли, тушунарли принцип сифатида баҳоланади. Конструктив характердаги зиддиятлар қарама-қаршиликлар атрофида айланиб, уларнинг гуруҳли мунозара йўли билан ечилишилини таъминлайди, инглиз тилига оид топшириқларни ечишнинг кулагай стратегияларини қўллашни тақозо этади. Талабаларнинг нуқтаи назарларини мувофиқлаштириш уларга ўз қарашларини эркин баён этиш имконини беради. Талабалар гуруҳида муаммоли таълим қўйидаги тарзда ташкил этилиши керак:

- интеллектуал характердаги қарама-қаршиликларни ҳосил қилиш;
- АҚТ воситасида талабаларнинг ҳаракатларида таҳлилийликни кучайтириб, гурух фаолиятида кутилган самарадорликка эришишни таъминлайдиган зиддиятларни аниқлаш ва бартараф этиш;
- талабаларнинг ўз-ўзлари билан ҳамкорликка киришишларини таъминлаш.

Бунда инглиз тилида тақдим қилинаётган материалнинг мазмуни унинг ҳажми, характеристи, у ёки бу гуруҳ талабаларининг инглиз тилини ўзлаштирганлик даражасига, умумий тайёргарлигига – савияси ва имкониятларига лойиқ бўлиши тушунилади.

“Талабаларнинг психик хусусиятлари, шахсий ривожланганлик даражаси, маънавий-ахлоқий сифатлари, ижтимоий етуклигини баҳолай олишни назарда тутади. Агарда қўйилаётган талаблар ёки таълимнинг ташкилий тузилиши талабаларнинг инглиз тилини ўзлаштиришларида ортда қолса ёки илгарилаб кетса, ўкув фаолиятининг самараси пасайди. Индивидуал ёндашиш талабаларнинг мураккаб ички дунёсини ўрганиш, юзага келган муносабатлар тизимини таҳлил қилиш ва шахс шаклланиши содир бўладиган қўп турдаги шароитларни аниқлашни талаб этади”.

Инглиз тилини ўқитишида Стриминг технологияларидан фойдаланиш муҳим ўрин эгалайди. Бунда таълимдаги билим кўникма ва малакаларни пухта ва мустаҳкам ўзлаштириш тамойили муҳим дидактик талаб ва қоидаларни, яъни талабалар томонидан тизимли ва онгли ўзлаштирилган илмий билимларни мустаҳкам, визуал эсда сақлаб қолиш ҳамда ўзлаштирилган илмий билимларни ўз турмуш фаолиятларида қўлай олиш малакалари билан қуроллантиришни назарда тутади.

Замонавий шароитда фан ва техника ривожи таълим ва унинг натижаларига қўйиладиган

талабларни тубдан ўзгартиришни талаб этмоқда ва ана шу асосдан келиб чиқсан ҳолда таълим мазмунини модернизациялашни даврнинг ўзи педагогларнинг олдига муҳим вазифа қилиб қўймоқда. Инглиз тили машғулотларида талабаларнинг ўқув-билув фаолиятини ривожлантириш учун мўлжалланган АҚТ воситалари ўқитувчи томонидан ўқитишнинг янги шакллари, методлари ва усулларини тақдим этиш асосида такомиллаштирилади. Бундай воситалар сирасига табакалаштирилган ишлар учун мўлжалланган электрон таълими топшириклар(ЭТТ), мантиқий характердаги электрон машқлар (МХЭМ), талабаларни атроф-муҳит билан таништиришга бағищланган саволлар ва электрон топшириклар, баҳолаш, ўз-ўзини баҳолаш ва назорат қилиш характеристидаги электрон топшириклар ҳамда туркум машқларни киритиш мумкин. Таълимнинг чуқурлиги ва мустаҳкамлиги талаби дидактикада анъанавий ҳисобланади ва у юзакиликка қарама-қарши қўйилади. Чукур, мустаҳкам билимнинг асосий белгиси энг фундаментал ғоялар, қоидалар, тушунча, категорияларни тушуниш, чукур ўзлаштириш, ўрганилаётган материаллар мазмунини пухта англашдан иборат.

Таълимнинг тушунарлилиги тамойили талабаларнинг мавжуд имкониятларини ҳисобга олиш, тил нормаларини ўзлаштиришларига салбий таъсир этувчи интеллектуал ва эмоционал қийинчиликлардан воз кечишини талаб этади. Таълимнинг тушунарли бўлиши талабаларнинг ёши, билиш имкониятларини ҳисобга олиб ўқишининг мазмунини тўғри аниқлаш демакдир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Собрание законодательства Республики Узбекистан, 2012 г., № 22, ст. 241; 2013 г., № 23, ст. 300.
2. Собрание законодательства Республики Узбекистан, 2013 г., № 22, Статья 283, № 34, статья 453.
3. Авганов Самардин Сайдович. Профессиональная подготовка будущего учителя иностранных языков на основе применения компьютерных технологий для общеобразовательных школ : на материалах английского языка : автореферат дис. ... доктора педагогических наук: 13.00.01 / Авганов Самардин Сайдович; [Место защиты: Тадж. гос. пед. ун-т им. Садриддина Айни]. - Душанбе, 2010. - 48 с.: ил.
4. Мукимова Наргис Насимовна. Педагогические условия развития языковой культуры студентов неязыковых факультетов вузов: на материале гуманитарных вузов Республики Таджикистан: диссертация ... кандидата педагогических наук: 13.00.01 / Мукимова Наргис Насимовна; [Место защиты: Кург. -Тюбин. гос. ун-т им. Носира Хусрава]. - Душанбе, 2010. - 188 с.: ил. РГБ ОД, 61 10-13/162

QO'SHMA GAPLARDA ELLIPSIS
(Abdulla Qahhor asarlari misolida)

Sobirova Dilnoza Rasulovna
Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi
sobirova.2018@inbox.ru

Annotatsiya. Ushbu tezisda uslubiy figuralardan biri bo'lgan ellipsisning qo'shma gaplarda ifodalanishi xususida so'z boradi. Keltirilgan fikrlar Abdulla Qahhor asarlaridan olingan misollar bilan asoslanadi.

Kalit so'zlar: ellipsis, qo'shma gap, anaforik ellipsis, sintaktik-uslubiy figura.

Ma'lumki, "ellipsis" (yun. – tushirib qoldirish, yetishmaslik) – nutq yoki matndagi sintaktik qurilma tarkibidan biror unsurning tushirib qoldirilishi[4]. Odatda ellipsis pleonazmning ziddi bo'lgan tejam tamoyili asosida vujudga kelib, zaruriy axborotni yetkazib berishga xalal bermaydi.

O'zbek tilshunosligida ellipsis hodisasi N.Mahmudov tomonidan maxsus o'rganilgan bo'lib, ushbu tadqiqotda qo'shma gaplarda uchraydigan anaforik ellipsis haqida ham fikr yuritilgan edi. Til vositalarini tejashning sintaktik usulida so'z birikmalar o'rniga yakka so'z qo'llash, ayrim cho'ziq jumla o'rniga qisqaroq jumla qo'llash, ikki gapni bir-biriga singdirib yuborish kabi hodisalar kuzatiladi. G'. Abdurahmonovning fikricha, biror gap bo'lagining ifodalanmasligi ham uslub talabi bilan bo'ladi va bunda ma'lum bir modal munosabatlar ifodalanadi[1. 51]. Sintaktik-uslubiy figuralardan biri bo'lgan ellipsis nutqqa ekspressiv bo'yoq beradi. Bu hodisaning ro'y berishida nutq vaziyati, muloqot ishtirokchilarining munosabatlari muhim o'rinn tutadi:

– *Men zahiradagi odamman, so'zim ham o'tmaydi, iltimosim ham, deb vaj-taqal qildim.*
("Ig'vogar")

Ushbu murakkab qo'shma gapning uchinchi qismida o'tmaydi kesimi qo'llanmagan bo'lsa-da, oldingi qismdan *zahiradagi odamning so'zi ham, iltimosi ham o'tmasligi* o'quvchiga ma'lum bo'ladi.

Quyidagi sintaktik qurilmalarda ham xuddi shunday hodisa kuzatiladi:

Munisxon kelmaydi, o'zi yo'qlab boray desa, uni ranjitishdan qo'rqadi.

Ushbu qo'shma gapning ikkinchi qismida *uni* to'ldiruvchisi qo'llanmagan. E'tibor bersak, murakkab qo'shma gapning uchinchi qismida *uni* to'ldiruvchisi qo'llangan. Ikkinchi qismda *uni* to'ldiruvchisining qo'llanmaganligi ijodkorning tavtologiyaga yo'l qo'ymaslikka intilganidan dalolatdir.

Ellipsisga uchrangan ba'zi gaplarning ma'nosini aniqlash uchun matnga murojaat qilamiz: 1.

– ... *Ba'zan o'zi quyadi, ba'zan eri...* ("Ming bir jon")

2. – Hoy, Rahimjon, shoxini sindirasan... Bo'ldi, ikkita bo'lsa, bas.

Birinchi jumla yakka holda qo'llanganda "nima?" quyilishi axborotni qabul qiluvchi (kommunikant) uchun mavhum bo'ladi. Matn bilan tanishib chiqish bu mavhumlikning oydinlashishiga sabab bo'ladi.

– *Ha, o'n yil bo'libdi. Bechora turmush qilganiga bir yil bo'lar-bo'lmash shu dardga yo'liqqan ekan. Tomog'idan hech narsa o'tmaydi. Ovqatni qorniga quyishadi... teshib qo'yilgan. Ba'zan o'zi quyadi, ba'zan eri...* ("Ming bir jon")

Matndan bir ayolning og'ir dardga chalingani anglashiladi. Ellipsisga uchrangan jumlada bemorning teshilgan qorniga ovqat quyish nazarda utilayotganligi ham oydinlashadi. Keyingi jumla bilan tanishgan kishiga noma'lum bir daraxt va uning mevasi xususida so'z borayotganligini ilg'ash qiyin emas. Ellipsisga uchrangan jumlada aynan qanday daraxt va meva xususida so'z borayotganligini matn orqaligina anglashimiz mumkin:

Saidiy darrov o'midan turib soy bo'yiga tushib ketdi va yosh o'rikning shoxini egib g'o'ra tera boshladi. Munisxon jar bo'yida unga qarab turar edi.

– Hoy, Rahimjon, shoxini sindirasan... Bo'ldi, ikkita bo'lsa, bas.

Demak, ellipsis qo'llangan jumlada o'rik daraxti va uning g'o'rasi nazarda utilgan. Agar yuqorida misol sifatida keltirilgan jumlalar dialoglarning tarkibiy qismi ekanligini inobatga olsak, ellipsisning ko'proq so'zlashuvda faol qo'llanishiga amin bo'lamiz.

M.Turopova o'zining «O'zbek shevalari sintaksisi» kitobida *Taqachilik yaxshi, maqtangani musopirchilik (yaxshi)* (Nam.) tuzilishidagi sintaktik qurilmalarda bir xil vazifani bajaruvchi

bo'lakning tushirib qoldirilishini ta'kidlab, qo'shma gap qismlari oxirida kelgan bo'laklarni anaforik shakl sifatida qarashni taklif qiladi[2]. B.O'rino boyev ham *Do 'st achitib gapirar, dushman kuldirib* (maqol) qo'shma gapining ikkinchi qismidagi tushirib qoldirilgan *gapirar* kesimining qo'llanmasligini *anaforik ellipsis* deb ko'rsatadi[3. 151]. Keltirilgan misoldagi tushib qolish hodisasi qo'shma gap qismlari oxirida ro'y bergenligi sababli epiforik ellipsis hodisasi sanaladi:

Na o'zingga qaraysan, na uyga. ("Asror bobo")

Ba'zi urishlar shunday arzimagan narsadan chiqadiki, orada qancha sovuq gap chiqqanini na ere slay oladi, na xotin, ("Jonfig 'on")

Bu xildagi odamlar vaqtida na o'qib bilim olgan bo'ladi, na uqib hunar... ("Ig 'vogar")

Agar mana shu cho'qqiga chiqib olmasak boyo'g'li sayrasa ham o'lamiz, sayramasa ham. ("Maston")

Zuhraning na tirigidan darak bor edi, na o'ligidan. ("Nurli cho'qqilar")

Yuqoridaq misollar Abdulla Qahhor ijodida ellipsisning epiforik ko'rinishi salmoqli o'rinnegallaganligini ko'rsatadi. Xullas, qo'shma gaplarda uchraydigan ellipsis hodisasi nutqqa emotsiyal bo'yoq berishga xizmat qiladi va fikrni ixcham, sodda, ravon va shu bilan birga, emotsiyal-ekspresiv ifodalash vositasi bo'lib hisoblanadi.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. Абдураҳмонов Ф. Ўзбек адабий тилининг стилистик нормалари// Ўзбек тили нутк маданиятига оид масалалар. – Тошкент, 1973, 51-55 б.
2. Туропова М. Ўзбек шевалари синтаксиси. – Тошкент: Фан, 1984. -- Б. 122.
3. Ўринбоев Б., Ўринбоева Д. Ҳозирги ўзбек тилининг сўзлашув услуби. – Тошкент: Фан, 1991. – Б. 151.
4. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Ellips>

QO'SHMA GAPLARDA INVERSIYA
(Abdulla Qahhor asarlari misoldida)

Sobirova Dilnoza Rasulovna
Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi
sobirova.2018@inbox.ru

Annotatsiya. Ushbu tezisda uslubiy figuralardan biri bo'lgan inversiyaning qo'shma gaplarda ifodalanishi xususida so'z boradi. Keltirilgan fikrlar Abdulla Qahhor asarlaridan olingan misollar bilan asoslanadi.

Kalit so'zlar: inversiya, qo'shma gap, sintaktik-uslubiy figura.

"Inversiya" atamasi lotin tilidan olingan bo'lib, tilshunoslikda gap bo'laklarining odatdag'i tarkibining o'zgarishiga nisbatan qo'llanadi. Qo'shma gaplar qismlarining odatdag'i o'rni almashtirish ta'sirchanlikni ifodalovchi asosiy vositalardandir. Qo'shma gap qismlarining odatdag'i o'rni ular tarkibidagi bog'lovchilar, nisbiy so'zlarga bog'liq bo'lib, tarkibida *kim... u, kim... o'sha, kimning ...uning, qaysi - shu, qaysi ...o'sha, qayerda...shu yerda, qancha...shuncha, qanday... shunday* kabi nisbiy so'zli hamda *negaki, sababli, shekilli, chunki* kabi ergashtiruvchi bog'lovchili ergashgan qo'shma gaplar qismlarining doimiy o'rni o'zgarmaydi. Ya'ni bunday sintaktik qurilmalarda inversiya hodisasi yuz bermaydi.

Ergash gapli qo'shma gaplarda bosh va ergash gaplarning o'rni ma'lum bir uslubiy va semantik talabga ko'ra o'zgartirilsa ham, ularning mazmuni o'zgarishsiz qoladi. A. Musayev «O'zbek so'zlashuv nutqi uslubida gap bo'laklari tartibi» mavzusidagi tadqiqotida o'zbek so'zlashuv nutqi uslubida to'ldiruvchi, payt, maqsad, shart, to'siksiz ergash gapli qo'shma gaplarda inversiya hodisasi ko'p uchrab turishi, lekin ergash gapli qo'shma gapning aniqlovchi, ega, kesim, sabab, natija, ravish, qiyos kabi turlarida gaplarning joylashishi o'rni turg'un bo'lib, ularda inversiya hodisasi deyarli yuz bermasligini ta'kidlagan edi[1. 19]. Darhaqiqat, biz kuzatgan matnlarda ham sabab va ravish ergash gapli qo'shma gaplarni hisobga olmaganda, ega, kesim, natija, qiyos ergash gapli qo'shma gaplarda inversiya hodisasi kuzatilmadi.

Ma'lumki, shart ergash gapli qo'shma gaplarda qismlarning joylashishi turli uslubiy talablarga ko'ra turlicha bo'ladi. Bosh gapga -sa shakli bilan birikkan ergash gap ko'pincha oldin keladi: *Ammo terisi ko'nchilikka tushgan bo'lsa, allaqachon charm bo'ldi, xudo biladi kavush bo'lib bozorga chiqdimi?.. ("O'g'ri")* Lekin bosh gapning ega tarkibi yoki bosh gapning o'zi alohida ta'kidlab aytilsa, ergash gap bosh gapning o'rtasida yoki undan keyin keladi[2. 217].

Qiyoslaymiz: 1. *Bitta rahbarning qo'lidan hech ish kelmaydi, qachonki rahbarlikda ishlaydigan odamlar vazifani ortig'i bilan bajarmasalar.* ("So'ngan vulqon")

2. *Kechqurun kasalxonaga telefon qilmoqchi bo'lganimda, rostini aytsam, telefon go'shagini dadil ololmadim.* ("Ming bir jon")

3. *Mana shunday vaqtarda til qotib og'izda aylanmay qoladi, mabodo aylansa, mushning xizmatini qiladi.* ("Anor").

4. —*Kishining yuragini qon qilib yuborasan! – dedi anchadan keyin, nainki men asal olsam!* ("Anor").

Bu tuzilmadagi ergashgan qo'shma gapda bosh gapda ifodalangan voqealohida ta'kidlangani uchun, ergash gap keyingi o'rinda qo'llangan. Aslida qo'shma gap tarkibidagi qismlar o'rni quyidagicha: *Qachonki rahbarlikda ishlaydigan odamlar vazifani ortig'i bilan bajarmasalar, bitta rahbarning qo'lidan hech ish kelmaydi.*

Ikkinci misolda bosh gapdagi payt holi (*kechqurun*) ta'kidlanayotgani uchun ergash gapdan oldin qo'llangan. Inversiya yo'qotilsa, ushbu gap boshqacha ko'rinish oladi: *Agar rostini aytsam, kechqurun kasalxonaga telefon qilmoqchi bo'lganimda, telefon go'shagini dadil ololmadim*

Shuningdek, shart ergash gap bosh gap o'rtasida kelganda, bosh gap subyekti alohida ta'kidga ega bo'ladi: —*Men bilan to'g'rilikcha gaplashavering, Anvarjon, ... men erga tegadigan bo'lsam, dallol kerak emas.* ("Muhabbat")

Bosh gapga -ki yuklamasi vositasida bog'lanib kelgan to'ldiruvchi ergash gaplar ogohlantirish va ta'kid mazmunini anglatadi. Shuningdek, to'ldiruvchi ergash gap tarkibidagi ma'lum bir bo'lak boshqalariga nisbatan ajratib ko'rsatiladigan bo'lsa, u bo'lak gapning boshida keladi va bunda bosh gap ergash gapning o'rtasida bo'ladi:

– “Qabriston mudiri va go ‘rkovlariga yozib shuni ma ’lum qilamanki, qari baqaterak ostidagi mening nomimga qazilgan go ‘rni qabriston idorasiga topshiraman, azbaroyi foydalanish uchun”. (“Mahalla”)

O‘xshatish ergash gap bosh gap o‘rtasida kelishi ham mumkin. Bunday ko‘chish bosh gapning ega tarkibiga alohida urg‘u berib aytilayotgani sababli yuzaga keladi.

Ergash gap bosh gapga -ganidek, go ‘yo...-ganiday yordamchilari vositasida birikkanda, bosh gapdan oldingi pozitsiyani egallaydi:

Kampir xuddi shahar hokimiday, hech kimni, hatto militsyaning hushtagini pisand qilmay, hassasini katta-katta tashlab ketmoqda edi. (“Dumli odamlar”)

Kuzatishlar A.Qahhor asarlarida inversiya hodisasi ko‘proq shart ergash gapli qo‘shma gaplarda uchrashini ko‘rsatdi.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. Мусаев А. Ўзбек сўзлашув нутқи услубида гап бўлаклари тартиби. НДА. – Самарқанд, 2000, 19-б.
2. Гуломов А., Асқарова М. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Синтаксис. – Тошкент: Ўқитувчи, 1987, 217-б.

TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE.

*Toshtemirova Nozimaxon Anvarjon qizi
Fergana region Furkat district
School 4 English teacher
Phone number: +99893 644 90 55*

Annotation: This article reviews that teaching the English language to students with different first languages, typically used to imply that the English Language Learner may have already learned more than one language, prior to learning English.

Key words: English, foreign language, world language, teaching of modern languages, English-speaking, bilingual.

We learn English as a foreign language. So far we have been considering English as a second language. But in the rest of the world, English is a foreign language. That is, it is taught in schools, often widely, but it does not play an essential role in national or social life. In Spain, Brazil and Japan, for example, Spanish, Portuguese and Japanese are the normal medium of communication and instruction: the average citizen does not need English or any other foreign language to live his daily life or even for social or professional advancement. English, as a world language, is taught among others in schools, but there is no regional variety of English which embodies a Spanish, Brazilian or Japanese cultural identity. In foreign language situations of this kind, therefore, the hundreds of thousands of learners of English tend to have an instrumental motivation for learning the foreign language. The teaching of modern languages in schools has an educational function, and the older learner who deliberately sets out to learn English has a clear instrumental intention: he wants to visit England, to be able to communicate with English-speaking tourists or friends, to be able to read English in books and newspapers. Learners of English as a foreign language have a choice of language variety to a larger extent than second language learners. The Japanese situation is one in which both British and American varieties are equally acceptable and both are taught. The choice of variety is partly influenced by the availability of teachers, partly by geographical location and political influence. Foreign students of English in Mexico and the Philippines tend to learn American English. Europeans tend to learn British English, whilst in Papua New Guinea, Australasian English is the target variety. The distinctions between English as a second language (ESL) and English as a Foreign Language (EFL) are, however, not as clear cut as the above may suggest. The decreasing role of English in India and Sri Lanka has, of recent years, made for a shift of emphasis to change a long established second language situation to something nearer to a foreign language situation. Elsewhere, political decisions are changing former foreign language situations. Official policies in, for example, Sweden and Holland are aiming towards a bilingual position where all educated people have a good command of English, which is rapidly becoming an alternate language with Swedish and Dutch—a position much closer to ESL on the EFL/ESL continuum. It may be seen, then, that the role of English within a nation's daily life is influenced by geographical, historical, cultural and political factors, not all of which are immutable. But the role of English at a given point in time must affect both the way it is taught and the resultant impact on the daily life and growth of the individual. The place of English in the life of many second and foreign language learners today is much less easy to define than it was some years ago. Michael West was able to state in 1953: The foreigner is learning English to express ideas rather than emotion: for his emotional expression he has the mother tongue.... It is a useful general rule that intensive words and items are of secondary importance to a foreign learner, however common they may be. This remains true for learners in extreme foreign language situations: few Japanese learners, for example, need even a passive knowledge of emotive English. But Danish, German and Dutch learners, in considerably greater contact with native speakers, and with English radio, television and the press, are more likely to need at least a passive command of that area of English which expresses emotions. In those second language situations where most educated speakers are bilingual, having command of both English and the mother tongue, the functions of English become even less clearly defined.

In a second language situation, English is the language of the mass media: newspapers, radio and television are largely English media. English is also the language of official institutions—

of law courts, local and central government—and of education. It is also the language of large commercial and industrial organisations. Clearly, a good command of English in a second language situation is the passport to social and economic advancement, and the successful user of the appropriate variety of English identifies himself as a successful, integrated member of that language community. It can be seen, then, that the Chinese Singaporean is motivated to learn English for integrative purposes, but it will be English of the South-east Asian variety which achieves his aim, rather than British, American or Australian varieties.

Used literature:

1. Aitchison, J. (1972) General Linguistics, English Universities Press
2. Bright, J.A. and McGregor, G.P. (1970) Teaching English as a Second Language, Longman.
3. Curran, C. (1976) Counseling-Learning in Second Languages, Illinois: Apple River Press.

TYPES AND CATEGORIES OF DIDACTIC GAMES

*To'ychiyeva Sevara Bo'ranboyevna,
an English teacher of Namangan region,
Pap district, school # 28 e-mail:
nodira0618@gmail.com. Tel: +998 99 9707625*

Annotation: The article is devoted to didactic games on the lessons of the English language. Didactic games help and encourage students, help teachers to create useful contexts. Using games can engage pupils in different activities and it motivates them to interact on a given subject.

Keywords: didactic games, communicate, phonetic, spelling, lexical, teaching

The main goal of teaching a foreign language to secondary school students is to educate a person who is willing and able to communicate. In recent years, the use of new information technologies has been increasingly raised. These are not only modern technical means, but also new forms of teaching, a new approach to the learning process. The use of educational and didactic games and multimedia tools helps to implement a person-oriented approach to learning, provides individualization and differentiation, taking into account the characteristics of children. The child, playing, all the time tends to go forward, not back. The essence of the didactic game is that children solve mental problems offered to them in an entertaining way, find solutions themselves, while overcoming certain difficulties. When using the game method of teaching, the task of the teacher is to organize the cognitive activity of students. Games can be grammatical, lexical, phonetic, or spelling. The same game can be used at different stages of the lesson. At school, a special place is occupied by such forms of classes that ensure active participation in the lesson of each student, increase the authority of knowledge and individual responsibility of students for the results of educational work. Didactic games differ in educational content, cognitive activity of children, game actions and rules, organization and relationships of children, and the role of the teacher. Didactic games are essential in the educational process because they make the classes funnier and the students are motivated to actively participate in the activity. The didactic game has aims, objectives and results and in order to play it, pupils have to perform different tasks and say different things. Therefore, they have a reason to communicate and don't have to repeat without thinking what they say.

I often use phonetic, spelling, lexical, and grammar games in my classes. Sometimes games are associated with the material:

1. Games with objects (toys, natural materials, etc.) are most accessible to children, as they are based on direct perception, correspond to the child's desire to act with things and thus get acquainted with them.

2. Board and print games, as well as games with objects, are based on the principle of visibility, but in these games children are given not the object itself, but its image. Like a didactic toy, a Board-printed game is only good if it requires independent mental work.

3. Word games are the most difficult. They are not related to the direct perception of the subject. Children must operate with representations in them. These games are of great importance for the development of a child's thinking, as they teach children to make independent judgments, draw conclusions and conclusions, not relying on the judgments of others, and notice logical errors.

4. Mobile games that are associated with the development of the ability to move yourself in the environment and navigate it.

5. Sedentary games in which the child can take part, sitting at the workplace, activating their vocabulary at the command of the teacher. You can group games like this: 1. The game-travel. 2. Game instructions. 3. Games-assumptions. 4. Game-riddles. 5. Conversation games. Here you will find didactic games aimed at better mastering lexical and grammatical material for teaching children to read and write English words:

1. All students are given cards with the verbs "have", "has", "is", "are". The teacher names the subject (for example, "a table", "two girls"), and the children pick up the card with the predicate in the desired form.

2. Activity "Greetings". Students of the two teams take turns asking questions on the topic,

getting a point each.

3. Reading and translating sentences with the verbs “to have” and “to be”. Everyone gets a point for correct pronunciation and translation.

4. The definition of supply with the error. The teacher says 3 sentences, one of them has an error. Students pick up a card with the wrong sentence number.

5. Activity «Please, show me...» Spread out pictures of already known animals on the table. And ask the children to “ Please, show me... ”(for example, a cat) to show a picture of a cat, and so on.

6. Activity «Guess What It Is ». The teacher assigns a driver, who is given a picture with an image of an animal, object, product, etc. familiar to students. Students take turns asking questions to the driver, for example:

What is it?

Is it a pen?

The driver responds: Yes, it is.

No, it isn't.

The one who guesses the word takes the place of the driver. This is exactly how the use of the “Do you have..?” question can be characterized. For example: “Do you have a pen?» The driver responds: «Yes, I do». Or “No, I don't”.

In conclusion, we can say that, the use of didactic games in the classroom makes the learning process entertaining, creates a cheerful, working mood in children, and helps to facilitate overcoming difficulties in mastering educational material. Using games gives good results, increases students' interest in the lesson, allows them to focus on the main things: mastering speech skills in the process of natural situations, perception and reproduction of speech, pronunciation, use of grammatical structures, working out vocabulary, etc.

References:

1. Abt, C (1970). Serious Games. New York: Viking Press.
2. Garris, R et al (2002). Games, motivation and learning: A research and practice model. Simulation & Gaming, vol 33 n° 4.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ГРАММАТИЧЕСКИХ КОНЦЕПЦИЙ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА

Утаева Ирода Баходировна
Гулистанский государственный университет

Аннотация: В этой статье представлена информация об использовании инновационных подходов в обучении грамматических концепций студентам высших учебных заведений, улучшении преподавания грамматики с использованием инновационных методов, работе, проделанной в этой области, и текущих нововведениях.

Ключевые слова: инновационные технологии, глобальные стратегии, оценка качества образования, интерактивная среда, познавательный процесс, диалогическая коммуникация, мысль Свена, инновационные методы, технология «Театр», технология «Case Study», технология «Неполное предложение», «Брейн-ринг». »Технологии,« ролевые »технологии, педагогические инновации.

Модернизация образования в развитых странах, таких как США, Великобритания, Япония, Германия, Китай, Сингапур, Южная Корея, внедрение инновационных технологий для повышения эффективности использования знаний в области педагогики в инновационной организации образовательного процесса. . Существует тенденция к применению дидактических основ обучения как глобальной стратегии в педагогической практике. В современном мире, где образование ценится как самая уникальная столица развитых стран, актуальной задачей на всех этапах непрерывного образования является «совершенствование процесса и инструментов оценки качества образования, внедрение механизмов определения достигнутых результатов». ». Признанная в мире и в нашей стране как ключевая сила устойчивого развития, инновационная организация образовательного процесса на основе компетентностных подходов, повышение эффективности стратегий и совершенствование методов оптимального использования педагогических методов диагностики для студентов. на протяжении всей своей жизни. Создание доступа к образованию особенно важно. Это показывает, что многогранный и комплексный характер проблемы формирования всесторонне зрелой, зрелой личности показывает важность педагогики для современной педагогической теории и практики. Эту задачу нужно выполнять за счет навыков учителя, его зрелости, глубоких профессиональных знаний, навыков и квалификации, специальных знаний. В системе непрерывного образования требуется совершенствование стратегии использования знаний в области педагогики при подготовке высококвалифицированных, творческих и инициативных кадров, способных самостоятельно решать профессиональные и жизненные задачи, способных быстро адаптироваться к новым методикам и технологиям.

В высшем образовании учителя должны быть вовлечены в инновационную деятельность по преподаванию грамматических понятий:

- стремление учителей вводить новшества, находить их, применять в образовании, развивать навыки;
- развивает способность непрерывно работать;
- проводит обучение в инновационных, передовых педагогических технологиях, интерактивной среде;
- делает студентов движущей силой учебного процесса. Это обеспечивает качество и эффективность обучения.

Суть инновационного обучения в преподавании грамматики английского языка заключается в том, что в процесс обучения вовлекаются практически все учащиеся в познавательный процесс, они обладают способностью понимать и отражать то, что они знают и думают.

К инновационным технологиям относятся:

- диалогическое общение;
- приобретение самостоятельных знаний и навыков;
- развитие критического мышления;
- развитие навыков решения проблем;
- интегрированное взаимодействие на уровне ZUN мышления, воспроизведения,

восприятия;

- формирование личностных качеств студентов.

Инновационное образование решает одновременно несколько задач: развивает коммуникативные навыки, помогает установить эмоциональные связи между участниками учебного процесса, решает информационные проблемы, поскольку предоставляет студентам необходимую информацию и предложения, без которых невозможно осуществить совместная деятельность; дает общеобразовательные навыки и умения с образовательной задачей, поскольку они привыкли работать в команде.

В настоящее время на основе инновационного подхода полным ходом идет обучение студентов высших учебных заведений грамматическим понятиям. Потому что роль грамматики в обучении языку - одна из самых спорных тем. В начале двадцатого века преподавание грамматики было неотъемлемой частью обучения языку, поэтому другие аспекты преподавания языка игнорировались. Если вы знали грамматические правила языка, тогда преобладала концепция того, что вы также можете общаться. Знание грамматических правил - лишь один из многих компонентов коммуникативной компетенции. Чтобы хорошо использовать язык, вам нужно знать не только его грамматические правила, но и то, как эти правила используются в живом общении. Свен подчеркивает, что преподавание грамматики должно соответствовать потребностям учащихся. То есть изучаемые грамматические темы следует выбирать в соответствии с учебными целями ученика.

References:

1. Turakulov X.A. Methodology of scientific creativity. T-2006у.
2. Karimov. I.A. High spirituality is an invincible force. Tashkent «Manaviyat» 2008
3. Rakhmatova D. Proceedings of the scientific-practical conference on independence and language. Tashkent. 2007.
4. Gafforova T. and others —Advanced technologies of education|| Karshi —Nasaf. 2003 y.

TIL QAL'ASINING QAMALI YOXUD XORIJIY TIL O'RGANUVCHILAR UCHUN TAVSIYALAR

*Ergashev Abduaaziz Abdulatifovich
Farg'onan viloyati Buvayda tumani
4-umumta'lim maktabi ingliz tili fani o'qituvchisi*

Annotatsiya. Til o'rganishning yagona va afzal usuli yo'q. Til bir qal'aga o'xshatilsa o'sha qal'ani ishg'ol qilish uchun barcha tarafdan va barcha usullar bilan kirishish darkor. Bu maqolalarning barchasini kamina Abduaaziz yig'ib bu qal'ani ishg'ol qilish arafasida turgan yoki bu yo'lida zahmat chekayotganlarga bajonidil yordam qo'lini cho'zishga qaror qildik.

Kalit so'zlar: so'z o'yini, yangi so'zlar taxtasi, international so'z, san'at asari, lottereya, one,two,three o'yini, chain drill o'yini.

YANGI SO'ZLAR TAXTASI. Darsxonangizning ko'rinish turadigan joyiga chizmachilik qog'ozini yopishtirib qo'ying va yorqin siyohlardan foydalaning. Katta katta yozing, bo'yoqlar bilan naqsh bering... Dars qilayotganda odamning ko'zлari toladi va atrofga alanglaydi—ayni o'sha paytda yangi so'zlar va o'rgangan so'zlarining qarab qo'yish bilan xotirangizga ushbu so'zlarni miyada muhimroq o'rin tutishiga imkoniyat paydo qilgan bo'lasiz. Birga ishlatiladigan so'zlar orasiga esa ko'k chiziq chizing va ushbu qog'oz to'lganida haqiqiy san'at asari vujudga keladi.

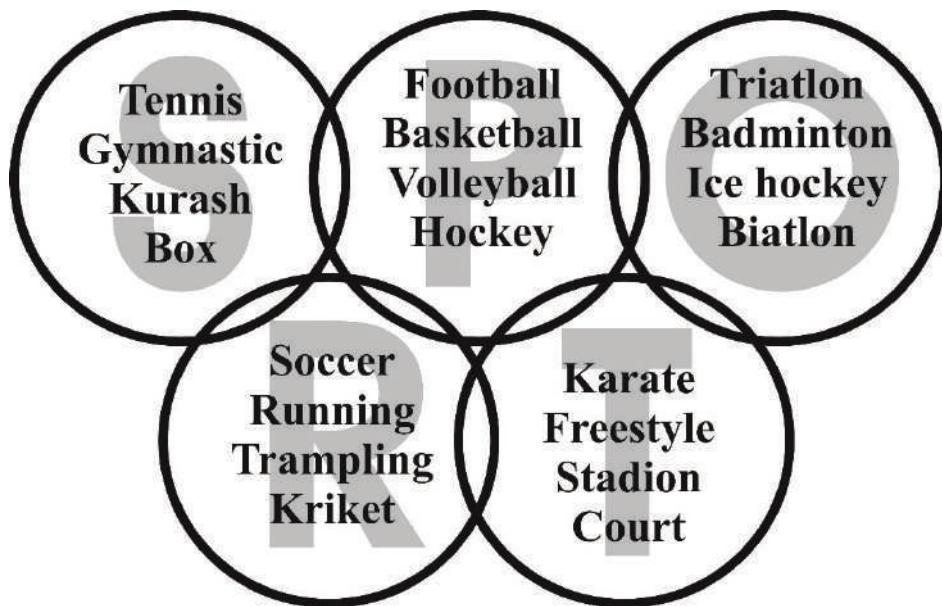
SO'Z O'YINLARINI BILASIZMI? So'z boyligini oshirishda turli so'z o'yinlaridan foydalinish juda muhim..Masalan, bitta uzun so'zning harflarini ishlatib yangi so'z tuzish mashqi. Bu o'yinni musobaqa tariqasida ham o'tkazish mumkin. Ikki yoki undan ham ko'p ishtirokchilarga birorta uzunroq so'z va muhlat berib , eng ko'p so'z topgan ishtirokchini g'olib deb e'lon qilish mumkin. Bu o'yinning yana bir muhim sharti –ishtirokchi o'zi topgan so'zlar ma'nosini ham bilishi kerak, ya'ni shunaqa so'z ham bo'lsa kerak degan taxminga o'rin yo'q. **Quyida bunga bir misol:** Inglizcha INTERNATIONAL(xalqaro) so'zining harflaridan foydalanib, lugatga qaramasdan yangi so'zlar tuzib ko'ring. Qani, nechta so'z topa olarkansiz? ! 30tadan oshirsangiz, demak ingliz tilini yaxshi o'rganayotgan ekansiz, deyish mumkin. Keyin o'zingiz topgan so'zlarni men tuzib chiqqan ro'yhat bilan solishtirib ko'ring. Internal, intern, intent, inert, inertia, inn, inner, innate, national, nation, net, near, ear, neat, eat, ten, rational, ration, are, tear, tire, NATO, ratio, tea, tent, late, tale, train, rain, lion, learn, lint, trial, real, oil, anal, ant, art, arterial, tan, lane, line, linen, intentional , talent, tone, loan, lone, ton, treat, trait, rite, trio, rot, riot, lot, not, note, tote, tore, ore, tilt, tile, one, lore, toil, neon, trail, rail, all, tall, tin, tint, lent, lit, liter, lantern, role, loin, tit, taint, nail, later, latent, loaner, litter, tenant, latte, notate, rotate, anti, teal, inter, tonal, tart.

LOTOREYA o'yini -1. Huddi «Aziya Loto» yutuqli lotoreya o'yinini eslatib yuboradi. O'qituvchi qopchadan olgan raqamni o'quvchilarga ko'rsatmasdan, ingliz tilida aytib o'z stoli ustiga ketma-ketlikda qo'yib boraberadi. O'quvchilar eshitish madaniyatini o'rganib, axborot qabul qilishni ingliz tili orqali qabul qilishga o'rganadi. Chiptada 100 raqamigacha bo'lgan sonlar aralash foydalaniladi.

Chiptada aytilgan raqam maxsus rezina bo'laklari bilan belgilanib, katak ustiga qo'yib boriladi. G'olib chiptasi o'qituvchi stoli ustidagi raqamli toshlar bilan solishtiriladi va baholanadi.

«CHAIN DRILL» o'yini – 3. Yuqoridagi ko'rgazmali qurol turi nomi «Chain Drill» o'yin global ta'limga asoslangan ikki guruhdan birida o'tkazilishga mo'ljallangan. Karta shaklida kartalar bo'lini o'qituvchi aytgan so'zdan boshlanadi. qo'yilgan kartochka yarmidagi so'zga tarjima so'z qo'yilib borgan sari ishtirokchi qo'lidagi kartalar qo'yib boriladi. 6 yoki 4 nafar ishtirokchi bo'ladi. Kimni qo'lidagi kartalar birinchi bo'lib tugasa g'olib bo'ladi. (ilovada berilgan)

KLASTER-4. Klaster uslubida dars o'tishda har-bir mavzudan kelib chiqib, ramz yoki jihozlardan ijodkorlik bilan foydalanish mumkin.

PSIXOLOGIK DEVORNI YENGIB O'TIB, CHET TILIDA TORTINMAY GAPLASHING !

Chet tillarni o'rganmoqchi bo'lganlar ko'p, o'rganayotganlar ham sanoqsiz, lekin chet tillarini to'liq biladiganlar yurtimizda juda kam. Chet tilini bilish deganda men o'sha tilda bemalol gaplashishni nazarda tutayotganimni tushungandirsiz.Xuddi suzishni suvda suzibgina o'rganish mumkin bo'lgani kabi ,chet tilida gapirishni ham boshqalar bilan gaplshibgina o'zlashtirish mumkin. Afsuski, aksariyat yoshlар chet tillarini o'rganishadi-yu,lekin uni ishlatishga kelgnda tortinchoqqa aylanib qolishadi .

Masalan, yurtimizda xozir eng mashhur ingliz tilini olaylik.

Til o'rganishda psixologik bir devor borki , u odamlarni ko'pincha dadil so'zlashishdan to'sib turadi. Til o'rganayotgan paytida yoshlар o'zaro o'sha tilda timmasdan gaplashishga harakat qilishlari kerak.Xatolar bo'lishi tabiiy, lekin ular gaplashishdan to'xtamasliklari, tortinmasliklari shart.Til o'rganayotganlar ommaviy transportda,telefonda va o'zaro muloqotlarda iloji boricha o'sha chet tilida so'zlashishga harakat qilishsin. Shundagina jumlalar, so'zlar va iboralar xotirada yaxshi saqlanib qoladi. Yoshlarimiz o'ta uyatchan.Buning hech yomon joyi yoq, lekin uyatchanlikning ham o'z o'rni, joyi bo'lishi kerak.Bema'ni kiyinishdan, tuturiqsiz gaplarni gapirishdan va shu kabi illatlardan UYALISH kerak.Ammo chet tilida gapirishdan emas. Modomiki chet tilini o'rganishni qasd qilgan ekansiz, tortinchoqlik qiladigan bo'lsangiz, qanday qilib gapirishni o'rganib olasiz? Bu ta'llim sohasida PSIXOLOGIK BARER, ya'ni DEVOR deb ataladi.O'shani ongingizda yengib o'tdingizmi, gapirib ketasiz. Xuddi yurishni o'rganayotgan murg'ak boladek, ilk qadamlar qiyin bo'ladi, lekin olg'a yurish kerak va bunga dadillik zarur!

Bekatlarda va jamoat transportida bo'sh vaqtningizni zoye ketkazmasdan, chet tilini mashq qiling.Ba'zilar bunga kulimsirab qarashi mumkin, lekin barcha havas qilishi aniq!.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. T. Nikolenko “ Test your Grammar ”, Moscow -2004
2. www.polygot learn language.com
3. www.mylanguage exchange.com
4. www.conversationexchange.com

DARS JARAYONLARINI TASHKILLASHTIRISHDA FANLARARO BOG'LIQLIKNING AHAMIYATI

*Kadirova Munisa Mirzakulovna
Navoiy viloyati , Navbahor tumani
21- DIUM ning ingliz tili fani o'qituvchisi
Telefon raqami: 99 751 58 48
Tangatarova Gulshoda Boboqulovna
Navoiy Navbahor tumani
21- DIUM ning ingliz tili fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Til o'rganishga bo'lgan qiziqishning tobora ortib borayotgani hozirgi zamон о'qituvchisininig о'з oldiga qо'ygan talab va maqsadlarini mukammalashtirib bormoqda. Ushbu ilmiy maqolada ingliz tili darslarida Dars jarayonlarini tashkillashtirishda fanlararo bog'liqlikning ahamiyati yuzasidan ba'zi metodik ko'rsatmalar misollar asosida ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: Material, texnologiya, pedagogika , psixologiya, informatika, kollej, hujjat.

Ta'lim muassasalarida katta hajmdagi ma'lumot va o'quv materiallarini saqlash hamda uzatishda axborot texnologiyalarining imkoniyati cheksiz. Axborot texnologiyalari axborot ta'lim muhitini yaratishga imkon beradi. Har bir fan uzviy ravishda hayotga va boshqa fanlarga bog'liq bo'ladi. O'quv rejasidagi o'quv bloklarining o'zaro bog'liqligini e'tiborga olsak, bo'lajak kichik mutaxassislarining nafaqat auditoriyada egallagan o'quv bilish xborotini mustahkamlash, balki kasbiy va shaxsiy sifatlarini ham rivojlantirish zarur.

Zero hozirgi kunda faqatgina o'quv rejasidagi fanlarni bilishning o'zi yetarli emas. Shuning uchun dars jarayonlarini tashkillashtirayotganda har bir pedagog o'z sohasi bilan bir qatorda siyosiy yangiliklar, geografiya, xorijiy tillar bilan bir qatorda boshqa barcha o'quv va maxsus fanlardan tushuncha va zaruriy elementar ma'lumotlarga ega bo'lishi zarur. Bu har bir o'qituvchining о'з darsini boshqa fanlar bilan bog'lab tashkillashtirish imkonini beradi.

Darslarning tashkiliy qismida o'qituvchi mavzuning asosiy qismini boshlashdan oldin 5-10 daqiqa vaqtini asosan qisqa savol -javob, siyosiy yangiliklar, uy vazifasini so'rash, qiziqarli ma'lumotlarni berishga harakat qiladi. Shular bilan bir qatorda fanini boshqa fanlarga bog'lab tashkillashtirish o'quvchilarini fanga bo'lgan qiziqishlarini yanada oshirishga xizmat qiladi. Masalan: Ona -tili fanini rus tili, ingliz tili, tarix fanlari bilan informatika fanini matematika va informatika fanidagi maxsus fanlar bilan, pedagogika fanini psixologiya, estetika, dinshunoslik va boshqa fanlar bilan bog'lab tashkillashtirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Har bir soha egasi barcha fanlar bilan bir qatorda pedagogika va psixologiya fanlarini chuqur bilsa bunda ta'lom sifatini oshirishda katta xizmat qiladi. Bundan tashqari har bir fanni hayot bilan bog'lab o'tish ham yaxshi samara beradi. Barcha kasb- hunar kollejlarida o'quvchilar turli kasblarga yo'naltirilgani hech qaysimizga sir emas. Shuning uchun o'quvchilarining kasbiga yo'naltirib darslarni tashkillashtirish bilan bir qatorda fanlarga bog'lash yaxshi natijalarga erishishda yordam beradi.

Quyida ingliz tili fanida bir misol keltiramiz. "When and how to fill in forms?" Hujjatlar qachon va qanday to'ldiriladi? mavzusini oladigan bo'lsak bu mavzuni davlat tilida ish yuritish fani bilan bog'lasak bo'ladi. Hujjatlarni ona tilidagi to'ldirish qoidalari haqida ma'lumot berilsa hamda qadimda qanday hujjatlar mavjud bo'lganligi haqida savollar berilab tarix faniga ham bir nazar tashlansa o'quvchilar bilim darajasi yanada takomillashadi.

Foydalilanlgan adabiyotlar:

- Umumiy pedagogika N. Atayeva, F. Rasulova, M. Salayeva, S. Hasanov, Pedagogika O'. Yo'ldoshev, Pedagogika J. Hasanboyev, X. To'raqulov. I. Alqarov

ПРЕИМУЩЕСТВА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИГР В ОБУЧЕНИИ И ПРЕПОДАВАНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.

*Ворисова Замира Анваровна
преподаватель английского языка
средней школы № 34 города
Наманган Наманганской области
e-mail: article.20@mail.ru
телефон: +998913659074*

Аннотация. Статья посвящена теме использования метода ролевых игр и симуляторов в обучении школьников иностранному языку. Особое внимание уделяется вопросу, как можно использовать различные игры в школах, чтобы побудить учеников максимально использовать иностранный язык в классе.

Ключевые слова: игры, метод, обучение, учащийся, компетенции.

Игры помогают учителю создавать контексты, в которых язык будет полезным и значимым. Несмотря на то, что игры часто ассоциируются с весельем, мы не должны упускать из виду их педагогическую ценность, особенно в преподавании и изучении иностранных языков. Игры эффективны, поскольку они создают мотивацию, снижают стресс учеников и дают изучающим язык возможность для реального общения.

Игра - это деятельность, в которой есть правила, цель и элемент веселья. Игры следует рассматривать как неотъемлемую часть языковой программы. В этом определении высоко оценивается важность игр в обучении. Это показывает, что игры служат не только как «забавное занятие», но и как способ выполнения многих педагогических задач.

Классифицировать игры по категориям может быть сложно, потому что категории часто пересекаются. Есть два способа классификации языковых игр. Во-первых, языковые игры делятся на два типа: лингвистические и коммуникативные. В лингвистических играх основное внимание уделяется точности, например, правильному антониму. Коммуникативные игры предполагают успешный обмен информацией и идеями.

Можно разделить языковые игры на множество других категорий: сортировка, упорядочивание или упорядочивание, игры с пробелами в информации, угадывание, поисковые игры, игры на совпадение, маркировка, обмен играми; настольные, ролевые игры.

Игры можно разделить на десять категорий: структурные игры, которые дают опыт использования определенных шаблонов синтаксиса в общении; словарные игры, в которых внимание учащихся сосредоточено в основном на словах; игры на правописание, произношение; числовые игры; игры «слушай и делай»; игры и письмо; имитация и ролевые игры; дискуссионные игры.

Давайте обсудим некоторые общие преимущества использования игр в преподавании и изучении английского языка.

Игры способствуют взаимодействию учащихся. Взаимодействие - это природа классной педагогики и поведения в классе. Работа в паре или в группе - один из основных способов расширения сотрудничества. Во многие игры можно играть парами или небольшими группами, что дает им возможность развить навыки межличностного общения, такие как умение вежливо не соглашаться или умение просить о помощи. В классе ученики обязательно будут участвовать в занятиях. Поэтому в группах или парах они более охотно задают вопросы, общаются и обсуждают темы со своими партнерами и творчески думают о том, как использовать английский язык для достижения своих целей. Соревнование в играх дает ученикам естественную возможность работать вместе и много общаться друг с другом.

Игры улучшают усвоение учащимися языка. Благодаря мотивации и взаимодействию, создаваемым играми, учащиеся могут приобретать знания быстрее и эффективнее, чем другими способами. Игры могут стимулировать и побуждать учащихся к участию в этой деятельности, поскольку они естественно хотят побеждать. Ученики не только развлекаются, но и учатся. Они приобретают новый язык. Учащиеся начинают понимать, что они должны использовать язык, если хотят, чтобы другие понимали, что они говорят.

Кроме того, игры могут снизить тревожность. В непринужденной атмосфере, которую создают игры, учащиеся запоминают вещи быстрее и лучше.

Смысъл языка, на котором учащиеся слушают, читают, говорят и пишут, будет более ярко ощущаться в игре, и, следовательно, они будут лучше запоминать изучаемый язык.

Игры повышают успеваемость учащихся. Игры могут включать в себя все базовые языковые навыки, то есть аудирование, говорение, чтение и письмо, и в одной игре часто задействовано несколько навыков.

Игры могут мотивировать учащихся, способствовать взаимодействию учащихся и улучшить их усвоение информации. В результате игры могут повысить успеваемость учащихся, а это означает, что могут улучшиться результаты тестов учащихся, коммуникативные способности, знание словарного запаса или другие языковые навыки.

Преимущество игр в улучшении достижений учащихся. Мы обучаем новое поколение учащихся, что требует применения нетрадиционных стратегий обучения на практике в классе. А когда в школах используются игры, преимущества для учащихся говорят сами за себя - большее желание учиться и более высокие результаты тестов.

Короче говоря, игры оказались полезным инструментом в обучении языку. Игры не только мотивируют учащихся и создают дружескую атмосферу, они направлены на развитие всех языковых навыков. Следовательно, игры могут мотивировать, способствовать взаимодействию учащихся, улучшать их усвоение и увеличивать их достижения.

Подведем итог, почему мы должны использовать игры в обучении языку.

- Игры - это долгожданный перерыв от обычной рутины языкового класса;
- Изучение языка требует больших усилий. Игры помогают учащимся прилагать и поддерживать усилия по обучению;
 - Они поощряют учеников к взаимодействию и общению;
 - Они создают значимый контекст для использования английского языка;
 - Игры снижают тревожность, особенно когда играют в небольших группах;
 - Игры могут включать в себя все базовые языковые навыки, то есть аудирование, говорение, чтение и письмо, при этом в одной игре часто задействовано несколько навыков;
 - Во многие игры можно играть в небольших группах, тем самым развивая их навыки межличностного общения;
 - Игры вовлекают учащихся в активное обучение;
 - Они могут побудить учащихся использовать анализ, синтез, оценку;
 - Они способствуют более позитивному отношению к занятиям в классе - большему вниманию, лучшей посещаемости, лучшему участию;
 - Они улучшают запоминание, навыки принятия решений и понимание общих принципов.

Игры могут быть очень полезным элементом обучения. Успешная игра является успешной по той причине, что она основана на конкретном распределении времени, имеет четкое отношение к материалу, уместна для всех членов класса и, в конечном итоге, удовольствие учащихся увеличивается за счет их активного участия с языком.

Использованная литература:

1. Козвонина В. П. Развитие творческих способностей учащихся. Нач. шк. 2000.
2. Пассов Е. И. Урок иностранного языка в средней школе. - М.: Просвещение, 1988.
3. Рогова Г. В., Верещагина И. Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях: Пособие для учителей и студентов пед. вузов. - 3-е изд. - М.: Просвещение, 2000.

КАК ПОДДЕРЖАТЬ ВЫБОР ЧТЕНИЯ УЧЕНИКА ВО ВРЕМЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Урманова Резида Ахмедовна
преподаватель русского языка и литературы
высшей категории ГСОШ № 1 города
Наманган Наманганской области
e-mail: article.20@mail.ru
телефон: +998913659074

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы, как учителя могут использовать конференции по дистанционному чтению и исследования онлайн-библиотек, чтобы учащиеся продолжали развивать навыки грамотности.

Ключевые слова: чтение, грамотность, литература, выбор, онлайн.

Несколько лет назад я сделала выбор чтения главным приоритетом на моих уроках русского языка и литературы. Преимущества предоставления ученикам времени для чтения книг, которые они любят, хорошо известны, и после прочтения книг, я начала разрабатывать эффективные способы заставить учеников действительно читать. Я чувствовала себя довольно уверенно в этой части своего обучения до марта этого года, когда я столкнулась с огромными проблемами, с которыми так много учителей сталкиваются в этом году - пандемией коронавируса и огромной кривой обучения преподаванию онлайн.

Когда я узнала, что буду преподавать полностью онлайн, меня завалили бесчисленными вопросами. Одна из самых сложных задач заключалась в том, как сделать выбор в пользу чтения, когда учеников не было в физическом плане на уроке, в классе. Обычно я выделяю 10–15 минут каждый день, чтобы ученики сидели и читали книги по их выбору, в то время как я хожу и болтаю с ними о том, что они читают, рекомендуя книги из моей классной библиотеки и школьной библиотеки. С годами это стало почти органичным процессом, и сначала казалось невозможным перевести его в онлайн-формат. Но с помощью моих блестящих коллег и творческого мозгового штурма мы выяснили это, и дети вернулись к чтению.

По опыту я знаю, что в мой класс приходят ученики с разным опытом и отношением к чтению. В течение первых нескольких лет преподавания я была удивлена тем, что каждый год один ученик твердо заявлял: «Я не читаю», но со временем я разработала несколько стратегий, чтобы познакомиться с ними и познакомить их с удивительным ассортиментом книг, ожидающих их. С небольшой помощью технологий эти методы на удивление хорошо применимы для обучения учеников онлайн.

В первую неделю учебы в школе я попросила учащихся пройти опрос по чтению, который включает вопросы, которые помогают мне узнать их как читателей (например, сколько книг у них есть, сколько книг в их семье, сколько они прочитали за лето, их чувства и отношения к чтению). Затем я использовала это упражнение по исследованию онлайн-библиотеки, чтобы познакомить их с нашей отличной школьной библиотекой и предложить им начать составлять список для чтения. Многие из них в последнее время не находили времени по-настоящему покопаться в коллекции книг, и я хотела показать им, что существует так много великолепных возможностей, когда дело доходит до чтения.

Я обнаружила, что в книжных интернет порталах уже есть несколько замечательных приложений для поиска, построения диаграмм и обсуждения книг с другими. Ученики создают свои собственные учетные записи на платформах для чтения и знакомятся со мной, а затем мы можем просматривать списки книг и рекомендации друг друга. Ученики могут даже читать мои обзоры книг, которые я прочитала, и писать свои собственные.

В то время как у некоторых учеников есть книги в своих домах, у многих их нет, поэтому первоочередная задача - получить книги, которые они хотят прочесть, в свои руки. Работая с школьным библиотекарем и руководящим персоналом школы, мы создали безопасное место и систему для оформления и получения книг. Учащиеся резервируют книги, которые им нужны в нашей школьной библиотеке, удерживая их на нашей странице поиска в библиотеке, а наша библиотечная технология гарантирует, что эти книги будут

помещены в кафетерий (который не используется во время нашего онлайн-обучения) с пометкой с именами учеников, которые их резервируют.

Мы используем ту же систему для наших классных библиотек - ученики просто приходят в школу и берут свои книги. Эта простая система работает замечательно.

Многие методы, которые я использовала для личного чтения, хорошо переносятся в онлайн. Мы по-прежнему начинаем каждое занятие с 10–15 минут чтения по выбору. В наших классах время всегда ценно, и это особенно верно, когда мы встречаемся синхронно только два раза в неделю. Но мы уделяем время тому, что мы ценим, и много лет назад я решила, что чтение по выбору имеет значение, поэтому я считаю его приоритетом, несмотря ни на что.

Выполнение ролика в Zoom может быть немного сложным, но я упростила его, просто назвав имена учеников и попросив их поделиться названием книги, которую они читают, и страницей, на которой они находятся. Эту технику я использовала в очном обучении в качестве сортировки, и она хорошо работает в интернете. Это напоминает им, чтобы они открыли книгу, а также помогает мне отслеживать, насколько быстро они читают. Если они переместили всего несколько страниц с момента нашей последней встречи или вообще не переместили их, я отдаю им приоритет на конференциях по чтению, чтобы я могла направить их к книге, которая им понравится больше.

Я отслеживаю эти конференции по чтению с помощью документа, который распечатываю и храню в папке. Я создала простую систему кодирования, которая помогает мне вспомнить, какие книги я рекомендовала в прошлом, и их историю чтения в моем классе - например, АВ для книг, от которых они отказались, и звездочку для книг, которые им понравились. Эти разговоры являются ключом к тому, чтобы держать руку на пульсе их прогресса в чтении, особенно для моих учеников, которые приходят в мой класс и думают, что они не читают.

Хотя собрания Zoom в этом году вызвали множество проблем, они оказались благом, когда дело доходит до конференций по чтению. В течение наших ежедневных 15 минут чтения я помещаю учеников в отдельные комнаты для отдыха, а затем каждый день захожу в несколько комнат, чтобы поговорить с учениками о чтении один на один. Я использую те же вопросы и формат, что и при личной встрече, но преимущество онлайн заключается в том, что мне не нужно беспокоиться о том, чтобы помешать другим ученикам в наших разговорах, как я иногда делаю в очном классе, полном учеников.

Благодаря дистанционным конференциям по чтению я могу не только виртуально обходить и рекомендовать книги каждому ученику, но и общаться с каждым из них.

Когда я продолжала читать по выбору в своем удаленном классе, меня больше всего беспокоило то, могу ли я определить, читают ли мои ученики на самом деле, - но тогда это всегда вызывает беспокойство, когда мы просим учеников читать самостоятельно. Все меры подотчетности, которые мы создаем для чтения - журналы, подписи родителей, викторины и отчеты о книгах - можно легко подделать, и в конечном итоге это не то, что делает «настоящий» читатель. Поэтому я посвящаю синхронные занятия чтению и беседам о чтении.

Эта простая стратегия работает: мои ученики просят больше книг, рекомендуют книги мне и другим ученикам и становятся настоящими читателями.

Использованная литература:

1. Андреев, О. А. Техника быстрого чтения: Первая ступень: Программа «Доминанта 2000-го года» [Текст]/ О. А. Андреев., Л. Н. Хромов. - М.: Прометей, 2007.
2. Зиганов, М. Как повысить культуру, качество и скорость чтения [текст] / М. Зиганов.- М. : Школа рационального чтения, 2008.
3. Гибкое чтение - ваш шанс. Путь к творчеству и профессиональному чтению [текст] /Н. Л. Мышкин, Л. В. Кушнина, И. В. Беляева и др.- М. : АСТ: Восток-Запад, 2006.

INGLIZ TILI DARSIGA QOYILADIGAN TALABLAR

*Allamuratova Gulzira
Qoraqalpog'iston Respublikasi
Kegayli tumani -sonli maktabining
Ingliz – tili fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Dars va turlari, bosqichlari, darsni tashkil etish, dars uchun leksik material tanlash va uni o'zlashtirishning oson va samarali usullarini ishlab chiqish maktablarda, akademik litsey va kasb-hunar kollejlarida ingliz tili darslarini tashkil etish uchun material tanlash imkonini beradi.

Kalit so'zlar: Ingliz-tili, muallim, o'quvchi, maktab, mashq, talim, dars, amaliy, nutqiy.

O'qitish jarayonini tushunchasi qamroviga muallim va o'quvchi faoliyati hamda ushbu jarayonning tashkiliy shakllari kiradi. Ta'limshunoslikda bu jarayon o'quv yili, o'quv choragi, dars/mashg'ulot nomlari bilan ataladi. Dars deganda, o'quv faoliyatining ayrim bir bo'lagi tushuniladi. Arabcha dars (madrasa-dars o'tiladigan joy, diniy maktab; mudarris-dars beruvchi, muallim; tadris-dars berish/o'tish kabi so'zlar bilan o'zakdosh) so'zlashuv tilida mashg'ulot, saboq deb ham yuritiladi. Mashg'ulot atamasi esa mashq so'zi bilan bir o'zaklidir. Mashqlar bajarish mashg'ulotni tashkil etadi. Xorijiy tili darsi/mashg'uloti mashqlar majmuidan iboratdir.

Dars masalasi bo'yicha umumiy ta'limshunoslikda son-sanoqsiz kitobu maqolalar yozilgan, xususiy ta'limshunoslik bo'l mish xorijiy til o'qitish tadrishi (metosikasi)da esa ko'plab ilmiy asarlarda boblar va maqolalar bitilgan, yirik risolalar ham nashr qilingan. Xorijiy til o'quv predmeti darsda va darsdan tashqari mashg'ulotlarda o'rganiladi (darsdan tashqari ishlar muallim rahbarligida va mustaqil bajariladi). Dars majburiy mashg'ulot sifatida qonunlashtirilgan. Fakultativ mashg'ulotlar darsdan alohida o'tkaziladigan o'quv tadbirlaridandir.

"Xorijiy til darsi" atamasini eshitganda va o'qiganda, uning maqsadi, turlari, bosqichlari va dars rejasi ko'z o'ngimizda namoyon bo'ladi. Ularning muxtasar bayoniga kirishamiz.

Darsning maqsadi. Xorijiy til darsi boshqa o'quv predmetlaridan ikki ta'rifi, yani dars maqsadi va mazmuni bilan farq qilinadi. Ushbu predmet darslarida nutq o'gatiladi. Xorijiy tilda o'quvchi tayyorlov va nutq mashqlari bajarish bilan band bo'ladi. Xorijiy til darsining asosiy xususiyati uning amaliy, yani nutqiy yo'naltirilganligidir. Gapirish, tinglab tushunish, o'qish va yozuvni amalda egallaydilar. Ta'lim jarayonining tashkil qilinishi bevosita dars maqsadi bilan bog'liq. Maqsad faoliyat bajaruvchining mayog'idir. Yakuniy amaliy maqsad xorijiy til darsining maqsad va vazifalarini belgi-lovchi omildir. Darsda amaliy maqsaddan kelib chiqib, hususiy vazifalar yechiladi, maqsad (vazifalar) bir darsda birdan uchtaghacha bo'lishi mumkin.

Maqsad natija bilan bog'langan, vazifa faoliyat sharoitiga daxldor. Bir maqsad bo'yicha turli vazifalar bo'lishi mumkin. Bir maqsad bo'yicha turli vazifalar bo'lishi mumkin. O'quv materialining qiyin/osonligi, qiyinchiliklarni yebgish usullari, o'quvchi va muallimning o'zaro birgalika faoliyat ko'rsatishlari, o'quvchining o'rganishga ichki turkisi singarilar dars vazifasini belgilish shartlaridir. Qiyin material maxsus o'rganiladi, yani unga bevosita tegishli mashqlar bajariladi. O'quvchi va muallim birga harakat qilishi tushunarli. Ichki turki tahlil talab masaladir.

Metodik manbalarda ichki turki (motivatsiya)ning uch toifasi ma'lum: (1) istiqbolga oid (chet elga boorish, tilni o'z ish faoliyatida qo'llash), (2) yaqin kelajakka tegishli (kechalar, konkurslar, olimpiadalarda ishtirok etish, devoriy matbuotga maqola tayyorlash) va (3) muallim topshirig'ini bajarishga qaratilgan motivatsiya bo'ladi. Oxirisini shartli ravishda yaqin motivatsiya deyish mumkin. Dars vazifalarini bajarish-da motivatsiya muhim ahamiyat kasb etadi.

Har bir darsda vazifa/maqsad tarzida o'quv-metodik hodisalardan nutq ko'nikmasi (til materiali) yoki nutqiy malaka bo'lishi mumkin, yani malaka va ko'nikma darsning maqsad/vazifalarini belgilovchi omillardir. Masalan, falon so'roq gapni nutqda o'rgatish, falon so'z (so'zlar)ni qo'llashni o'rgatish, tekstda falon grammatik hodisani fahmlashni o'rgatish va h.k.z. yana boshqacha maqsad/vazifa bo'lishi mumkin: falon mavzuda yakka nutqni o'rgatish, falon O'NV bo'yicha juft nutqni o'rgatish, falon rasm yuzasidan gapirishni o'rgatish va h.k.z.

Aytilganlardan ko'rinish turibdiki, darsning maqsadi ko'nikma yoki malakani shakl-lantirishga qaratiladi. Maqsadga ko'ra dars turlarini ajratish mumkin.

Maqsadni aniqlashda quyidagilar hisobga olinadi: 1) darsning asosiy qismi (ayniqsa bosh-

lang‘ich va o‘rta bosqichlarda) og‘zaki nutqqa bag‘ishlanadi, ko‘proq gapisirish mashqi qilinadi; 2) o‘qish texnikasini rivojlantirish uchun ovoz chiqarib o‘qiladi, yuqori sinflarda ovoz chiqarib o‘qish onda-sonda mashq qilinadi; 3) ichda o‘qiganda kitob/matndan axborot olish o‘rganiladi. Bunda o‘qishga qo‘sishma og‘zaki nutq (gapisirish) malakasini o‘sirish maqsad qilib qo‘yiladi; 4) yozuv mashqlari nisbatan kam vaqt talab qiladi, yozish texnikasi bilan yozma tekshiruv bundan mustasno.

Ma’lumki, darsni to‘liq og‘zaki nutqqa (tinglab tushunish va gapisirishga) bag‘ishlasa bo‘ladi. O‘qish va yozuvga butunlay bir dars ajratilishiga yo‘l qo‘ymaslik kerak. Dars maqsadi/vazifasi ushbu holatni hisobga olishi lozim.

Darsda muayyan maqsadlarni amalgalash uchun, avvalo, maqsadi qanday bo‘lishi (bu maqsad so‘z bilan ta’riflanadi) va uning miqdori aniqlanadi. Xorijiy tilning ta’limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi tamonlari mavjudligi va ularning ham yana boshqa taraflari borligini nazarda olib maqsad belgilanadi.

Dars ta’limiy jihatini olib ko‘raylik. O‘quvchilarda muloqot yuritish malakasini hosil qilamiz. Muloqot vositalari maqomida gapisirish, o‘qish, tinglab tushunish va yozuv malakalarini o‘rgatamiz.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Hoshimov U. X. va I. Ya. Yakubov “Ingliz tili o‘qitish metodikasi”. 1893 yil. O‘qituvchi nashriyoti
2. J.J. Djalolov O‘rta maktabda ingliz tili o‘qitish metodikasi. Toshkent, O‘qituvchi nashriyoti 1997 yil.
3. N.N. Azizzoxjayeva. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.

О'RTA UMUMTALIM MAKTABALARIDA INGLIZ TILI O'QITISHDAN KO'ZDA TUTILGAN ASOSIY MAQSAD VA VAZIFALAR

*Dosimbetova Gozzal Maxambetmustapaevna
Qoraqalpag'iston Respublikasi Nukus shahri
42-sonli umum talim maktabining ingliz tili fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ma'lumki, har qanday maqsad ehtiyoj tufayli paydo bo'ladi. Maqsad – ta'limda umumiyo'nalish bo'lib, muayyan vazifa(lar)ni hal etish rejasidir. CHet til o'qitishda amaliy, umumta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlar e'tirof etilgan.

Kalit so'zlar: Maktab, o'quvchi, maqsad, chet tili, dars, talim-tarbiya, til, boshlang'ish talim, rivojlantiruvchi maqsad.

Maktab o'quvchilarining Vatanimizning mashhur kishilari (Outstanding people of Uzbekistan: Amir Temur, Khoja Ahmad Yassawiy, Bahouddin Naqshband, Alisher Navoi va b.), davlatimiz ramzları, tarixiy obidaları, madaniyati, san'ati, tarixi, urf-odat va an'analarını o'zida aks ettirgan ingliz tilidagi matnlari (Symbols of Uzbekistan: National anthem, flag, state emblem of Uzbekistan, Famous cities of Uzbekistan: Samarkand, Bukhara, Khiva, Tashkent va b.)ni o'qishi ularda Ona Vatan iftixori, o'z yurti va ajdodlari bilan faxrlanish tuyg'ularini kamol topishiga ko'maklashadi.

Bundan tashqari, ingliz tilini o'qitishda tarbiyaviy maqsad tili o'rganilayotgan xalq(lar) nutqiy muomala madaniyati, axloqi, turmush tarzi kabilarni o'rganish orqali ham amalga oshiriladi.

Ingliz tili ta'limi orqali o'quvchilarini tarbiyalash: a) darsda; b) darsdan tashqari ishlar jarayonida (turli tadbirlar, kechalar o'tkazish orqali) olib boriladi.

Boshlang'ich sinf ingliz tili ta'limida o'quvchilar ta'lim-tarbiyasiga munosib e'tibor berilib, yuqorida maqsadlarga erishish orqali bo'lajak mutaxassislarning shaxsi va tilga oid malakalari shakllanadi, demakki, rivojlantiruvchi maqsadga erishiladi.

Rivojlantiruvchi maqsad ingliz tilini o'rganish jarayonida o'quvchilar dunyoqarashining ken-gayib borishi bilan belgilanadi. Ingliz tilini o'rganish o'quvchilar mantiqiy tafakkuri(fikrlash, fahmlash, tahlil, umumlashtirish)ni o'stiradi, mustaqil ishlash qobiliyatlarini rivojlantiradi. Rivojlantiruvchi maqsad til materiallarini tahlil qilish, umumlashtirish, xulosalar chiqarish, so'zlar ma'nosini mustaqil fahmlash malakalarini o'stirishda namoyon bo'ladi. Demakki, ingliz tili o'qitishda o'quvchilar savyasini quyidan yuqoriga ko'tarish, aqliy jihatdan ravnaq toptirish, mazmunan yuksaltirish, aqlan yanada ulg'ayishini ta'minlash ushbu maqsadning ro'yobga chiqishidan ko'zlanadigan birinchi vazifadir. Ikkinchi vazifa, ingliz tili o'rganishda o'quvchilarining his-tuyg'ularini kamol toptirish, tashqi ta'sirni sezgilar va analizatorlar yordamida idrok etib tushunishni ravnaq toptirishni nazarda tutadi. Uchinchidan, rivojlantiruvchi maqsad faoliyat ko'rsatish, ta'lim olishga bo'lgan ichki turtki(motivatsiya)ni kuchaytirishni taqozo etadi. Rivojlantiruvchi maqsad nutqiy amallar orqali ro'yobga chiqadi. Umumta'limiy maqsaddan uning farqi shundaki, olinadigan ma'lumot yoki axborot mazmunining amaliyotga tatbiqi va uni olish malakalari rivojlantiruvchi maqsad doirasiga kiradi. Ta'lim esa aqliy jihatdan rivojlantirishning asosi hisoblanadi. Ingliz tili o'qitishdan ko'zlangan maqsadlar o'rtta maktab boshlang'ich sinflarida o'ziga xos xususiyatlarga ega. Boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'rgatishdan maqsad – o'rganilayotgan tildan fikr almashish vositasi sifatida foydalanish malakalarini shakllantirish, o'quvchilarini bilish faoliyatini oshirish, ularda tilga oid malakalarni hosil qilishdan iboratdir. Barcha ko'zlangan maqsadlar bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, ta'lim jarayonida bir-birini taqozo etadi.

Amaliy maqsadning ma'nosini uning nomidan fahmlash mumkin: o'rganilayotgan tildan o'quvchi faoliyati(amaliyot)da foydalanish nazarda tutiladi. Tilni amaliy maqsadda o'rganish atamasiga chet til o'qitish metodikasida turli ta'rif va tavsiflar berilgan bo'lishiga qaramasdan, o'qituvchilar orasida tilni amaliy maqsadda egallash deganda, og'zaki nutq yoki gapirish faoliyatini tushunish kabi xato fikrlar ham mavjuddir. Bunday tushunish noto'g'ri talqinlardan biri hisoblanib, axborot berish/olish nafaqat, og'zaki nutq(gapirish, tinglab tushunish)da, balki yozma nutq (o'qish, yozuv) orqali amalga oshirilishini ta'kidlash o'rinnlidir. Ingliz tili o'rganish jarayonida fan oldiga qo'yilgan maqsad va vazifalardan kelib chiqib, o'quvchining kommunikativ kompetentsiyasi (layoqati) shakllantiriladi, ya'ni tilni nutqiy muloqot vositasi sifatida

o‘rganish malakalari hosil qilinadi. Nutqiy kompetentsiya lingvistik (til bilimi), ijtimoiy-madaniy (social and cultural knowledge), nutqiy ko‘nikma va malakalarga oid bilimlardan tashkil topadi. Lingvistik bilimlar lisoniy qoidalarni bilish, leksik, grammatik, talaffuz hodisalarini yaxlit tarzda egallash oqibatida nutqiy ob’ekt(o‘qish va tinglab tushunish uchun berilgan matnlari)ni idrok etib tushunish va nutqiy hosila(gapirish va yozuv)ni erkin yarata olish kabilarni taqozo etadi. Nutqiy ko‘nikma va malakalarga oid bilimlarda o‘quvchilarning til bilimi, nutqiy ko‘nikma va malakanı o‘zlashtirishi nazarda tutiladi. Nutqiy vaziyatda til vositalarini erkin qo‘llash, tasvirlash, hikoya qilish, mulohaza yuritish, o‘z fikrini bayon qilish (monolog), o‘zgalar nutqini idrok etib tushunish (dialog), chet tildagi matn mazmunini payqay olish kabilarni bilish talab etiladi. Kommunikativ kompetentsiya bo‘yicha o‘quvchilar quyidagi amaliy bilimlarga ega bo‘lishlari kerak: til materialini nutqiy vaziyatda qo‘llash; tayyorlangan va tayyorlanmagan yakkanutq va juftnutqda fikr yurita olish; o‘qish turlari (tanishuv, o‘rganuv, kuzatuv o‘qish)ni egallash, asliyatdagi va adaptatsiya qilingan matnni o‘qib axborot olish kabilar. CHet til ta’limshunosligida ta’lim va tarbiya birligi etakchi tamoyillardan biridir. Ta’lim va tarbiya jarayonida o‘quvchining ongi shakllana boradi, his va tuyg‘ulari rivojlanadi, ijtimoiy hayot uchun zarur bo‘lgan xulqiy odatlar hosil bo‘ladi. Ta’lim va tarbiya birligini ta’minalash mazkur jarayonni to‘g‘ri tashkil qilish, turli o‘qitish metodlaridan unumli foydalanishga ko‘p jihatdan bog‘liqdir. Ta’lim va tarbiyaning birligini ta’minalash uchun ayniqsa: a) bayon qilinayotgan o‘quv materiallarining mazmuni ilmiy va g‘oyaviy jihatdan to‘g‘ri tashkil qilinishi; b) o‘rganiladigan mavzuning ta’limiy va tarbiyaviy mohiyatini ochib berish uchun mavjud imkoniyatlardan to‘la foydalanish; v) o‘rgatilayotgan bilimlarni puxta va mustahkam o‘zlashtirish; g) ta’lim jarayonida o‘quvchilarning qiziqishlarini orttirish, faollik va tashabbuskorligini oshirish alohida ahamiyat kasb etadi. Boshlang‘ich sinflarda ingliz tilini o‘rgatishdan maqsad – o‘rganilayotgan tildan fikr almashish vositasi sifatida foydalanish malakalarini shakllantirish, o‘quvchilarni bilish faoliyatini oshirish, ularda tilga oid malakalarni hosil qilishdan iboratdir. Barcha ko‘zlangan maqsadlar bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, ta’lim jarayonida bir-birini taqozo etadi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Джалалов Д. Д. Проблемы содержания обучения иностранному языку.–Т.: Фан, 1987.
2. Жалолов Ж. Чет тил ўқитиши методикаси. –Т.: Ўқитувчи, 1996. –368 б.
3. Зарипова Р.А. Чет тиллар ўқитиши методикасидан қўлланма. –Т.: Ўқитувчи, 1986. –184

SO'ZLARNING SHAKL VA MA'NO MUNOSABATLARIDA GRADUONIMIYANING O'RNI.

*Eshqulova Nargiza Normo'minovna
Surxondaryo viloyati Boysun tumani
10-sonli AFCCHO'IMIning
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
eshkulovanargiza@gmail.com*

Annotatsiya. Ushbu maqolada so'zlarning shakl va ma'no munosabatlarda graduonimiyaning o'rni,tuzilishi,o'zaro darajalanishi, sinonimiya bilan farqlanish tamoyillari haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: graduonimiya, ma'noviy darajalanish, graduonimik uyalar g'ayrilisoniy, sofli-soniyy, sinonimik qator.

Barchamizga ma'lumki,o'zbek tili juda boy imkoniyatlarga ega bo'lib, uning boyligi so'zlarning shakl va ma'no munosabatlarda namoyon bo'ladi. Tabiat va jamiyatda barcha hodisa-yu hosilalar bir-biri bilan uzbek bog'liq. Xususan, til fani birlklari ham o'zaro chambarchas bog'langan va shu bilan birgalikda ularning o'xhash va farqli tomonlari mavjud. Ularning ayrim xususiyatlari o'rganilgan bo'lsa,ba'zilari hamon o'z tadqiqini kutmoqda. Bu fikrni graduonimiya hodisi to'la o'rganilmaganligi tasdiqlaydi.

Graduonimiya (ma'noviy darajalanish)ni so'zlar aro ma'noviy munosabatlarning alohida bir turi sifatida o'rganish 80-yillarning oxiridan boshlandi. Tilshunoslikda graduonimiyaga so'zlar aro ma'noviy munosabatlarning alohida bir ko'rinishi sifatida qaralguniga qadar, uni belgini darajalab ifodalovchi so'zlar sirasidagi sinonimlar doirasida o'rganilgan. Aslida, belgini darajalab keluvchi so'zlarni o'zaro birlashtirish tilshunoslikda uzoq tarixga ega. Alisher Navoiy o'zining "Muhokamat ul- lug'atayn" asarida "yig'lamoq" fe'lining quyidagi darajalanish qatorini ajratgan: *ingramoq, singramoq, yig'lamsinmoq, yig'lamoq, siqtamoq, o'kinmoq, hoy-hoy yig'lamoq*¹. Bunday leksemalar qatori o'zaro darajali ziddiyat (graduonimiya oppozitsiya)da turadi.

O'zbek tilining sinonimlar lug'atida ma'nosi darajalanuvchi so'zlarga ko'p hollarda sinonimlar deb qaraladi. Albatta , graduonimiya hodisasi maxsus ajratilmagach , ma'nosi darajalanib keluvchi so'zlar ko'p hollarda turli sinonimik uyalar ichiga singdirilib yuborilgan. Masalan,*yuz, chehra, hu sn, oraz, aft, bashara, turq* so'zlarini bir sinonimik qator deb olamiz , lekin bunda ham so'zlarning ma'lum darajada darajalanish hodisasi kuzatiladi. "*Aft*" so'zida salbiylikning birinchi darajasi sezilsa, "*turq*" so'zida salbiylik darajasi bir pog'onaga oshadi.

Demak,lug'aviy ma'no guruhlari doirasida ma'no darajalarini ifodalovchi leksik birlik **graduonimiya** hisoblanar ekan.

Darajalanish munosabatlari bilan so'zlar qatorini ikki guruhgaga ajratishimiz mumkin:

1. Sof lisoniy asoslar
2. G'ayrilisoniy asoslar

Sof lisoniy darajalanishda bir qator so'zlardagi atash-nomlash semalari tarkibidagi miqdorda ma'lum bir belgining oz-ko'pligiga,hajmiga ,turli xil darajalariga ishora mavjud. Jumladan, *darcha, eshik, darvoza* so'zlarining talqinida "*kichkina*", "*eshikcha*", "*katta*" so'zları miqdoriy belgilariiga ishora majud.

G'ayrilisoniy asosga tabiatda bo'ladigan sifat va miqdoriy o'zgarishlar asosida yuz beradigan hodisalar va shu hodisalarga inson tomonidan atab qo'yilgan so'zlar kiradi. Ya'ni miqdoriy farqlar alohida so'zlar bilan ataladi:*nihol, ko'chat, daraxt* kabi.

Xullas , graduonimiya munosabatlarini o'rganish, graduonimik uyalar lug'atini tuzish,turkumlarga ajratish-o'zbek tili lug'at xazinasidan unumli va samarali foydalanishga qulay imkoniyatlar yaratib beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'xati:

1. Alisher Navoiy. "Muhokamat ul- lug'atayn"-P.: "TAFAKKUR" 2014-yil.
2. Y.Abdurasulov,A.Omonturdiyev, N.Raimnazarov . "Hozirgi o'zbek adabiy tili"-P.: Ter-miz-2017.74-75 betlar
3. ziyonet.uz

МАКТАБДА ОНА ТИЛ ДАРСЛАРИДА О'QUVCHILARNI BADIY ADABIYOT VA XALQ OG'ZAKI IJODI NAMUNALARINI BILAN TANISHTIRISH

Karimova Maxsuda Raupovna

Buxoro viloyati G'ijduvon tumani

24-maktabda ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

+99891-925-42-26

Yodgorova Mohigul Naimovna

Buxoro viloyati G'ijduvon tumani

24-maktabda ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

+99891-402-31-30

Annotatsiya: Ona tili darslarida o'quvchilarda xalq og'zaki ijodi namunalariva badiiy adabiyot namunalarini bilan tanishtirishning ahamiyati.

Kalit so'zlar: Ona tili , xalq og'zaki ijodi, mashqlar, maqol , ibratli fikrlar, topishmoqlar, ta'lif va tarbiya .

„Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi , baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz".¹

Ona tili – millatning asosiy belgilaridan biri .Dunyoda xalqlar ko'p.Har bir xalq o'z tili, milliy urf-odat va an'analari, o'ziga xos turmush tarzi bilan ajralib turadi.Chunonchi, xalqning, millatning o'zligini namoyish qilishida tilning o'rni va ahamiyati beqiyosdir. O'zbek tili O'zbekiston Respublikasining davlat tilidir. Fan yutuqlari, urf-odat, an'analalar davlat tili vositasida e'zozlanadi, asraladi, avloddan-avlodga meros qilib qoldiriladi. Hayotning barcha sohasida to'plangan ijtimoiy tajriba ona tili orqali o'zlashtiriladi, ona tili vositasida o'rgatiladi. Shu tufayli ona tili birinchi muallim sanaladi.Ona tili darslarida o'quvchilar nafaqat fanga oid bilimlar , balki turli xildagi ma'lumotlar bilan ham tanishadilar.Bu ma'lumotlar bilan ular darslarda mashqlar orqali tanishadilar. Bundan kelib chiqadiki, ona tili darslari boshqa fanlar bilan uzviy bog'liqligi kelib chiqadi. Ona tili darslarida o'quvchilarda vatanparvarlik, o'z kasbiga mas'uliyatli bo'lish , ota-onalariga va kattalarga hurmat tarbiyalanadi.

Ma'lumki ona tili darslarida o'quvchilarga mavzuni o'qituvchi tushuntirgach, mavzuni mustahkamlash maqsadida kitobdan mavzuga oid mashqlar bajarishadi.Mashqlardagi gap va matnlarga e'tibor qaratadigan bo'lsak, ular turli xil asarlardan parchalar yoki gaplar,yoinki ma'lum bir mavzudagi fikrlar, maqollardan tashkil topgan.Ularning mazmuniga e'tibor qaratsak, ular o'quvchilarga zukkolik, bilimdonlik,eng asosiysi tarbiya , ta'lif ,odob berishga qaratilganligi bilan ahamiyatlidir.Ona tili darslarida o'quvchilar xalq og'zaki ijodi namunalarini bilan tanishadilar.Xalq ogzaki ijodi – mehnatkash omma ijodi , xalq san'atining boshqa, ya'ni musiqa, teatr , raqs, o'yin, tasviriy va amaliy san'at kabi turlaridan o'ziga xos xususiyatlari bilan ajralib turadigan og'zaki so'z san'atidir. Xalq og'zaki ijodi – insoniyatga tengdosh eng qadimiy san'at.Har bir xalqning og'zaki ijodi o'sha xalqning fe'l-atvori, ruhiyati, urf-odat va an'analari, orzu-intilishlari,geografik sharoiti va tabiatini aks ettiruvchi o'ziga xos ko'zgudir. Xalq og'zaki ijodi namunalarini o'quvchilarda olamshumul ezgu niyatlar, insoniy fazilatlar, yovuzlik, zulm, adolatsizlikka qarshi nafrat tuyg'ularini shakllantiradi.Shuningdek, ularni topqirlikka – topishmoqlar, tarbiyaga- maqollar chorlaydi.Xalq og'zaki ijodi namunalar mashqlar ichida beriladi. Masalan quyidagilarni ko'ramiz:

¹ Shavkat Mirziyoyev "Erkin va farovon , demokratik O'zbekiston davlatni bиргаликда barpo qilamiz". Toshkent "O'zbekiston" 2016-yil 59-bet

Guli yo 'q bo 'stondan yaproq yaxshi, foydasi yo 'q yo 'ldoshdan tayoq yaxshi.

Yaxshi o 'g'il- el obro 'si, yaxshi qiz – uy obro 'si. Ayrilganni ayiq yer; Bo 'linganni bo 'ri yer.

O'qituvchidan katta pedagogik mahorat talab etadi. O'qituvchilar o'quvchilarning faqatgina bilimiga emas,balki ularning tarbiyasiga ma'suldir.Bu esa o'quvchilarga ta'lif va tarbiyani birgalikda berib borishimiz kerakligini anglatadi.Bu vazifa har bir XXI asr o'qituvchisining oldida turgan vazifasi va burchidir. Biz o'qituvchilar ,albatta, bu vazifani bajarishimiz lozim.

Foydalaniman adabiyotlar

1. S.Ahmedov, B. Qosimov, R.Qo'chqorov, Sh.Rizayev – 5-sinf Adabiyot Toshkent- 2020 "Sharq" NMIU
2. N. Mahmudov, A. Nurmonov, A.Sh.Sobirov- 9-sinf ona tili Toshkent - 2019

COMMUNICATION GAMES IN ENGLISH LESSONS

*Turaboyeva Gulnora To'xtasinovna,
an English teacher of Namangan region,
Uchkurgan district, school # 14, Tel: 99893-912-69-16*

Annotation: This article is conducted to investigate the usefulness of communication games in developing students' speaking skills. One of the most common problems that most students face when learning a language is their inability to speak it. In an attempt to find a solution to this issue, we decided to conduct this article which deals with communication games as a technique that can be used for teaching language learners.

Keywords: communication games, activity, competence, to speak, overcome

Today, knowledge of English is an absolute advantage, since it allows a person to achieve success in various fields of activity, as well as in situations of interpersonal communication. One of the components of successful English language proficiency, in my opinion, is communicative competence, or, in other words, the ability to clearly formulate your thoughts, understand the interlocutor and achieve the task of communication. In my opinion, the most effective way to develop communicative competence is to use communication games in English lessons. Learning through games involves setting a specific task, in which students are more motivated to use the necessary language tools. Communication games are also based on everyday communication situations and can serve as a preparation for real communication. Finally, communicating with each other in the context of the game, students overcome psychological barriers, which contributes to the development of not only language skills, but also personal qualities.

In my lessons, I actively use the following communication games:

Activity 1. "Appointment " Game. Goal of the game: make an appointment . Speech patterns used in the game: Can you/ Would you like to come to ... on...? How/What about...? I'd love to. I'm sorry I'm ...-ing. Vocabulary: cinema, theatre, concert, restaurant, disco, bowling alley, café; days of the week, times.

Course of the game: Give each student cards with the days of the week, so-called diaries, and write on the Board a list of seven different places, for example, cinema, theater, concert, restaurant, disco, bowling alley, cafe. Each student must decide where they will go on each day of the week. They can only visit one place in one evening and only with one friend. The goal of the game is to make appointments and write it down in their diary. When they complete their diaries, they should meet with their friend and discuss their entertainment program for the evening.

Activity 2."My ideal partner". Goal of the game: formation of oral speech skills on the topic "Sports. Hobbies". Speech samples: I like/ don't like... I like/don't like ...-ing. So do I/ Neither do I/ I don't. Do you like...? Do you like ...-ing? Yes, I do/ No, I don't. Vocabulary: riding, gardening, swimming, tennis, skiing, golf, cycling, cooking, reading, football, collecting coins/ stamps, watching TV, playing computer games, traveling, music.

Game progress: This game can be used in a class with any number of students. Write on the Board, if necessary, a list of different sports and Hobbies. Students should select from this list and write in two columns what they like (I like) and what they don't like (I don't like).

The goal of the game is to find a partner with the most similar interests. To do this, students must walk around the classroom and ask each other questions using speech patterns until they find the perfect partner.

Activity 3. The following game can be used to train the construction of there is/are or the question Have you got...? Before the game, take a bag and put in it 8 different items related to vocabulary on a specific topic, for example, animals, school supplies. Show it to the children and explain that they can ask 20 questions to guess all the items in the bag. For example, Is there a rubber in the bag? Have you got a dog in the bag? If the student guesses the item, then it must be taken out of the bag and shown. Children win if they have guessed all the items, while asking no more than 20 questions. During the game, you must record the number of questions asked.

Activity 4."Guess". Ask the children to write their names on the pieces of paper. Collect the leaves and mix them in a bag. Ask one of the students to take any piece of paper with a name

from the bag without naming it. The others must ask no more than six questions to guess whose name is on the piece of paper. For example, Is it a boy/girl? Has he/she got brown hair? Does he/she play the piano? Has/she got a brother/sister? Does he/she like to play football? Is it...? The first person to guess takes the next piece of paper from the bag.

In conclusion, we can say that the effectiveness, fun and variety of communication games makes them an indispensable tool for teaching English and leaves room for every teacher's imagination. Communication games allow the student to speak more freely. Games can enliven the lesson, bring naturalness to educational communication in the language being studied, facilitate the process of learning language material, and make educational work interesting. Any activities, exercises, and games that include these fundamentals can improve skills in communication.

References:

1. Lynch, T., (1996). Communication in the Language Classroom. Oxford: Oxford University press.
2. Watcyn-Jones, P.,(1995). Grammar Games and Activities for Teachers. England: Penguin Books.
3. Wright, A., Betteridge, D., and Buckby, M., (2006). Games for Language Learning. Third Edition. Cambridge: Cambridge University Press.

HALIMA XUDOYBERDIYEVA SHE'RIYATIDA XALQ OG'ZAKI IJODI AN'ANALARI: OT OBRAZI MISOLIDA

Nodira Xudoynazarova
Alisher Navoiy nomidagi TDO'TAU
401-guruh talabasi +998916227467
nodiraxudoynazarova1@gmail.com

Annotatsiya: Har bir ijodkor o'z ijodida, albatta, xalq og'zaki ijodi namunalaridan ya'ni, folklorizmlardan foydalanadi. Biz ushbu maqolamizda O'zbekiston Xalq Shoirasni Halima Xudoyberdiyevening ijodidagi ot obrazi bilan bog'liq folklorizmlar haqida fikr yuritamiz.

Kalit so'zlar: Obraz, ot, folklorizm.

Folklor elementlaridan, obrazlaridan badiiy adabiyotda foydalanish hamisha badiiy harakterga ega bo'lib kelgan. Badiiy adabiyotda bu jarayon folklorizm deb atalishini esa barcha adabiyot bilan shug'ullanadigan insonlar bilishadi. "Demak, folkloргa xos barcha komponentlarning adabiyotdagi o'rni ijodiy qayta ishlanish, rivojlantirish orqali belgilanadigan, natijada bu komponentlar folkloргa asoslangan, ammo yozma badiiy adabiyotning muhim zaruriy komponentiga aylanib qolgan bo'ladi. Xullas, yozuvchi o'z g'oyaviy niyati, mahoratiga qarab folklor materialiga turlicha munosabatda bo'ladi. Ya'ni bu o'rinda u folklor materialini aynan ishlatsa, yana bir o'rinda uni shu darajada o'z asarining ruhiga singdirib yuboradiki, uni oddiy folklorizmni qayd etish yo'li bilan aniqlab bo'lmaydi."¹ Ammo har bir yozuvchi o'zi foydalanayotgan obraziga yangi bir yuk yuklashi lozim. Bunday yangilik qilish, original bir fikr chiqara olish oson bo'lmasa ham, ammo xalq og'zaki ijodiga qiziqish zarracha ham susaymadi. Balki folklorizmning o'ziga xosliklaridan yozuvchi va shoirlar hamisha foydalanib izchil foydalanishga harakat qilib kelmoqdalar. Adabiyot o'zi bosib o'tgan shu qadar tarixiy yo'llar davomida xalq og'zaki ijodi buloqlaridan suv ichib bo'y cho'zishni aslo tark etmadi. Ammo har bir yozuvchi bu buloqdan o'zining chanqog'ini qondiradigan darajada oladi va kerakli miqdorda iste'mol qiladi. Aynan shu o'rinda har bir bir shoir va yozuvchining iste'dodi o'rtaga chiqadi. "Bu xususiyat ijodkorning ertak yoki dostonlar syujeti asosida asarlar yaratishida yoki xalq maqoli va matallaridan foydalanganida emas, balki unda xalqqa xos fikrlash, obraz va epitetlar qo'llash, qahramon harakterini yaratish, hatto psixologik munosabatlarini berish, qisqasi uning uslubi va manerasida mujassamlashgan bo'ladi."² Shoira Halima Xudoyberdiyeva ijodida ham folklordan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Shoira ijodida ot obrazi bilan ham bog'liq misralar va she'rlarni ko'plab uchratishimiz mumkin. "Turkiy xalqlar og'zaki ijodida ot totemiga ham alohida ahamiyat berilgan. ... "Go'ro'g'li" turkumidagi dostonlarda G'irot, "Alpomish"da Boychibor, qirg'iz eposi "Manas"da Oqula, oltoy turkiylarining eposi "Maaday Qora"da Karish Quloq kabi otlar obraziga katta e'tibor berilishi totemistik qarashlar natijasidir."³ Shundan kelib chiqadigan bo'lsak shoira ham ijod namunalarida ot obrazidan turli maqsadlarini ochishda foydalanadi. "Qaytish" she'rida ot obrazi bilan bog'liq turli xil inson kechinmalarining chizgilarini ko'ramiz:

Yiroq elatlarda quyosh porlaydi,
Talpinaman, otga qamchi bosaman.
... Nigohimni tortar olis manzillar,
Nechun boshing quyi uchmaysan, otim?
.... Yana qamchi bosdim, shu dam, o, afsus,
Ot ko'kka sapchidi, yerga yiqildim.
Qaytib chopib u shamoldan tez,
Otning izlariga ma'yus tikildim.
Sadoqatli do'stim ortiga qaytdi,
Uzoq ketolmadi notanish yo'lda...⁴

¹ Sa'dullayeva Shoira. «Tog'ay Murod asarlarida ma'naviy-axloqiy muammolar talqini». – N.: - 62 b.

² Sa'dullaeva shoira. «Tog'ay Murod asarlarida ma'naviy-axloqiy muammolar talqini». – N.: - 62 b.

³ <http://www.uz.Hozir.org>.

⁴ Xudoyberdiyeva Halima. Tanlangan asarlar. – T.: "Sharq", 2019. – 17 b.

Ot bиринчи misrada maqsadni ifodalayabdi. Ya'ni muallif yiroq manzillarni o'ziga oshiyon sifatida ko'rmoqda. Ammo otning bo'yni egik, bundan ko'rindiki, muallifning yo'lida to'siqlar mavjud. Qancha ketishga oshiqmasin, maqsadining oldida kuchsizday, shu sababdan ot uni ustidan yiqitib o'zi ketadi. Shoira bu o'rinda maqsadining, intilishining xattoki, o'zidan ham kuchli ekanligini o'quvchiga anglatmoqchi bo'ladi. Ammo she'r keyingi misralarida ot yana orqaga qaytadi. Bu o'rinda esa otning sadoqati orqali, manzilga hech bir zamon maqsad emas balki, maqsadning egasi yetishi mumkinligini ochiqlaydi shoira. Inson qanchalar qiyinchilikka duch kelmasin, uning qalbida hamisha umid yashaydi. U balki maqsad ko'rinishida kelsin, balki orzu. Shu o'rinda esa zukko o'quvchining xayliga Alpomishning oti Boychibor keladi. U ham egasini tashlab ketmaydi. Uni qutqarish uchun qaytadi. Insondagi umidning ham vazifasi shunday emasmi? She'rning yozilish yillariga e'tibor qaratamiz. She'r shoiraning 1973-yildagi "Oq olmalar" to'plamiga kiritilgan. Bu davrda shoira Toshkentda "Saodat" jurnalida faoliyat yuritar edi. Oradan ikki yil o'tib esa, Moskvadagi Oliy Adabiyot kursiga tehsil uchun ketadi. Shoira yuqoridagi satrlarda maqsadiga yaqin qolgan bo'lsa-da, ona tuproqning sog'inchi, otasining erta vafoti sababli yolg'iz qolgan onasining oldidagi mas'uliyati kabi o'ylar uni ortga qaytaradi.

Oting nechun gijinglar bu payt,
Ro'molimni sen oldingmi, ayt? - ¹

deya xitob qiladi shoira "Bizning tog'da" she'rida. Qadimdan bizda tog' yigitlarining oti uning eng yaqin hamrohi hisoblangan. Qizning ro'molini qo'lga kiritgan yigitning oti o'zidan ham xursandday tasvirlanadi she'rda. Aslida bu yerda ham ot orzuga yetganlikni ifodalamoqda. Agar yigitning oti chopqir chiqib, uloqni yutsa, qizning otasi qizini u yigitga berishga rozi bo'ladi. Bu satrlarda shoira xuddi otga katta umid bog'layotgan qizning ham quvonchini qo'shib tasvirlaganday bo'ladi. Barchin ham Alpomishni o'yinni qozonishi uchun, Boychiborga yolvorganining nidosi she'rga ko'chganday tasavvur uyg'otadi.

Shoiraning "Qo'msash" she'rida ham ot bilan bog'liq holda insonning ayriliq bilan bog'liq alamli kechinmalari jarang sochadi:

Yo'ldan yelib o'tar uchqur ot,
Bir-bir kechar bolalik yoddan.
Men chavandoz qizini hayot
Juda erta ayirdi otdan.²

Ot obrazi – xalq og'zaki ijodining ajralmas totemistik qahramoni. Bu obrazda maqsad ham, orzu ham, umid ham, sadoqat va vafo ham mujassam. Shoira esa yuqoridagi satrlari bilan obrazga yangi bir yuk yuklaydi. Oldidan o'tgan uchqur ot qo'ldan ketgan va to'laligicha yashalmagan hayot yuki. Otadan erta ayrilgan, baxti yarim qizning nidosi. Insonning otidan ayrilishi, bu maqsadidan, baxtidan ayrilishi bilan barobar ekan, bu hayotda har bir qizning eng kuchli mehr qo'yan insoni otasi bo'lishini inobatga olsak, otasidan ayrilgan qiz ham bir muddat maqsadlaridan ayrilib qolganday bo'ladi. Shoira otasining va o'zining bolalik chog'idagi xotiralarini aynan ot obraziga yuklab, yana ham ta'sirli qilib ko'rsatadi.

Yuqoridagilardan xulosa sifatida, shularni olishimiz mumkin:

1. Shoira she'rlerida ot obrazini asosan otasi Ummatqulboy Xudoyberdi o'g'li bilan bog'liq eslaydi. Shoiraning ijodidan namunalar mutolaa qilar ekanmiz, ot obrazining shoira hayotidagi ajralmas jonzot va she'rleridagi yetakchi obraz bo'lganini kuzatamiz. Ammo turli satrlarda ayricha vazifa olgan ot obrazi, kitobxonga shoiraning maqsadlarini yel kabi uchqur olib keladi. Bu ham yozuvchining xalq og'zaki ijodidagi ot obrazini o'ziga xos tahlil qilishidagi zukkoligi deb aytishimiz mumkin.

2. Har bir yozuvchi o'z ijodida bevosita xalq og'zaki ijodiga murojaat qiladi. Bunda u totemistik obrazlardan o'zining dunyoqarashidan kelib chiqqan holda foydalanadi. Halima Xudoyberdiyevadagi o'ziga xoslik esa bu o'rinda ot obrazidan ko'proq xotira siniqlarining o'z o'quvchilariga yetkazishda foydalanganligida deyish mumkin.

3. Shoira ot obrazining asl totemistik vazifalaridan uzoqlashmagan holda, ayni o'ringa azoblarini ham qo'yadi. Bu esa yozuvchining obrazga qo'shimcha vazifa yuklay olish mahoratini tasdiqlaydi.

¹ Xudoyberdiyeva Halima. Tanlangan asarlar. – T.: "Sharq", 2019. – 22 b.

² Xudoyberdiyeva Halima. Tanlangan asarlar. – T.: "Sharq", 2019. – 28 b.

TEACHING LISTENING AND SPEAKING THROUGH MUSIC

*Karimova Durdona Isroyilovna,
г.Навоий, СШУИОП №1
учитель английского языка*

Annotation: the present article is devoted to teaching pupils with the help of songs. Most of the teachers nowadays use music during their lessons and by using the they improve pupils' listening and speaking skills.

Key words: receptive skill, induction and deduction approach, dialogue and monologue speech

As learning English is becoming more important than ever in Uzbekistan and is used for different purposes, it is necessary to engage learners in the process of language learning via effective and engaging methods. Teachers are in constant search for essential activities that allow learners to improve their learning abilities of a foreign language. Through innovative technologies, interactive and communicative methods language teachers can create the right climate for language learning. Currently, in higher education, teachers use music, songs, comics, sound films, stories, fairy tales, language games, cartoons and movies to make the teaching-learning process more interesting. According to Girard, D. & Trim, J. L. M. «...teachers sometimes use these when the theme or lesson is difficult and to keep students motivated to continue learning foreign languages. Playing different language games, listening to music, singing songs, watching various education related films or cartoons can help learners understand target (nonnative) language. Inclusion of a wide range of activities is connected with students» multiple intelligences as well. First founded by Howard Gardner, the theory of multiple intelligences proved to be considered by teachers while developing curricula and material designers to address most of the intelligences for achieving effective teaching-learning environment. The purpose of this book is to reveal how songs can stimulate students with multiple intelligences to learn new vocabulary. It is probably safe to say that almost everyone loves music. While not everyone appreciates the same kind of music, some like classical, while others love hard rock, jazz. Students especially enjoy listening to, discussing, and sharing their favorite music with each other. Thus, for ESP teachers who may want to «live up» their classes, we would like to suggest that they offer their students a «music presentation day» in which they allow their students to showcase their favorite songs/singers/bands. As Thornbury S mentioned music, songs and sounds influence people»s state and mood. They evoke emotions, encourage, cure and teach. Today, we know that music and songs are used for pedagogical purposes as well. Many teachers include songs in their lesson plans to explain grammar rules, new vocabulary or concepts in a more interesting and creative way. Songs provide examples of authentic, memorable and rhythmic language. They can be motivating for students keen to repeatedly listen to and imitate their musical heroes. However, incorrectly pronounced sounds strain communication, sometimes even changing a phrase»s meaning. Songs are authentic and easily accessible examples of spoken English. The rhymes in songs provide listeners with repetition of similar sounds. Students often choose to listen to songs time and again, indirectly exposing them to these sounds. Here we are going to give some activities using songs during the lesson.

Activity 1

We can choose six words from a song from which minimal pairs can be created by.

- heaven — even
- hunger — anger
- man — mad

(From «Imagine» by John Lennon)

We write the pairs separately on cards and give out one set per group of four or five students. The students then match the pairs. They then listen to the song and «grab» the correct one. Choices are then checked against the lyrics.

Activity 2

We give out the lyrics, with certain words for students to guess the number of syllables, leaving a space by each word to write the number in. Students then listen, checking their predictions. At higher levels, we repeat the activity, with students underlining the stressed syllable whilst

listening. We then drill these words and sing or chant the whole song through. Here using songs is to focus on connected speech. Connected speech is the natural way we speak, linking together and emphasizing certain words, rather than each word standing alone. Contractions (two words forming one) are an extreme example of the way we connect speech, to the extent that the written form too is affected. Songs, and especially the chorus, provide real and «catchy» examples of how completely phrases are pronounced often to the extent that students find it difficult to pick out individual words. Songs, like other spoken texts, are full of contractions. Students can be keen to reproduce this, in order to sing the song as they hear it. In this article, we use the following songs. These songs can ease the process of learning the body parts in the English language. As an English teacher, I use them in the classroom and find them to be effective in creating a relaxing atmosphere and entertaining learning process, and eliminating students» negative attitude towards foreign language learning. Thus, singing songs, even simple nursery rhymes, is useful in teaching English and providing systematic and active learning even to adults. Finally, for any teachers who may be wondering if using any of the ideas we have presented here will really work for a class they are teaching, we encourage you to simply play a song or two in your class and see how your students react. We believe that teachers who have not used music in their classes previously will quickly discover that songs are a great way for teachers and students to «bond» together, and enjoy the time we have together.

References:

1. Girard, D. & Trim, J. L. M., (Eds.) (1988) Project no 12. Learning and teaching modern languages for communication. Final report of the project group (activities 1982–87), Strasbourg: Council of Europe.
2. Griffee, D. T., (1995) Songs in action, Hertfordshire: Phoenix.

ТАРЖИМА - БИР ТИЛДА ЯРАТИЛГАН МАТННИ ЎЗГА ТИЛДА ҚАЙТА ЯРАТИШ ИЖОДИЙ ЖАРАЁНИ СИФАТИДА

Каюмова Камола Насировна
Ўзбекистон Республикаси Президенти
хузуридаги Давлат бошқаруви академияси
“Хорижий тиллар” кафедраси доценти, PhD
E-mail: Kamola0585@gmail.com
Моб.тел.:+998909185051

Аннотация: Мазкур мақола сўнгги йилларда олиб борилаётган лингвистик тадқиқотларда таржима муаммоларига катта эътибор қаратилиши, лингвистик таржимашунослик соҳасида тадқиқотчилар эътиборини борган сари ўзига тортаётган таржима назарияси ва амалиётининг моҳиятини акс эттирадиган назарий масалалар устида кенг кўламли тадқиқотлар олиб борилишини ўрганади. Таржима жамиятимизда янгича муносабатлар, қарашлар карор топишига хизмат қиласди. Таржима туфайли дунё миқёсидаги андозалардан фойдаланиш имконияти юзага келади.

Калит сўзлар: лингвистик тадқиқотлар, таржима, таржимашунослик, таржима лингвистикаси, тиллараро, лисоний.

Аннотация: В этой статье исследуются проблемы перевода в лингвистических исследованиях в последние годы, а также обширные исследования теоретических вопросов, отражающих сущность теории и практики перевода, которые все больше привлекают внимание исследователей в области лингвистических исследований перевода. Перевод служит для установления новых отношений и взглядов в нашем обществе. В результате перевода появляется возможность использовать шаблоны мирового уровня.

Ключевые слова: лингвистические исследования, перевод, переводческое дело, лингвистика перевода, межъязыковой, лингвистический.

Abstract: This article explores the problems of translation in linguistic research in recent years, as well as extensive studies of theoretical issues reflecting the essence of translation theory and practice, which are increasingly attracting the attention of researchers in the field of linguistic translation research. Translation serves to establish new relationships and attitudes in our society. As a result of the translation, it becomes possible to use world-class templates.

Key words: linguistic research, translation, translation linguistics, interlangual, linguistic.

Таржима амалиётини тиљшунослик нұктай назаридан таҳлил қилиш зарурияти, аниқроғи таржимашуносликни тиљшуносликнинг ажралмас бўлғаги сифатида англаниши таҳминан ўтган асрнинг 70-йиллари охиригача А. В. Федоров ва унинг издошлари томонидан илгари сурйлган. Мазкур қараш кўпроқ грамматик ҳолатларнинг ўзаро муносабатидан келиб чиқиб, бир тилдан иккинчи тилга қилинаётган таржималар сифати тўғрисида хулосалар чиқаришни ўз олдига мақсад қилиб қўйган қўпгина тадқиқотчиларнинг эътиборини ўзига қаратган, ҳамда тиљшуносликнинг таржимашунослик йуналиши ахамиятини кучайтирган. Мазкур йўналиш ҳозирги пайтда «таржима лингвистикаси» деб номланётган таржиманинг тиљшунослик тадқиқотининг пайдо бўлиши учун асос бўлди ва унинг ривожланишига замин яратди.[1] Таржиманинг аслиятга шаклан ҳамда мазмун жиҳатидан мос тарзда ўгирилишининг бирдан-бир шарти таржимоннинг ўз она тилида аслимонанд лингвистик воситалар танлаб ифода этишидадир. Бу маъсулият унинг зиммасига аввало асл маъно ва вазифасини камчиликларсиз идрок этиш, сўнгра хотирасида шаклланган фикрни ўз тили маданияти ва меъёри асосида камчиликсиз тўлиқ ифода этиш вазифасини юклайди.

Сўнгги йилларда олиб борилаётган лингвистик тадқиқотларда таржима муаммоларига катта эътибор қаратилмоқда. Лингвистик таржимашунослик соҳасида тадқиқотчилар эътиборини борган сари ўзига тортаётган таржима назарияси ва амалиётининг моҳиятини акс эттирадиган назарий масалалар устида кенг кўламли тадқиқотлар олиб борилмоқда.

Таржимага айнан лингвистик таржимашунослик нұктай назаридан назар солиб, уни қўйидагича таърифлаш мумкин. Инсон фаолиятининг мураккаб шаклларидан бири бўлган таржима - бир тилда яратилган нуткни (матнни), шакл ва мазмун бирлигини сақлаган ҳолда, ўзга тилга хос воситалар асосида қайта яратишдан иборат ижодий жараёндир.

Шунинг билан, аслиятга мансуб бўлган, тил воситалари ёрдамида яратилган нутқий ифода (матн) таржима тили қонуниятлари асосида вужудга келган худди шундай ифода билан алмаштирилади. Шу усул орқали аслият ва таржима тиллари матнларининг мазмуний-услубий адекватлиги юзага келтирилади. Мазкур таъриф тиллараро амалга ошириладиган жараёнга алоқадор бўлиб, инсоният фаолиятининг кўпроқ қисми мазкур амалиёт билан боғлиқдир. Шу туфайли «таржима» деганда аксарият кишилар кўз олдига, биринчи на-вбатда, бир тилдаги матнни иккинчи тилга ўгириш фаолияти намоён булади. Таржима инсоният фаолиятининг энг қадимий турларидан бири бўлиб, у туфайли биз инсоният тараккиёти тарихини барча тафсилотлари билан очиқ-ойдин тасаввур этамиз. Таржима халқлар ўртасидаги дўстлик, қардошлиқ ва ҳамкорлик манфаатларига, улар ўртасидаги иқтисодий-сиёсий, илмий, маданий ва адабий алоқаларнинг кенгайишига хизмат қилувчи қудратли куролдир. [2] Таржима турли халқлар адабиётларининг, инсон ҳуқуқлари ҳамда барча келишув ҳужжатларининг ўзаро алоқаси ва бир-бирига таъсири жараёнини мукаммалаштиради. Таржимавий асарлар орқали китобхонлар жаҳон адабиёти дурданаларидан баҳраманд бўладилар, уларнинг эстетик туйғулари ошади, дидлари ўсади, уларда гўзал нарсалар ҳақида тушунчалар ҳосил бўлади. Бундан ташқари, таржима қилинган халқаро ҳуқуқий ҳужжатлар дунё амалиётидаги инсон ҳуқуқларига таалуқли ҳуқуқларни ҳимоя қилувчи барча ҳужжатлар билан танишадилар ва шу билан бирга уларнинг ҳуқуқий он-ларини ўстиришга ёрдам беради.

Таржима тилларнинг камолоти учун зарурий восита сифатида, уларнинг ривожланиш суръатини жадаллаштиради, луғат бойлигини оширади ва такомиллаштиради. Таржима инсон маънавий ахлоқий ҳаётини бойитади, она тилининг имкониятларини руёбга чиқаради, уни хилма хиллигини оширади. Таржима туфайли ўкувчининг тафаккури чархланиб, янги фоялар, тушунчалар билан бойиди.

Таржима жамиятимизда янгича муносабатлар, қарашлар карор топишига хизмат қиласи. Таржима туфайли миллатлар адабиётлари ўртасидаги алоқаларнинг маҳсули сифатида янгича сюжет, жанр шаклланади, халқаро ҳужжатлар таржималари туфайли дунё миқёсидаги андозалардан фойдаланиш имконияти юзага келади. Таржима Ватан адабиётига янги образлар, бадиий-тасвирий воситалар ҳадя этади, халқаро ҳужжатлар таржималари инсоният тараккиётининг энг асосий ютуқларидан бири бўлган инсон ҳуқуқлари фоясини қўллаб инсонни юқори қадрлаш кодексини барпо этади. Бир сўз билан айтганда, таржима - аслиятни қайта яратиш, қайта талқин этиш санъатидир. Аммо шуни ҳам эътиборга олиш лозимки, таржима – бу фақат алоқа воситасигина эмас, балки ўзига хос лисоний-услубий ва терминологик бойитишнинг қудратли омили ҳам ҳисобланади. Лисоний таржима хилмажил турларга бўлинниб, ўгирилаётган матннинг хусусияти ва қайси соҳа доирасида экани таржиманинг ўзига хос ўрнини белгилайди. Бадиий адабиёт намуналарида бадиий-эстетик ва поэтик жиҳатлар, касб хунарларга оид матнларда эса терминлар ҳукмронлик қиласи. Таржиманинг асосий мақсади - хорижий тил лисоний воситалари ёрдамида яратилган матнни она тилига хос материал асосида қайта яратишдан иборатдир. Бунинг учун таржима жараёнида таржимон, авваламбор, асл нусхани тўла-тўқис идрок этиши, сўнгра уни ўз тилида камчиликларсиз қайта ифодалаши мухим. Матн маъносини тўлалигича идрок этиш учун таржимон кенг мушоҳада кўникмасига эга бўлиши ва матн таркибидаги лисоний воситаларнинг мазмуний ва услубий-эстетик жиҳатларини тўғри англаши, шунингдек муаллиф назарда тутган бош фояни, унинг ният ва мақсадларини очиб бериши зарур. Таржиманинг вазифаси - аслият ва таржима тиллари лексик, грамматик ва стилистик ҳодисалари ўртасидаги ўхшашлик ҳамда тафовути жиҳатларни пухта ўзлаштириб олган ҳолда, аслиятнинг шакл ва мазмун бирлигини она тили воситалари ёрдамида қайта яратишдан иборатдир. [3] Бу тамойилга риоя қилмаслик таржимада аниқликнинг, тўла-тўқисликнинг, ҳамда ифода меъёрининг бузилишига олиб келади. Асл нусхада муаллифдан воқеликни тўғри акс эттиришни талаб этилса, таржимондан асл нусхани камчиликларсиз талқин этиш талаб қилинади. Таржимада асл нусханинг шакл ва мазмун бирлигини яхлитлигини беками-кўст ифода этиш учун таржима тилида муқобил ифода воситалари қидириб топиш зарурати туғилади. Бу жараён асл нусха мазмунини ўзга тилда ифода этишнинг қатор имкониятлари орасидан энг мақбулини танлаб олишни тақозо этади.

Асл матн ва таржима тилларининг лингвистик имкониятлари одатда ўзаро ўхшаш ҳолатида бўлмаслиги, яъни икки тил сўз ва ибораларининг мазмуни билан эстетик

қиймати қатор матний ҳолатларда бир-бирининг ўрнини қоплай олмаслиги талай таржимавий қийинчиликларни юзага келтиради. Таржима давомидаги муаммоларни бартараф қилиш таржимондан пухта филологик билим ва керакли назарий тайёргарликни талаб килади. Таржимон назарий билимни таржима амалиёти тахлили асосида таржима назариясидан олади. Таржима назариясининг вазифаси - асл нусха билан таржима ўртасидаги нисбат конуниятларини кузатишдан, хусусий таржимавий ҳодисалардан хосил бўлган хуносаларни илмий далиллар асосида умумлаштиришдан, шу йул билан таржима амалиётiga таъсир ўтказиб, унинг сифатини яхшилашдан иборатдир. Таржима амалиёти мақбул ифодалаш воситаларини қидириб топиш усули билан муайян таржима муаммоларини ҳал қилишда зарур клише (андоза), қоида, далил ва исботларни таржима назариясидан олади. Шундай қилиб, икки тил лисоний-услубий ҳодисаларини қиёслаш орқали асл матннинг шакл ва мазмун бирлигини таржимада муқобил лингвистик воситалар ёрдамида қайтадан яратиш, янгича усул ва янги имкониятларини қидириб топиш ва бунинг асосида таржима амалиётининг сифат ўзгаришига олиб келадиган назарий умумлашмалар яратиш таржима назариясининг предметини белгилайди. "Мамлакатимизда таржима назарияси мустакил филологик соҳа сифатида асосан XX асрнинг 50-йилларидан эътиборан шаклана бошланган бўлса-да, таржима амалиёти бир неча минг йиллик тарихга эга. Бундан таржимачилик минг йиллар мобайнида назариясиз ривожланиб келган экан-да, деган хуроса келиб чиқмаслиги керак". [4] Кўплаб араб, форс, туркий ва рус тилларидан кўпгина тарихий, сиёсий, диний, илмий, фалсафий ҳамда бадиий китобларни ўз тилларига таржима қилиб келган таржимонларимиз умумий бир қоидалари ёзилмаган, тартибга келтирилмаган, умумлаштирилмаган бўлсада, кўп асрлар мобайнида қабул қилинган, риоя этилган маълум таржимачилик ақидаларига асосланиб иш кўриб келганлар. Таржима назариясининг аҳамияти шундан иборатки, у айрим таржимонларнинг субъектив майлига, матн таржимасига «интуиция» йўли билан ёндашиб, ўзбошимчаларча иш кўришларига тўсиқ қўяди. Чунки «Таржима - бу илҳом, юксак истеъод ва интуиция билан чуқур филологик билим, тинимсиз лугавий меҳнат ҳамда ўринли илмий шархнинг қоришмасидан иборат на зарий-ижодий жараёндир». [5]

Зеро, ҳар қандай амалий фаолият сингари таржимачилик ҳам қонуниятлар жорий қилинишига ва назарий умумлашмалар яратилишига эҳтиёж сезади. Бундай қонуният ва умумлашмалар, ўз навбатида, кенгроқ миқёсдаги хуносаларга олиб келгани ҳолда, уларни қатор таржимавий ҳодисаларга тадбиқ этишга унрайди.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода. М.: ИМО.1980
2. Мусаев К. Таржима назарияси асослари: Дарслар.Т.: Фан. 2005. – Б.9;10
3. Реформатский А. А. Введение в языковедение. М., 1996.
4. Бўронов Ж.Б. Сравнительная типология английского и тюркских языков. –М.: Высшая школа, 1983. – С.267.
5. Саломов F. Таржима ташвишлари. Т.: Faфур Fулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 1983. - Б. 149
6. Содиков А.С., Абдуазизов А.А., Ирискулов М.Т., Тилшуносликка кириш. –Т.,1981. – Б. 96.
7. Мельчук И.А. Опыт теории лингвистических моделей «Смысл – Текст». Ч. 1. Семантика, синтаксис. М., 1974.
8. Фёдоров А.В. Основы общей теории перевода. (лингвистические проблемы): СПбГУ; М.: ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. -416 с. — (Студенческая библиотека).
9. Чернов Г. В. Теория и практика синхронного перевода. М., 1978.
10. Hockett Ch. A course in modern linguistic. Chicago, University of Chicago press. 1958. – р. 384.

PECULIARITIES OF USING MULTIMEDIA IN ENGLISH LESSONS

Усманова Севара Салимовна,
г.Навоий, СШУИОП №1
учитель английского языка

Annotation: the present article is devoted to the features of using multimedia during English lessons and its recognition.

Key words: learning process, integral part, human activity.

Modern information technologies based on telecommunications and multimedia are the basis of changes in education area. Development is an integral part of any human activity. A person is constantly growing by accumulating experience, improving ways, methods of action, expanding his mental abilities.

The same process is applicable to any human activity, including teaching. At different stages of its development, the society imposed several new standards and labor requirements. This necessitated the development of the education system.

People who work in both state and business system should constantly improve their skills in order to withstand competition in the labor market, since the competitiveness of a modern specialist is determined not only by his high qualifications in the professional sphere, but also by his readiness to solve professional tasks.

The transition from natural communication in the traditional form of education, to virtual communication in ICT determines the characteristics of modern education. Multimedia is a set of technical and software tools that enable a person to communicate with the computer using the natural environment: audio, video, graphics, texts, animation, and more.

Training specialists in the field of communications through the multimedia tools has the following advantages:

- a) The materials are taught deeper and they are more accessible;
- b) Communication is closer accepting the areas of education;
- c) Achieving time-savings as a result of curriculum downtime;
- g) The gained knowledge will be kept in memory for a long time.

On the basis of the recommended multimedia tools students can find the information they need from a computerized information bank and exchange their experiences with others on an e-network basis. This ensures that learners can communicate well with others, and encourage their knowledge by this kind of training.

As well as, Innovative multimedia teaching tools affect the quality and methodology of teaching, allowing us to expand the practical component of the lesson, as well as qualitatively improve the perception of theoretical information. The use of multimedia technology in the educational process directly affects the cognitive activity of trainees. Thanks to multimedia technologies, educational materials became more visible and interesting.

The use of multimedia presentations allows us to use not only listening, but also visual memorization. Also, the use of animated effects in presentations helps to focus the attention of students and diversify the visual range, thus the associative visual memory will be involved. In addition, a multimedia presentation prepared by the teacher in advance significantly saves study time.

Multimedia integrates powerful distributed educational resources; they can provide an environment for the formation and indicator of key competencies, which primarily include informational and communicative. Multimedia technologies open fundamentally new methodological approaches in the education system.

Thus, the use of information and communication technologies in teaching FL allows:

- provide a positive motivation for learning;
- conduct lessons on a high aesthetic and emotional level (music, animation);
- increase the amount of work performed in the lesson by 1.5-2 times; - improve the control of knowledge;
- rationally organize the learning process, improve the effectiveness of the lesson;

References

1. Starodubcev, V. A.Komp'juternyj mul'timedijnyj kompleks soprovozhdjenija kursa Koncepcii sovremennoogo est-estvoznanija / V.A. Starodubcev //

ROLE OF A TEACHER IN A CLASS

*Юсупова Ирода Раҳматуллаевна,
г.Навоий, школа №18
учитель английского языка*

Annotation: the present article is devoted to the role of a teacher in a class during teaching and learning process.

Key words: receptive skill, induction and deduction approach, collective agreement.

Teachers are essential parts of teaching and learning process; they play a number of different roles within the system. We are going to focus on some roles of teachers in class. Teachers as parent advocates: It is important to advocate on behalf of one's child. It is frustrating to see your child struggle, or to see the school system make a decision you feel adversely affects your child. However, it is crucial for the teacher in this position to be aware of their roles as a member of the teaching profession and as an employee of the school board.

As an advocate for your child, make sure your actions do not compromise your other roles. Teachers as Employees: as employees of the board, teachers have the right to complain about breaches of the collective agreement. Avenues to explore a resolution are set out in the collective agreement. These activities are directly related to the employment relationship between the employee and the employer. Teachers should be cautious about taking part in community action against their employer on issues that involve their child's education. For example, if the school board made a decision about staffing or school closure that the teacher was not happy with because of a perceived impact on his or her child, the teacher would have to be cautious about how she or he advocated for change. Participation in such an activity must be professional and appropriate, or the teacher risks being disciplined for "insubordination". While teachers have the right to freedom of expression, they must many occasions when teachers are vocal in their opposition to their employers without being insubordinate. For example, during collective bargaining, teachers often participate in collective activities, such as wearing appropriate protest buttons or distributing leaflets, as a part of a union sanction or advice from Professional Relations Services. Teachers who find themselves in difficulty because of their competing rules should remember the following: Talk to your child's progress.

In modern classroom, teachers are facilitators of student learning and creators

of productive classroom environments, in which students can develop the skills they might at present or in future. However, before we begin to understand the evolving role of an ESL teacher, let's outline some of the most popular teacher roles. Harmer, J. states that 'it makes more sense to describe different teacher roles and say what they are useful for, rather than make value judgments about their effectiveness.

So here are some of the most common teacher roles: Most teacher take on a variety of roles within the classroom, which role do you think most defines your role in the

ESL classroom? The Controller: The teacher assumes this role when new language is being introduced and accurate reproduction and drilling techniques are needed. In this classroom, the teacher is mostly the centre of focus, the teacher may have the gift of instruction, and can inspire thought their own knowledge and expertise, but, does this role really allow for enough student talk time? It is really enjoyable for the learners? There is also a perception that this role could have a lack of variety in its activities. The Prompter: The teacher should be helping students only when necessary.

When learners are literally 'lost for words', the prompter can encourage by discreetly nudging students. Students can sometimes lose the thread or become unsure how to proceed; the prompter in this regard can prompt by always in a supportive way. The Resource: The teacher is a kind of walking resource center ready to offer help if needed, or provide learners can consult her/him when (and only when) it is absolutely necessary. As a resource the teacher can guide learners to use available resources such as the internet, themselves, it certainly isn't necessary to spoon-feed learners, as this might have the down side of making learner reliant on teacher.

OGAHIY G'AZALLARINI YAPON TILIGA TARJIMA QILISH JARAYONIDA EKVIVALENT SO'Z TANLASH MASALALARI

*Turdaliyev Obidjon Sodiqjon o'g'li
TDSHU 1-bosqich magistranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek mumtoz adabiyotining yetuk vakili shoir, tarixshunos olim, yetuk tarjimon, davlat arbobi Muhammad Erniyozbek o'g'li Ogahiyning go'zal lirik ijodiy merosini o'zbek tilidan yapon tiliga tarjima qilish jarayonida yuzaga keladigan ekvivalent so'z tanlash masalalari shoirning "Bo'sa ber" radifli g'azali asosida tahlil etiladi. Maqolaning maqsadi g'azal tarkibidagi tasavvufiy ma'no anglatuvchi so'zlearning ramziy ma'nosi va asar mazmuniga ta'sirini tarjima matnida ham saqalab qolish uchun qanday tarjima usullaridan foydalanish ekvivalent so'zning asliyatga mazmunan yaqinroq shaklda ifodalashga xizmat qilishini tavsifyi usulda tadqiq etishdir.

Kalit so'zlar: Ogahiy, bo'sa, yakpora g'azal, tub ma'no, tasavvufiy istiloh

Muhammad Erniyozbek o'g'li Ogahiy o'zbek adabiyotida sermahsul ijodkor sifatida Navoiyga qiyoslanadigan yetuk adib hisoblanadi. Ogahiy hazratlarining nafaqat ijodiy, balki ilmiy, shuningdek tarjimaviy meroslari ham alohida ahamiyatga ega tarixiy voqeа sifatida e'tirof etiladi. Komil Xorazmiy Ogahiy haqida shunday yozadi:

"Ulki ogahlarning ogahidir,
Fazl-u donish sipehrining mahidur".

Bugungi kunda "ogahlar ogahi" Ogahiyning ilmiy merosini o'rganish va uning ijodiy merosini boshqa chet el tillariga tarjima qilish asosiy masalalaridan biri hisoblanadi. Jumladan, tasavvufiy adabiyot terminologiyasi, g'azalning mazmunidan anglashilgan ishqilohiy chizgilarni o'zga xalq, o'zga din, o'zga adabiyot vakillariga yetkazish muammolari bugungi tarjimonshunoslikning asosiy masalalaridan biridir. Chunki tasavvufiy she'rlarni o'qish o'quvchi tomonidan alohida tayyorgarlik talab etadi. Tasavvufiy she'rlarda badiiy istilohlar alohida ma'nolar ifoda etib, ularning aynan tarjimalari boshqa tillarda asliyat matnidan butkul yiroq bo'lgan ma'noni ifodalashi mumkin. Ayniqsa, o'zbek tilidan yapon tiliga tasavvufiy she'rlarni tarjima qilish tarjimondan alohida tayyorgarlik talab etadi. Yapon adabiyotida tasavvuf yo'naliشining mavjud emasligi, yapon she'riy janrlarida g'azal janriga yaqin she'riy qolipning yo'qligi ham mazmuniy izoh, ham she'riy qolip, shuningdek, she'riy ohangdorlikni hosil qilish masalalarini yuzaga keltiradi. Sharq mumtoz she'rlarini yapon tiliga tarjima qiluvchi tarjimon oldida she'riy mazmunning asosini saqlab qolish, shu bilan birgalikda, yapon millati kitobxonlari uchun tushunarli tarzdagi hissiy ifodani berish uchun maqbul ekvivalent so'z tanlash kabi mas'uliyat yotadi. Ogahiy g'azallarining ko'p qismi lirik g'azallar hisoblanib, unda shaklan muhabbat mavzusi yoritilgan bo'lsa ham, tub mohiyati ishqilohiy bo'lib Allohning vasliga intiq oshiq mavzusi yaqqol barq urib turadi. Ushbu maqolada Ogahiyning "Bir bo'sa ber" nomli radifli yakpora g'azalida "bo'sa" so'zining yapon tilidagi ekvivalenti shaklini tanlash usullari tahlil etilishi asosida tarjima sifati masalalari tadqiq etiladi.

Ey yuzing shavqi tanimdin oldi jon, bir bo'sa ber,
Vay labing zavqi ichimni qildi qon, bir bo'sa ber.

Ushbu misrada ishtirok etgan "shavq" so'zi arabcha so'z bo'lib, his-tuyg'u, ehtiros; kuchli orzu, havas, istak ma'nolarini ifoda etadi. Misraning qisqacha ma'nosi quyidagicha izohlash mumkin "Ey (Sening) yuzingni ko'rish istagi tanimdagи jonimni oldi, bir bo'sa hadya etgin, vay labing zavqi (huzuri) ichimni qon ayladi bir bo'sa hadya etgin". Bir qarashda ushbu misra bir yigitning o'z sevganiga murojaati sifatida ko'rindi. Ammo misraning tub mohiyati ishqilohiy bag'ishlanganligi misralarda yor tavsifining ulug'vorligida tasavvufiy ifodalarning keng qo'llanilganligida yaqqol namoyon bo'ladi. G'azalning "bir bo'sa ber" radifi orqali aynan alohiy ishq manzarasi, Buyuk haqqa yetish, Allohning visoliga intilish g'oyasi olg'a surilgan. "Bo'sa" fors tilidan olingan so'z bo'lib "o'pich", "muchchi" degan ma'nolarni ifodalaydi. She'riyatda "bo'sa" mehr-muhabbat, erkalash, o'ta hurmat izhori sifatida namoyon bo'ladi. Lekin o'zbek

mumtoz adabiyotining tasavvufiy g‘oyalar bilan sug‘orilgan g‘azallar tarkibida “bo‘sa” tasavvufiy istiloh sifatida alohida ma’no ifodalaydi. “Bo‘sa” – tasavvufiy istiloh sifatida “solih bandaning Allohdan lutf-u karam tilash” ma’nosini ifoda etadi. Tasavvufiy atamalar asosida g‘azalning asl mazmuni, hissiyot jilvasi, shoirning nolasi ifoda etiladi. Tarjimada aynan mana shu ma’noni saqlab qolish asosiy vazifa sanaladi. Ayniqsa, dinlar farq qiladigan ikki mamlakat uchun ham diniy falsafa, ham she’riy ohang va she’riy mazmunni tarjima matnida ifoda etish dolzarb masalaki, agar tasavvufiy atamalarning alohida mazmuniga e’tibor berilmasa, asliyat matniga butunlay teskari ma’no bo‘lgan ma’no anglashilib qolishi mumkin. “Bo‘sa” so‘zining yapon tilida bir necha ekvivalent shakllari mavjud: “キース(kisu)、接吻(seppun)”。 Tarjimada ushbu ekvivalent so‘zlarning qaysi birida ham falsafiy ma’no, ham poetik joziba saqlab qolinishi shu bilan bиргаликда bunda asliyat matniga yaqinlik mavjudligini anglagan holda tanlov amalga oshirilishi uchun so‘z orqali shu tilda so‘zlovchi xalqning tafakkurida qanday axborot uzatmalarini hosil qilish jarayonini tahlil qilish talab etiladi.

“接吻 (seppun)” – yapon tilida “相手の唇・手などに自分の唇をつけること。愛情や尊敬のしるし” “mehr, muhabbat, o‘ta hurmat izhori sifatida boshqa odamning labiga yoki qo‘liga labni tegizish” kabi ma’nolarni ifodalaydi.

1.昔、ジアン・リシュパンは通りがかりのサラア・ベルナアルへ傍若無人の接吻をした。日本人に生れた保吉はまさか接吻はしないかも知れないけれどもいきなり舌を出すとか、あかんべいをするとかはしそうである。彼は内心冷ひやしながら、捜すようになさないよう。(Akutava Ryoneske)

Ushbu misolda ishtirok etgan “接吻 (seppun)” so‘zi “hurmat, ehtirom” ifodasi sifatida qo‘llanilgan.

2.接吻をする時には目をつぶっているものなのでしょうか？それともあいているものなのでしょうか？」あらゆる女学校の教課の中に恋愛に関する礼法のないのはわたしもこの女学生と共に甚だ遺憾に思っている。(Akutava Ryoneske)

2-misol tarkibida kelgan “接吻 (seppun)” so‘zi “sevgi izhori” ma’nosida qo‘llanilgan. Yapon adabiyotida “bo‘sa” hurmat, sevgi izhori ma’nosida qo‘llaniladi. Shu sababli Ogahiy g‘azalidagi mavjud “bo‘sa” so‘zini shunday tarzda tarjima qilinsa, majoziy ishq ma’nosи shakllanib qoladi. Shu sababli “bo‘sa ber” so‘zi qaysi ekvivalent so‘z bilan berilsa ham alohida izoh, nasriy bayon talab etiladi. Bu shakllar alohida havola orqali berilib, o‘quvchi nigohida asliyatdagi tasvir uyg‘unligiga monand ma’no ifodalashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, g‘azallar tarjima qilish jarayonida har bir so‘z ustida alohida ishslash talab etiladi. Birinchidan, g‘azal ohangini tashkil etish; Ikkinchidan, so‘zning asliyatga monand shaklda ifoda etish; Uchinchidan, g‘azaldagi hissiy bo‘yoqni saqlab qolish bilan bиргаликда g‘azaldagi falsafiy g‘oya saqlanib qolishi kerak.

Foydalaniman adabiyotlar ro‘yhati

1.I.Sultonov. Adabiyot nazariyasi.T., "O'qituvchi", 1980.

2.To'xta Boboyev. Adabiyotshunoslikka kirish.T., "Universitet" 2000

Internet saytlari

1.ziyonet.uz

2.www.wikipedia.com

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 22-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(7-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.11.2020

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000